

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**KVALITA PSYCHICKÉHO STAVU A DIMENZE ŽIVOTNÍ
SPOKOJENOSTI ŽEN NA MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ
DOVOLENÉ**

**QUALITY OF PSYCHIC CONDITION AND DIMENSIONS OF LIFE
SATISFACTIN OF WOMEN ON MATERNITY AND PARENTAL LEAVE**

Rigorózní práce

Mgr. Petra Pavlíková

Olomouc

2014

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma: „Kvalita psychického stavu a dimenze životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené“ vypracovala samostatně a všechny použité prameny řádně citovala a uvedla.

V Olomouci 27. 9. 2014

.....

Mgr. Petra Pavlíková

Poděkování

Děkuji všem matkám, jež se v rámci výzkumného šetření podělily o svůj názor a také velmi děkuji všem mým školitelům za cenné rady, věnovaný čas a za správné nasměrování nejen při studiu, ale i při psaní prací.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	9
1 PROBLEMATIKA POSTAVENÍ ŽENY A JEJÍCH ROLÍ.....	9
2 RODINA A PARTNERSKÉ SOUŽITÍ Z POHLEDU DNEŠNÍ DOBY	14
3 MATEŘSTVÍ A RODIČOVSTVÍ.....	18
3.1 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA MATEŘSTVÍ A RODIČOVSTVÍ	18
3.2 MATEŘSTVÍ, RODIČOVSTVÍ V SOUVISLOSTI S KVALITOU ŽIVOTA A PSYCHICKOU POHODOU RODIČE	20
3.3 ROSTOUCÍ VĚK MATEK.....	24
4 PSYCHICKÁ POHODA, WELL-BEING, ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	26
4.1 PSYCHICKÝ STAV A HODNOCENÍ STRUKTURY A DYNAMIKY PSYCHICKÝCH STAVŮ.....	26
4.2 WELL-BEING A JEHO POJETÍ	27
4.3 KVALITA ŽIVOTA A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST.....	30
4.4 ŠTĚSTÍ.....	31
4.5 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PSYCHICKOU POHODU A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST.....	32
4.6 MOŽNOSTI MĚŘENÍ PSYCHICKÉ POHODY A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI	37
5 VÝZKUMY A STUDIE PSYCHICKÉ POHODY A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI	42
5.1 ZAHRANIČNÍ VÝZKUMY A STUDIE.....	42
5.2 ČESKÉ VÝZKUMY A STUDIE	51
VÝZKUMNÁ ČÁST	54
6 METODOLOGICKÝ RÁMEC VÝZKUMU	54
6.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU, CÍLŮ A HYPOTÉZ.....	55
6.2 APLIKOVANÁ METODIKA.....	59
6.2.1 Dotazník životní spokojenosti	59
6.2.2 SUPOS – 7 - PC.....	60
6.2.3 Použité statistické metody	63
6.3 ZKOUMANÝ SOUBOR.....	64
6.3.1 Základní charakteristiky souboru.....	64
6.4 ORGANIZACE A PRŮBĚH ŠETŘENÍ	77

6.5	ZÁKLADNÍ POJMY A SYMBOLIKA VÝSLEDKOVÉ ČÁSTI	78
7	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	80
7.1	ZÁKLADNÍ VÝSTUPY DOTAZNÍKU ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI	80
7.1.1	Souhrnné výsledky DŽS	80
7.1.2	Zdraví (ZDR)	82
7.1.3	Práce a zaměstnání (PAZ).....	83
7.1.4	Finanční situace (FIN)	85
7.1.5	Volný čas (VLC).....	86
7.1.6	Manželství a partnerství (MAN).....	87
7.1.7	Vztah k vlastním dětem (DET).....	88
7.1.8	Vlastní osoba (VLO).....	89
7.1.9	Sexualita (SEX)	91
7.1.10	Přátelé, známí, příbuzní (PZP).....	91
7.1.11	Bydlení.....	93
7.2	SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH DIMENZÍ DŽS S NORMOU	94
7.2.1	Životní spokojenost žen 14-25 let v jednotlivých dimenzích DŽS	94
7.2.2	Životní spokojenost žen 26-35 let v jednotlivých dimenzích DŽS	96
7.2.3	Životní spokojenost žen 36-45 let v jednotlivých dimenzích DŽS	98
7.3	VÝSTUPY SUPOS – 7 - PC A ŠKÁLY NEURASTENIE	101
7.3.1	Profil souboru v dotazníku SUPOS – 7 - PC	104
7.4	KORELÁTY DOTAZNÍKŮ	110
7.4.1	Koreláty Dotazníku životní spokojenosti	110
7.4.2	Koreláty škály SUPOS - 7 PC	113
7.4.3	Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS	113
7.5	SROVNÁNÍ SOUBORU MATEK S JEDNÍM DÍTĚTEM SE SOUBOREM MATEK S VÍCE DĚTMI.....	116
7.6	K PLATNOSTI HYPOTÉZ	118
	DISKUZE	122
	ZÁVĚR	126
	SOUHRN.....	128
	POUŽITÁ LITERATURA	131
	SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	138

ÚVOD

Touto prací bych chtěla navázat na předchozí výzkum životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené realizovaný v rámci diplomové magisterské práce, který byl jakousi pilotní studií. Za cíl jsem si stanovila detailnější propracování a aplikaci výzkumu na větším vzorku žen a zaměření na jednotlivé koreláty životní spokojenosti. Jednotlivé kvality více propracovat a oproti předchozí práci se zde zaměřit i na vztah jednotlivých dimenzí Dotazníku životní spokojenosti se strukturou a dynamikou psychických stavů, jež byli posuzované škálou SUPOS 7. Taktéž jsem si nově položila otázku, zda kvalita psychického stavu souvisí s věkem dotázaných žen, počtem jejich dětí a délkou mateřské a rodičovské dovolené.

Práce je členěna tradičně, v její teoretické části se nejprve věnuji postavení ženy a problematice skloubení rolí, dále problematice rodiny, rodičovství a následně životní spokojenosti a jejím dimenzím jako takovým. Ačkoliv jsou v textu průběžně prezentovány poznatky z dostupných výzkumů, je teoretická část zakončena samostatnou kapitolou, jež se věnuje několika významným zahraničním studiím a výzkumům, jež proběhli v našich podmínkách. Ačkoliv se jedná o rigorózní práci, která je určená akademické obci, neodpustím si u některých kapitol se přesto nezmínit o obecných faktech, jež tuto problematiku uvozují a následně ji rozvést na základě nejnovějších zjištění. Poté následuje výzkumná část s metodikou a vlastním popisem průběhu a výsledků výzkumného šetření.

Jak už jsem dříve uvedla, plně souhlasím s Jirsákovou (1994), která uvádí, že žena má ústřední postavení v celkovém rozvoji naší společnosti. Zastává postavení nejen jako žena-matka, vychovatelka dětí, ale má i důležité postavení v ekonomice, v informačním sektoru, obchodě, školství, zdravotnictví a nelze opomenout ani její úlohu v zemědělství. Jirsáková (1994) uvádí, že na celém světě mají ženy vždy dvě zaměstnání, a to péči o rodinu a práci mimo ni. Přehlížení a nedostatečné ohodnocení práce ženy má negativní vliv na ni samotnou, její zdraví, na populační růst, kojeneckou a dětskou úmrtnost, ale i na celý rozvoj populace a její ekonomiku a na kvalitu celého života.

Podle současných demografických ukazatelů víme, že populace stárne. Přibývá seniorů a přitom se rodí stále méně dětí. Podle zveřejněných dat Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) za rok 2011 pokračoval pokles počtu nově narozených osob z vrcholu 119 842 v roce 2008 na 118 667 v roce 2009, 117 446 v roce

2010 a na 108 990 v roce 2011 (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 21. července 2013). Tento pokles se týkal živě i mrtvě narozených. Dle jejich prognózy lze předpokládat, že pokles bude pokračovat i v dalších 10 letech, pokud by nedošlo ke zvýšení fertility (plodnosti) žen. Dále dle jejich zjištění pokračoval přesun rodiček do vyšších věkových skupin (30 let a více), kdy více než polovinu všech rodiček tvoří rodičky 30-leté a starší (53,9 %, což je opět nárůst oproti roku 2010, kdy byl podíl rodiček nad 30 let 52,8 %). Oproti roku 2010 však již nevzrůstal podíl rodiček 30-34 letých, ba naopak se tento podíl nepatrně snížil a všechny tyto změny se odrazily v nejstarší věkové skupině rodiček 35-letých a starších, jejichž podíl se výrazně zvýšil (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 21. července 2013). I tento trend má významný vliv na směřování společnosti a její vývoj po všech stránkách (ať už demografické, ekonomické, politické či ideologické) do budoucnosti.

Z tohoto vyplývá, že by se ženám a mateřství měla věnovat zvýšená pozornost. Z pohledu sociologie máme dostatek informací o trendech v porodnosti, o rodinné a sociální politice státu, o změnách v délce mateřské dovolené atd. Bylo napsáno bezpočet publikací, jak zdravě prožít těhotenství, jak pečovat o dítě, jak se po porodu opět dostat do formy atd. Všude z obálek časopisů se na nás usmívají maximálně spokojené matky, které zvládnou úplně všechno. Ale je tomu opravdu tak? Jsou spokojené?

V zahraničí se již tomuto tématu začali věnovat. V naší literatuře bohužel zatím chybí kvalitní monografie, jež by se zabývala psychickou pohodou žen na mateřské a rodičovské dovolené. Taktéž výzkumy jsou většinou realizovány v rámci diplomových prací.

Proto bych se tedy v této práci chtěla věnovat ženám – matkám, které se rozhodly zůstat se svými dětmi doma na mateřské a rodičovské dovolené. Kdy cílem bylo zjistit, do jaké míry jsou ženy spokojeny se svým životem matky na mateřské a rodičovské dovolené. Zda mají na životní spokojenost a její jednotlivé dimenze vliv socio-demografické faktory, jako jsou věk, délka mateřské dovolené a počet dětí. A zda souvisí celková životní spokojenost s kvalitou psychického stavu těchto žen.

Doufám, že tato práce přispěje k přiblížení této problematiky lidem se zájmem o ni a že pomůže k lepšímu náhledu společnosti na postavení a roli žen na mateřské a rodičovské dovolené v ní.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PROBLEMATIKA POSTAVENÍ ŽENY A JEJÍCH ROLÍ

V každé práci by se měly nejprve definovat termíny, které budou používány. Myslím, že nemusím vysvětlovat, kdo je *žena*. Pro tuto práci je *žena* důležitá především z pohledu gender studií, tedy z pohledu role ve společnosti. Žena má mnoho rolí, je dcerou, později přítelkyní, manželkou, matkou. Zároveň je také sousedkou, zaměstnankyní, nadřízenou, studentkou, pacientkou atd. Každý máme mnoho rolí, ty se mění, jedna přechází v druhou. Jednou z nejdůležitějších rolí ženy je role matky. Role matky je u žen tradičně vnímána jako základní. V současné době se ale toto mění, dnešní ženy se chtějí realizovat nejen u „rodinného krbu“, ale budují si i kariéru, což s sebou může nést mnohá životní úskalí, jak tyto role skloubit. Samozřejmě je třeba připomenout, že nelze pochybovat o tom, že mateřství pro ženu, stejně jako otcovství pro muže, je velmi významnou hodnotou, která se pak nějakým způsobem odrazí i ve vnímání kvality života a psychické pohody daného člověka.

K vnímání genderových rolí bych ještě ráda dodala, že je lze definovat jako způsob chování ženy nebo muže, který je sociálně formován a podporován v určitých situacích. Tyto role nejsou vrozené, ale sociálně určené. Taktéž je vhodné zmínit též teorie biologicky určených rolí, které naopak tvrdí, že rolová rozdílnost žen a mužů je přirozená. Vyplývá z fyziologických a psychických rozdílů mezi ženou a mužem. Například Matoušek (1997) uvádí, že muž je lépe vybaven k tomu, aby byl ochráncem rodiny, a žena aby se starala o chod rodiny. Dalšími teoriemi jsou teorie sjednocující, které uznávají víceméně rovnocenný význam prostředí i vrozených vloh.

Vágnerová (2008) o generové identitě a diferenciaci rolí píše, že stále přetrvává maskulinní a feminní pojetí rolí, přestože se do značné míry stírají rozdíly. Uvádí, že pro muže je jejich maskulinita podstatně důležitější, než pro ženy jejich ženskost. Podle generových stereotypů se od mužů očekává síla a nezávislost, potřeba ovládat, být dominantní, potřeba soupeřit, vyniknout. Muži jsou více zaměřeni na výkon, bojí se selhání. Je od nich očekávána racionalita v rozhodování a jednání, mají větší sklon k agresivitě. Naopak od žen se očekává submisivita, přizpůsobivost, rozumový přístup. Ženy kladou v průměru menší důraz na dobrý výkon než muži. To se ale stírá s dosaženým vzděláním, kdy vysokoškolsky vzdělané ženy mají v podstatě stejný názor na výkon jako

muži. Ženy se více obávají opuštěnosti než muži a v zátěžových situacích jsou otevřenější a spíše hledají pomoc. Se ženstvím je tradičně spojen větší důraz na celkový vzhled. Ženy zvýšeně dbají o svůj vzhled a cení si své tělesné atraktivitu více než muži. Rozdílná očekávání vůči ženám se projevují i ve vztahu k sexuálnímu chování. Tradiční model ženské sexuality spojoval sexuální uspokojení s emočním vztahem, ale ukazuje se, že to neplatí vždy: mnohé ženy jsou ochotné akceptovat sex bez vztahu. Ženy jsou obvykle emotivnější než muži, více prožívají např. pocity štěstí i zklamání. Podle Vágnerové (2008) může být důvodem právě to, že generová diferenciacie připouští citové projevy u žen, ale u mužů ne. Pro ženy jsou uspokojivé mezilidské vztahy významnější než pro muže, mají větší schopnost *empatie*. Ženy jsou sociálně citlivější než muži, a to se projevuje i v jejich větší ovlivnitelnosti názory jiných lidí.

V posledních desetiletích však došlo ke značným změnám v pojetí mužské a ženské role. Dříve markantní genderová nerovnost se postupně „zahluje“. Podle Vágnerové (2008) k tomu přispělo vzdělání žen, jejich osamostatňování, ekonomická nezávislost a svoboda rozhodování o vlastním těhotenství (antikoncepce, možnost umělého přerušování těhotenství). Díky tomu se změnilo nejen postavení žen, ale i jejich uvažování a chování. Přijetí opačné role ženy zvládly podle Vágnerové (2008) podstatně lépe. Důvodem není jen společenská nechuť mužů k feminizaci, ale především menší atraktivita a nízká sociální prestiž typicky ženských činností (např. práce v domácnosti, péče o malé dítě). Změnu v pojetí generových rolí hodnotí ženy většinou pozitivně, chápou ji jako projev emancipace. Stávají se samostatnějšími a nezávislejšími. Podle Vágnerové (2008) se z psychosociálního hlediska jedná o symetrizaci ženské a mužské role, která ženám slouží subjektivně jako potvrzení jejich hodnoty.

Ženy jsou tedy samostatnější, nezávislejší a získaly větší sebevědomí. Vágnerová (2008) ale upozorňuje, že se tomu stalo na úkor mateřství. Ženská identita v současné době v sobě zahrnuje dvě náročné a obtížně slučitelné role: profesní a rodičovskou. Vágnerová (2008, s. 45) přímo píše: „*Není pochyb o tom, že potřeba zvládnout současně rodinu i zaměstnání může vést k většímu zatížení mladých žen a posilovat jejich pocity frustrace a stresu. Obranné mechanismy, které vznikají jako reakce na subjektivně silný pocit zátěže, mohou být různé a mohou se nepříznivě projevit v rodině i v zaměstnání.*“ A lze i dodat, že potažmo i ve vnímání sebe sama, v životní spokojenosti a samozřejmě i v psychice ženy.

Žena si podle Říčana (2004) prostě musí vybrat mezi rodinou a kariérou. Chce-li rodinu, musí rezignovat na vyniknutí v některých oborech. Vágnerová (2008) říká, že ženy, které jsou schopny zvládnout profesní roli a současně si vytvořily dobré rodinné zázemí, získávají lepší sociální hodnocení a tím i vyšší sebeúctu. Samozřejmě, že i žena s rodinou se může stát například lékařkou aj., ale o něco později než muž. A důležitým faktorem pro rozvoj kariéry ženy-matky je i její zázemí.

Asi největším problémem současných zaměstnaných matek je otázka „kam s dětmi“. Umístění dětí do mateřských škol je čím dál problematičtější, protože školek díky současné politice státu značně ubylo. Zánik velkého počtu školek není jedinou změnou, která se v posledních letech odehrála. Těž byla zavedena několikarychlostní rodičovská dovolená, kdy bohužel spousta žen by ráda využila možnost být doma kratší dobu za vyšší příspěvek (pokud ovšem na něj dosáhnou) a dříve se vrátit do práce. Ale naráží na již zmiňovaný problém s nedostatkem školek. Do mateřských škol byly dříve přijímány děti po dosažení věku 3 let, ale vzhledem k narůstajícímu tlaku matek a samozřejmě i v důsledku potřeby zvýšit podíl pracujících osob pro oživení ekonomiky státu, byla tato hranice posunuta na 2,5 roku věku dítěte. Přes tento „vstřícný“ krok státu, se však situace mnoha matek nezlepšila v důsledku nedostatečných kapacit mateřských školek, jejich časově omezenému provozu a přednostnímu zařazování předškolních dětí, jež musí před nástupem do školy projít ústavní výchovou. K této problematice podává poměrně zajímavou úvahu i MUDr. Rudolf Zemek (Zemek, 30. března 2009). Zemek se zamýšlel nad angažovaností zdravotnic či lékařek. Být zdravotníkem s sebou často nese povinnost sloužit přes noc nebo v návaznosti na předchozí pracovní den. Tím však dochází k poměrně dlouhé nepřítomnosti ženy-zdravotnice doma. A pokud je matkou nezletilých dětí, musí podle Zemka (Zemek, 30. března 2009) tuto situaci nějak organizačně, pro děti psychologicky přijatelně, řešit. Podle něj pracovní doba v kapitalismu a vůbec ve zdravotnictví nekončí vždy v 16 hodin, kdy však končí provozní doba většiny mateřských školek. Ve větších městech jsou občas i soukromé školky s delším denním provozem, ale i ty jsou kapacitně omezeny a jejich cena za pobyt dítěte je mnohonásobně vyšší. Jako možné řešení vidí Zemek (Zemek, 30. března 2009) zřízení kvalitních „hlídacích“ institucí, které by na děti výdělečně činných matek v různých denních či nočních dobách dohlížely, či zavedení tzv. job-sharingu, kdy by žena byla placena od hodiny a měla tak možnost pracovat méně hodin denně a rozdělit tak svoji pozornost i na rodinu (Zemek, 30. března 2009).

Dle mého názoru je toto jedním z mnoha problémů, které žena-matka-pracující žena musí řešit. Taktéž je otázkou motivace k rozšíření rodiny. Velmi často rodiny mají maximálně 2 děti, dle mého mínění je možnou příčinou starost rodičů, aby byli schopni své děti v dnešní době zaopatřit, rodiče šetří peníze, aby děti mohly vystudovat vysokou školu a tudíž měly větší šance se uplatnit na trhu práce. Možný (2008) uvádí vývoj porodnosti po změně společenského systému v roce 1989. Z původních 140 tisíc porodů za rok klesla porodnost na 90 tisíc porodů za rok. V posledních letech se počet porodů opět zvýšil díky nástupu tzv. „silných ročníků“. Ale i tak porodnost v blízké budoucnosti pravděpodobně nepřekročí 1,5 dítěte na jednu matku. Jandourek (2003) uvádí, že k tomu, aby se sama doplňovala bez migrace, je třeba přibližně 2,1 dítěte na jednu ženu!

Zajímavé statistiky uvádí ve své práci Čermáková et al (2000). V České republice pracuje po svatbě a před narozením prvního dítěte na plný úvazek okolo 90 % žen a doma zůstává 6 až 10 %. Po narození dítěte a během jeho předškolního věku pracuje v postkomunistických zemích 50 až 60 % žen na plný úvazek. Zbytek je v domácnosti nebo pracuje na poloviční úvazek. Naproti tomu ve státech západní Evropy je 60 až 70 % žen v domácnosti. Podle ní je právě vysoký podíl zaměstnanosti žen u nás podmíněn nízkou porodností. Uvádí, že ve své pracovní aktivitě nejsou ženy vzdělanostně stratifikovány. Neplatí, že méně vzdělaná žena zůstává doma s dětmi, protože má nižší plat a pracovat se jí nevyplatí a naopak. Počet dětí v našich podmínkách hraje také malou roli v rozhodnutí o tom, zda žena zůstane doma nebo jde pracovat.

Čermáková et al. (2000) dále uvádí, že sociální klima u nás pracující ženy vždy podporovalo. Problémem je, že podporovány byly vždy pouze aktivity ženy, které satureovaly deficity zdrojů pracovních sil (nedostatek mužů) nebo rodinných rozpočtů (nemožnost uživit rodinu z jednoho platu). Nebyla však nikdy podporována kariéra ženy, vytváření rovných příležitostí pro obě pohlaví a odstraňování stereotypů mužské a ženské práce.

Z výše uvedeného je patrné, že psychika a vnímání životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené je velmi obsáhlá a ovlivněna mnoha proměnnými. Je vůbec otázkou, zda se vlastně ženy chtějí vzdát svého mateřského úředu ve prospěch kariéry. Zda jim to přinese pocity štěstí. Je totiž možné, že se ženy svého často vyčerpávajícího, ale svým způsobem výsadního postavení ani vzdát nechtějí. Vyvažuje

drobné každodenní stresy spojené s péčí o dítě pak jejich úsměv, přitulení se k matce, radost z pohledu jak jim rostou? Jinými slovy chci říci, že se o mateřství nedá paušálně prohlásit, že je dobré, nebo špatné. Každá žena ho pociťuje individuálně. Zároveň bych chtěla citovat Nicolsonovou (2001), která mateřství chápe jako výzvu, jako příležitost k růstu. „*Mateřství může dát životu nový význam a smysl, dále přináší nové možnosti k odhalení vlastních schopností ženy a vytváření nových vazeb*“ (Nicolson, 2001, s. 24).

2 RODINA A PARTNERSKÉ SOUŽITÍ Z POHLEDU DNEŠNÍ DOBY

Každý z nás pocítuje potřebu být s někým, prožít život ve dvou, vychovat děti a sledovat, jak ony vychovávají zase svoje děti. Život „ve dvou“, ať už se jedná o partnerství či manželství, má pro nás zásadní význam. Dochází k osobnímu růstu partnerů, člověk je schopen vzdát se části své individuální identity ve prospěch identity párové. Obrovský význam má založení rodiny a příchod potomka, kterým naplňujeme svůj život.

Partnerský vztah dvou lidí je podle teorie Sternbergové (in Vágnerová 2008) založen na triádě základních vztahových komponent: intimita, milostná touha a připoutání. Tyto komponenty mohou být ve vztahu různě akcentované. Intimita podle Říčana (in Vágnerová 2008) znamená tělesnou a duševní něhu, sebeotevření, důvěru, vzájemnou úctu, respekt, pravdivé poznání partnera, pravdivé poznání vlastních citů k partnerovi, společné plány, sdílenou budoucnost, hravost, tvořivost, smysl pro humor. Milostná touha neboli zamilovanost se projevuje okouzlením a touhou po milovaném partnerovi, jeho idealizací, obdivem a potřebou sexuálního naplnění. Počáteční zamilovanost ale nevydrží dlouho. Musí být nahrazena stabilnější vazbou - připoutáním. Připoutání - vazba na partnera je otázkou sdílení mnoha aspektů života, vyřešení různých problémů, společných hodnot, ale i zvyku a stereotypu. Podle Vágnerové (2008) se vyznačuje trvalostí vztahu.

Jinými slovy, potřeba být s někým spolu s naplněním dalších potřeb vede k sebeaktualizaci jedince a tudíž i k jeho psychické a životní pohodě. Vstup do manželství je tedy podle některých autorů (Langmeier, Krejčířová, 2006; Vágnerová, 2008) jedním z nejdůležitějších kroků v životě. Mladý člověk si vytvoří prostor, kde se bude odehrávat značná část jeho života. Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) šťastné manželství a uspokojivý rodinný život přispívají rozhodujícím způsobem k osobnímu štěstí a k pocitu smysluplné minulosti, spokojené přítomnosti i budoucích perspektiv mladé dospělosti, stejně jako později ve stáří. Důvodem, proč se lidé berou, je podle nich nutnost uspokojit dvě základní hluboce zakořeněné potřeby – potřebu intimního emočního soužití a touhu mít děti a prožívat s nimi radost z jejich vývoje.

V současné době vstupuje do manželství podstatně méně párů oproti předchozím letům. Více lidí žije o samotě nebo žijí spolu, aniž by byli oddáni. Nicméně většina lidí do manželského svazku vstupuje především v období mladé dospělosti. Vstup do manželství

znamená pro ženu velkou změnu v dosavadním životě. Zatímco muž pokračuje ve své kariéře, žena musí zaměnit svoji svobodu za odpovědnost ženy a matky. Atkinsonová, Atkinson a kol. (1995) uvádí, že mladé pracující ženy jsou obvykle podrobena většímu tlaku než jejich manželé. Musí zvládnout jak domácí povinnosti, tak zátěž v zaměstnání. Další odpovědnost a nutnost přizpůsobení se pro ženu přináší příchod potomka.

Vágnerová (2008) vidí důvod menšího zájmu o manželství v omezení finančních a sociálních výhod, které může manželství přinést. Podle Vágnerové (2008) existuje manželství ve dvou formách: institucionalizace párového vztahu a dnes registrované partnerství homosexuálního páru. Manželství na jedné straně přináší nová práva a povinnosti, z nichž některá jsou zakotvena v podobě právních předpisů, na straně druhé v současné podobě jde o relativně volnou instituci, která nemá jednoznačně vymezené role ani normy chování.

Manželství má největší šanci na úspěch a trvalost, jestliže do něho vstupují v podstatě zralí a osobnostně vyrovnaní lidé. Osobní zralost ale není jedinou determinantou trvalého manželství. Důležitá je i vzájemná shoda obou partnerů. Ta se podle Langmeiera a Krejčířové (2006) realizuje v podstatě na základě dvou principů: princip volby partnera podle podobnosti a princip doplňující volby (např. pasivnější jedinec si vybírá partnera, který svojí větší aktivitou nahrazuje nedostatek, který si on sám u sebe uvědomuje).

Podle Vágnerové (2008) jsou ženy v manželství častěji a dříve nespokojeny než muži. Mají pocit nespravedlivého rozdělení povinností, nepochopení a nedostatečné podpory. Ženy podle Plaňavy (2000) často mužům vytýkají, že jsou necitliví, sobečtí, nespolehliví, mají sklon k agresi, nevěře atd. Obecně mají k mužům podstatně více výhrad. Ženy chtějí partnerské problémy řešit, pokud se ale jejich iniciativa setká s nezájmem ze strany muže, může to vést k ochlazení vztahu.

Pokud se zaměřím na nesezdané páry, je třeba uvést, že poslední dobou počet sňatků značně ubyl. Kramulová (2010) uvádí, že podle Českého statistického úřadu klesla sňatečnost oproti 70. létům minulého století o polovinu (v roce 2011 bylo uzavřeno 45 137 sňatků, což je nejnižší počet od roku 1918) (Český statistický úřad, 2012). Zájem žen o vstup do manželství podle Kramulové (2010) kulminuje mezi 25-29 lety a potom 40. až 44. rokem, kdy se často jedná o „druhý pokus“. Uvádí, že se trendem stalo nesezdané soužití.

Sociolog Ladislav Rabušic (2001, in Kramulová, 2010) dělí nesezdané páry do čtyř skupin.

- Ti, co mají zkušenost s rozvodem a již nechtějí „riskovat“.
- Snoubenecké soužití – sem se řadí dvojice, které o sňatku uvažují, ale zatím nejsou sezdáni.
- Dočasná soužití páru, kdy partneři zatím o sňatku neuvažují, třeba proto, že jsou na začátku svého vztahu.
- Sem patří ti, kteří spolu chtějí žít a vychovávat děti, ale manželství uzavřít nechtějí.

Často bývá nesezdané považováno za určitou formu přechodu k manželství. Podle Vymětalové (in Vágnerová, 2008) až 70 % mladých lidí považuje soužití svobodných za vhodnou zkušenost, pouze 7 % předpokládá, že by takto chtěli žít trvale. Kramulová (2010) uvádí, že páry odmítající sňatek často argumentují tím, že uzavření manželství a přijetí závazků z něj vyplývajících, může při neshodách fungovat jako brzda rozchodu. Zároveň dodává, že fakt, že se téměř polovina manželství rozvádí, svědčí o tom, že tato brzda až tak nefunguje. Podle Vágnerové (2008) jsou nesezdaná soužití projevem dvou protichůdných tendencí: za první potřeby trvalejšího a naplněného partnerství a za druhé potřeby uchovat si svou nezávislost a odložit definitivní rozhodnutí na pozdější dobu.

Kramulová (2010) též cituje Bartuškovou (2009, in Kramulová, 2010), která prováděla výzkum sezdaných a nesezdaných párů. Bartušková (2009, in Kramulová, 2010) uvádí, že představa svatby u nesezdaných párů vyvolává nepříjemné pocity, že pro ně znamená spoustu zbytečných výdajů a zařizování. Tito lidé odmítají rituály a necítí potřebu veřejně vyslovit manželský slib. Uvádí, že chtějí mít svoji svobodu v rozhodování. Ale na druhou stranu svým způsobem chápou toto nesezdané soužití jako „manželství“. Důvodem, proč lidé často žijí v nesezdaném soužití, může být i to, že partneři spolu žijí již dlouho a mají pocit, že vše dobře funguje a vlastně nevidí důvod, proč by se měli brát. Kramulová (2010) zde ale upozorňuje na fakt, že manželský svazek má i své výhody, a to například finanční zajištění pozůstalého manžela v případě úmrtí jednoho z nich. A zase na druhou stranu, co se finanční situace týče, tak často slyšíme i to, že se páry neberou, protože by třeba nedostaly půjčku na bydlení či by neměly nárok na některé sociální dávky.

Plně souhlasím s Vágnerovou (2008), která je toho názoru, že pocit mladých lidí, podle kterého jsou nesezdaná soužití trvalejší a naplněnější, je mylný. Hovoří o tom, že se tyto svazky rozpadají mnohem častěji než manželství, protože rozchod není vázán na úřední akt. I při nesezdaném soužití se objevují stejné problémy jako u manželů (pocit stereotypu, přesytenosti partnerem, pocit ztráty vlastní identity či omezení v oblasti vlastní seberealizace).

Závěrem této subkapitoly bych se ještě obecně zmínila o rodině a její funkci. Podle Kamera (1980, in Sobotková, 2007) je za rodinu považována skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové rodiny jsou vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Pokud mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, lze je označit za rodinu, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.

Každá rodina má svojí dynamiku a lze konstatovat, že rodinné fungování je nesmírně složitý proces. Podle Sobotkové (2007) je rodina postavena na třech základních principech. A to „soudržnost“ - souvisí s rodinnou intimitou, sounáležitostí, blízkostí. „Adaptabilita“ – týká se schopnosti rodiny přizpůsobovat se proměnlivým požadavkům a nárokům života. A „komunikace“ – ta je v rodině klíčová při vytváření celkové rodinné atmosféry, při řešení problémů a plánování změn.

3 MATEŘSTVÍ A RODIČOVSTVÍ

Zde se budeme věnovat ženám na mateřské a rodičovské dovolené. Úvodem je třeba si vymezit základní pojmy, protože v praxi se velmi často setkáváme se zaměňováním či s jakýmsi „splynutím“ obou základních pojmů, tj. mateřská dovolená a rodičovská dovolená, ačkoliv se jedná o dva rozdílné termíny.

3.1 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA MATEŘSTVÍ A RODIČOVSTVÍ

Mateřská dovolená se týká pouze žen. Matka má ze zákona v souvislosti s porodem a následnou péčí o nově narozené dítě nárok na mateřskou dovolenou po dobu 28 týdnů. Pokud porodila dvě a více dětí najednou, pak má ze zákona nárok na delší mateřskou dovolenou, a to po dobu 37 týdnů. Ze zákona také vyplývá, že mateřská dovolená nesmí být nikdy kratší než 14 dní a nemůže být přerušena či skončena po méně než šesti týdnech od porodu (ani v případě, že se žena dohodne se svým zaměstnavatelem). Po dobu mateřské dovolené žena dostává peněžitou pomoc v mateřství (zajišťuje Česká správa sociálního zabezpečení). Na mateřskou dovolenou žena nastupuje 6-8 týdnů před očekávaným dnem porodu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 23. listopadu 2007).

V průběhu mateřské dovolené nesmí matka vykonávat práci na plný pracovní úvazek a ve stejném pracovním zařazení jako před nástupem na mateřskou dovolenou. Jelikož tedy nesmí rodič vykonávat práci na plný úvazek, náleží mu, jak bylo výše uvedeno, peněžité pomoci v mateřství (PPM). Tato dávka je vyplácena na základě nemocenského pojištění v souvislosti s těhotenstvím, mateřstvím a péčí o novorozence. PPM je vyplácena, pokud je splněno několik základních podmínek daných zákonem o nemocenském pojištění, a to:

- těhotenství musí skončit porodem;
- žena je účastna na pojištění v den nástupu na mateřskou dovolenou, je v pracovním poměru nebo v ochranné lhůtě 180 dní po skončení pracovního poměru;
- účast na nemocenském pojištění v posledních dvou letech před nástupem na mateřskou dovolenou musí být alespoň 270 dní. Do těchto 270 dní se započítává i doba strávená studiem, v invalidním důchodu či doba rodičovské dovolené či neplaceného volna. Pokud se jedná o osobu samostatně výdělečně činnou, je tato doba 180 dní.

Nezapočítává doba na nemocenské po skončení zaměstnání a doba vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání (Gender studies, 2011).

Výše PPM závisí na průměrné výši platu za posledních 12 měsíců a představuje jeho cca 70 %. Minimální výše je 7 600 Kč za měsíc, pokud je však vyčíslena nižší peněžitá pomoc, má rodič nárok na doplatek. Jak už bylo výše zmíněno, pečovat o dítě může i otec. Podle zákona je to na základě písemné dohody mezi oběma rodiči. Střídání rodičů se umožňuje nejdříve od 7. týdne po porodu a četnost střídání omezena není, ale musí trvat minimálně 7 po sobě jdoucích dnů. Po dobu péče otce o dítě se zastaví výplata PPM matce a tato dávka se začne vyplácet otci z jeho nemocenského pojištění (Gender studies, 2011).

Na mateřskou dovolenou pak navazuje dovolená rodičovská. Je třeba upozornit, že termín mateřská dovolená je u nás často užíván pro celé období, kdy je žena s dítětem doma. Matky jsou stále spíše na „mateřské“ než na „rodičovské“ dovolené. Proto jsme ve výzkumné části v zájmu lepší srozumitelnosti pro respondentky v otázce „Jak dlouho jsou ženy na mateřské dovolené?“ použili termín „mateřská dovolená“. Samozřejmě v dalším textu jsem používala termín mateřská a rodičovská dovolená v souladu s platným právním řádem ČR.

Rodičovskou dovolenou mohou čerpat oba rodiče - jak matka, tak i otec dítěte. Může jí čerpat jeden z nich, oba současně nebo se na ní střídají. Rodičovská dovolená je poskytována matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let (do té doby má rodič nárok na speciální ochranu na trhu práce). Co je důležité zmínit, je to, že rodičovská dovolená není vázaná na rodičovský příspěvek, který je možné čerpat do 4 let věku dítěte (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 23. listopadu 2007).

V současné době zákon umožňuje tři rychlostní formy rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku (do dvou, tří nebo čtyř let věku dítěte). Celková výše rodičovského příspěvku (RP) je 220 000 Kč. Rodiče si mohou sami zvolit, jak dlouho budou RP pobírat a na základě toho se upraví i výše příspěvku. Rodičovský příspěvek nesmí tvořit více než 70 % předchozího výdělku a zároveň nesmí činit více jak 11 500 Kč měsíčně (z toho plyne fakt, že ne každý rodič si může zvolit tu variantu, kdy by zůstal doma s dítětem po dobu dvou let a pobíral onu maximální výši RP 11 500 Kč). Nárok na rodičovský příspěvek má i osoba, která převzala dítě do trvalé péče, a to za velmi podobných podmínek jako rodiče

biologičtí. Tedy ode dne převzetí dítěte maximálně do dne, kdy dítě dosáhne 3 let věku. Pokud je však dítě převzato do trvalé péče mezi jeho třemi až sedmi lety, poskytuje se rodičovská dovolená po dobu 22 týdnů (Gender studies, 2011b).

Na rozdíl od mateřské dovolené se rodič pobírající rodičovský příspěvek může věnovat jakékoliv výdělečné činnosti, aniž by to ovlivnilo pobírání rodičovského příspěvku. Jediné omezení, které se k tomuto vztahuje, je to, že jsou omezeny návštěvy předškolních zařízení pro děti, na které rodiče rodičovský příspěvek čerpají. Děti, které ještě nedosáhly věku dvou let, mohou navštěvovat předškolní zařízení maximálně po dobu 46 hodin měsíčně. U starších dětí (nad dva roky) se nově docházka do předškolních zařízení nesleduje (Gender studies, 2011b).

Většina žen asi nejvíce řeší otázku návratu do zaměstnání. Jak skloubit péči o malé dítě a své pracovní povinnosti? Ze zákona má rodič nárok na částečný úvazek, pečuje-li o dítě mladší 15 let, nebo je-li žena těhotná. Jinak záleží na domluvě se zaměstnavatelem, zda je ochoten přistoupit na nějakou formu flexibilní práce. Příkladem flexibilní práce může být například tzv. job-sharing nebo-li pružná pracovní doba. Další formou a de facto obdobou částečného úvazku, je sdílení pracovního místa, kdy dva zaměstnanci sdílejí náplň práce připadající na jedno pracovní místo. Taktéž lze pracovat formou stlačeného pracovního týdne, kdy pracujete např. 4 dny v týdnu po 10 hodinách. A pokud to obsah práce umožňuje, lze také pracovat formou home-office, tedy pracovat z domova. (Gender studies, 2011c).

3.2 MATEŘSTVÍ, RODIČOVSTVÍ V SOUVISLOSTI S KVALITOU ŽIVOTA A PSYCHICKOU POHODOU RODIČE

Možný (2008) považuje rodičovství za zlomový okamžik partnerského soužití. Podle něj teprve narození dítěte znamená opravdovou změnu života partnerů. Říká, že zplození dítěte a péče o něj je jedním z hlavních životních úkolů jedince. Rodičovství přináší do života mladého páru uspokojení potřeby mít někoho, o koho mohou pečovat, kdo je na nich závislý a kdo je absolutně potřebuje. Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) dítě vnáší do života rodičů řadu nových pozitivních prožitků a významně stimuluje jejich osobnostní vývoj. Na druhé straně přináší i řadu nových nároků, kdy rodiče dítěte musí změnit svůj životní způsob a nesou za dítě odpovědnost. Rodina se musí přizpůsobovat potřebám

rostoucího dítěte. Společná péče o dítě zasahuje i do intimity partnerské dvojice. Říčan (2004) uvádí, že dítě ji může posílit - v partnerovi teď miluji otce nebo matku svého dítěte, nebo ji může i narušit – žárlivost partnera na dítě, dítě se stává pod různými záminkami předmětem sporů a výčitek. Což může následně ovlivnit vnímání kvality života a potažmo i psychické pohody členů rodiny.

Vágnerová (2008, s. 108-109) o rodičovství píše: *„Rodičovství je významným projevem generativity dospělého věku, ale i specifickým způsobem naplnění intimity, protože umožňuje vznik výlučné, hluboké citové vazby, většinou přetrvávající po celý život.“* Rodičovství může být podle Vágnerové (2008) zdrojem psychosociálního obohacení, ale také představuje velkou životní zátěž. Lidé jsou k rodičovství motivováni vnějšími i vnitřními faktory. Za vnější faktory jsou považovány sociální tlaky a za vnitřní faktory biologická potřeba, tj. potřeba plodit potomstvo, a psychické potřeby jako potřeba nových podmětů, citové vazby, seberealizace a otevřené budoucnosti.

Jinými slovy, je-li žena pro mateřství psychicky zralá, znamená pro ni porod prvního dítěte jednu z nejdůležitějších životních událostí. Ona sama se stává matkou a definitivně se tak odpoutává od své vlastní matky. Říčan (2004) považuje mateřství za příležitost znovu začít svůj vlastní život v identifikaci s dítětem. Zároveň však upozorňuje na možná rizika pro dítě, kdy se rodič chce skrze dítě realizovat, aniž by na něj bral ohled (přetěžování dětí).

Nelze však pominout ani fakt, že mateřství může pro některé ženy znamenat snížení kvality života a navodit pocit nepohody. Často slyšíme od mladých maminek, že jim dítě obrátilo život „vzhůru nohama“. Rodiče jsou nuceni se do určité míry přizpůsobit dítěti, které je na ně zcela odkázané. Většinu změn v životě s příchodem dítěte pociťuje spíše žena. S příchodem dítěte může přijít i určitá ekonomická nejistota, zda jsou rodiče schopni zajistit dítěti podmětne prostředí, dobré vzdělání, bude-li mít žena po mateřské/ rodičovské dovolené zaměstnání atp. Některé zdroje jako je Ministerstvo práce a sociálních věcí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003) uvádí, že mnoho evropských zemí trpí nízkou porodností. Je tedy si třeba položit otázku, proč volí ženy a muži život bez dětí a co by je mohlo povzbudit k tomu, aby jich měli více. Podle MPSV je prokázáno, že důležitým faktorem, který ovlivňuje rozhodnutí mít první dítě, je záruka práce a že situace na pracovním trhu má vliv na reprodukční chování lidí. Dalšími důležitými faktory, jež

ovlivňují porodnost, jsou bytová situace a ukončené vzdělání (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003).

Zajímavé jsou výsledky výzkumů Tíkalové (in Kaspříková, 2008), která uvádí, že pro spokojenost ženy na mateřské a rodičovské dovolené je důležité to, co jí mateřská role a vztah s dítětem přináší. Jako hlavní zdroj spokojenosti matek uvádí schopnost radovat se ze svého dítěte a z jeho vývoje. Dalším důležitým faktorem, ovlivňujícím pohodu žen na mateřské, je jejich vztah k sobě samé. Tedy jak je spokojená se svou rolí matky a nakolik úspěšně tuto roli – dle jejího subjektivního pohledu – plní. To může však být ovlivněno jejími představami o tom, jak má dobrá matka vypadat. Zde ovšem mohou hrát značnou roli i předsudky, touha být „dokonalou“ matkou, která naprosto vše zvládne. Zde si dovolím poznamenat, že asi každý potřebuje nějaký odpočinek, na chvíli se zastavit a načerpat nové síly.

Tíkalová (in Kaspříková, 2008) na základě svého výzkumu uvádí tyto hlavní faktory ovlivňující životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské:

- Rodinné a partnerské vztahy.
- Zdraví – zdraví je nesmírně důležité, přesto spousta lidí si neuvědomuje, jak zásadní význam pro ně má, dokud ne onemocní. Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) jsou ženy-matky mnohem opatrnější a méně riskují.
- Materiální zázemí – příchod dítěte do rodiny znamená v naší společnosti značné finanční náklady, které částečně ženě kompenzuje zaměstnavatel formou mateřského příspěvku a stát formou rodičovského příspěvku. Bohužel tyto příspěvky velmi často nedosahují částek, na které byly vydělávající ženy zvyklé a často se musí uskrovnit. Lze se tedy domnívat, že s poklesem úrovně materiálního zabezpečení úměrně narůstá nespokojenost v této oblasti. Pokud pak klesne pod určitou kritickou hranici, odrazí se to i v celkové spokojenosti. Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) je ale rozhodování žen o počtu dětí nezávislé na výši finančních příspěvků. Jejich zvýšení by prý pocíťovaly jako projev uznání a ocenění jejich péče o děti ze strany státu.
- Sociální kontakty (mimo úzkou rodinu) – ženy na mateřské si velmi často stěžují na nedostatek sociálních kontaktů. Udávají sníženou frekvenci různých setkání s přáteli a návštěv kulturních akcí. Na druhou stranu je třeba dodat, že podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) ženy toto omezení nevnímají příliš negativně. Spíše to berou jako

přirozený důsledek toho, že svou pozornost věnují především dítěti. Navíc velice často dochází k navazování nových přátelství, většinou s dalšími ženami, jež jsou také na mateřské či rodičovské dovolené. Mají společné starosti i radosti, velmi často chodí s dětmi na stejné hřiště, do stejného kroužku.

- Seberealizace, čas pro sebe – z vlastní zkušenosti mohu říci, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené převážně trpí nedostatkem volného času. Dnes, coby matka, si musím hodně vybírat, co stihnu a co ne. Musím se sama rozhodnout, zda budu mít perfektně uklizený a upravený dům a jeho okolí, zda budu 4x týdně chodit do fitness, pracovat, anebo se budu věnovat více dceři, číst si s ní a hrát si, zda spolu navštívíme rozvojový kroužek atd. Tíkalová (in Kaspříková, 2008) uvádí, že pokud se žena věnuje nějaké placené činnosti, pak to má nesporně dobrý vliv na její sebevědomí a sebehodnocení. Ale na druhou stranu, pravidelné pracovní či např. studijní povinnosti, pak mohou představovat značnou zátěž.
- Stereotyp, koloběh denních povinností. Ženy na mateřské a rodičovské často vnímají dny jeden jako druhý. Pro dítě v raném věku je velmi důležitá tvorba rituálů, které jsou základem pro pozdější trvalé návyky. Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) se ženy snaží stereotypu vyhnout. Sama ze své zkušenosti mohu potvrdit, že se s dcerkou těšíme každé úterý na výtvarnou dílničku a jsme zvědavé, kdo všechno přijde, co budeme vyrábět. Návštěva dílničky není pro nás jedinou aktivitou, svůj čas si dále zpestřujeme kurzy kojeneckého plavání, hudební školičkou. Radost nám přináší i návštěva přátel, či vycházka do přírody. Pokud to mohu jednoduše shrnout, tak se dá říci, že každé narušení jednotvárnosti a zpestření běžného dne přináší ženám velké uspokojení.

Závěrem této úvahy o mateřství bych se ještě chtěla zmínit o situaci, kdy se do rodiny narodí další dítě. Další dítě na jedné straně s sebou přináší zvýšení mateřského stresu, protože není jednoduché skloubit nepřetržitou péči o dvě děti a domácnost. Ale na straně druhé narození druhého dítěte pro ženu neznamená až tak velkou změnu životního stylu jako při prvním dítěti. Žena je také zkušenější a je si více jistá v péči o děti.

Kapitolou samou o sobě je postavení osamělé matky. Těhotenství žen bez partnera je považováno za specifickou zátěžovou situaci, protože nastávající matka je více psychicky,

sociálně a ekonomicky ohrožena. Podle některých autorů (Vágnerová, 2008) probíhá těhotenství svobodných matek komplikovaněji a tyto matky také mají těžší porod. Děti svobodných matek bývají více nemocné a mají horší školní prospěch, i když se inteligencí neliší od dětí z úplných rodin. K větší pohodě matek samoživitelek nepřispívá ani postoj společnosti, který je stále stigmatizující. Podle Vágnerové (2008) mají lidé k osamělým matkám ambivalentní pocity: na jednu stranu matky bez partnerů litují, že je muž opustil. Na druhou stranu si také fakt, že otec dítěte nežije s rodinou, mohou vysvětlovat jako důkaz nedostatečných kvalit ženy, která nikomu nestojí za to, aby s ní sdílel život. Vágnerová (2008) uvádí, že mateřství bez partnera má důsledky i pro dítě, zvyšuje totiž riziko extremizace vztahu matky k dítěti.

Osamělou matkou je též žena, která po rozvodu zůstala s dítětem sama. Vágnerová (2008) uvádí, že poměr osamělých matek s dítětem k osamělým otcům s dítětem je 9:1. Samozřejmě osamělou matkou je i žena – vdova s dítětem. O pozici osamělého rodiče Vágnerová (2008) píše jako o emočně náročnější. Důvodem je to, že osamělý rodič ví, že se může spolehnout jenom sám na sebe. Často bývá přetížen povinnostmi (péče o dítě, zaměstnání) a v mnoha směrech frustrovaný. Vágnerová (2008) upozorňuje i na opačnou možnost, kdy zvládnutí této náročné životní situace může osamocenému rodiči dodat sebevědomí a pocit větší osobní hodnoty.

3.3 ROSTOUCÍ VĚK MATEK

Poslední dobou se zvyšuje věk matek. Není dnes nic zvláštního, když žena po „třicítce“ má teprve první dítě. Mareš (in Sobotková, 2007) uvádí, že počet starších matek (prvorodičky ve věku kolem 35 let) se u nás pohybuje kolem 6 %. Důvodem je to, že často především vzdělané ženy odkládají mateřství na pozdější dobu, snaží se studovat a vybudovat si kariéru.

Vágnerová (2008) uvádí, že trend zvyšujícího se věku matek může pramenit z pocitu větší emocionální připravenosti na dítě u starších matek. Na druhé straně upozorňuje na to, že po 35. roce zvyšuje riziko komplikací v těhotenství a postupně se snižuje fertilita. Naopak Možný (2008) vidí příčinu zvyšujícího se věku matek v jejich vzdělání. Podle něj se matky, kterým se dostalo univerzitního vzdělání, nedokážou zcela zřít svých profesionálních ambic a také problém vidí v tom, že toho příliš mnoho četly o náročnosti

výchovy dítěte. Samy sebe nepovažují za osobnostně dost zralé na mateřství a potom už je často pozdě.

V souvislosti s věkem matek jsou zajímavé výsledky studie Berrymanové a Windrigeové (1998, in Sobotková 2007), jež provedly srovnání starších a mladších matek čtyřletých dětí.

- Starší matky citlivěji reagují na projevy dítěte. Častěji je zapojují do organizovaných aktivit, jako jsou kroužky nebo cvičení. Starší rodiče se svými dětmi více komunikují, je méně fyzických aktivit.
- Děti starších rodičů jsou na tom o něco lépe po stránce rozumového vývoje. Možným důvodem je, že starší matky více podporují u svých dětí verbalizaci a samostatnost.
- Starší matky hodnotily své děti jako více temperamentní, silné osobnosti a méně poddajné.
- Nejvíce únavu a somatické symptomy uváděly mladší matky – prvorodičky.
- Starší matky častěji pocítují nedostatek emocionální podpory od svých partnerů.
- Všechny matky udávaly spokojenost se svou mateřskou rolí. Nejspokojenější byly mladší zkušené matky a nejméně spokojeny mladší prvorodičky.

V další části navážu definicí psychického stavu, životní pohody a životní spokojenosti, jejich významem, determinantami a možnostmi jejich měření.

4 PSYCHICKÁ POHODA, WELL-BEING, ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

V posledních letech dochází v psychologii ke změně paradigmatu a psychologie zaměřuje svojí pozornost především na témata jako zdraví, subjektivní pohoda (well-being), životní spokojenost (life satisfaction) a kladné aspekty lidského života (štěstí, radost, atd.). Pozitivní psychologii se u nás věnují například prof. Jaro Křivohlavý (2006), prof. PhDr. Marek Blatný (2001), který se v současné době věnuje také klinickému výzkumu kvality života. Dalšími autory řady prací je doc. PhDr. Vladimír Kebza, CSc. (2003) a PhDr. Iva Šolcová, Ph. D. (2003). Ve světě se tímto tématem zabývá např. E. Diener.

4.1 PSYCHICKÝ STAV A HODNOCENÍ STRUKTURY A DYNAMIKY PSYCHICKÝCH STAVŮ

Psychický stav je aktuální úroveň psychiky determinovaná předešlými a momentálně působícími podněty. Psychické stavy zahrnují stavy rozumové, citové, volní, stavy napětí, očekávání atd. Mikšík a Břicháček (1981) uvádějí, že psychický stav odráží existující rovnováhu mezi organismem a prostředím v aktuálně vzniklých podmínkách života. Pokud je tato rovnováha mezi organismem a prostředím narušena, odráží se to na psychice člověka. Dále autoři (Mikšík, Břicháček, 1981) uvádějí, že pro psychické zdraví člověka jsou nejvíce nebezpečné drobné každodenní stresy, které svým neustálým opakováním vytvářejí pocit špatné pohody a postupně narušují celkovou vnitřní rovnováhu člověka.

Samozřejmě, že určitá míra psychické zátěže je pro člověka nutná. Motivuje ho k jeho dalšímu rozvoji. Pokud ale míra požadavků na jedince překročí jeho možnosti potřebné pro řešení vzniklé situace nebo adaptace na ní, pak vniká zátěžová – stresující situace. Je také třeba dodat, že nejenom negativní, ale i radostné události mohou vyvolat napětí a stres, kdy daný jedinec musí použít adaptační vzorce chování.

Podle mého mínění je zajímavá souvislost psychosociálního stresu na pohodu člověka a následně na vnímání životní spokojenosti, která zahrnuje mimo jiné i složku zdraví. Právě dopadem psychosociálního stresu na zdraví se zabýval Holmes a Rahe (1967, in Hewstone a Stroebe, 2006), kteří jsou autory „Hodnotící škály sociálního znovu přizpůsobení“. Tato škála obsahuje 43 životních událostí, jež jsou různě odstupňované.

Těhotenství je na 12. místě (skóre 40) a přírůstek do rodiny na 14. místě (skóre 39). Naopak Mikšík s Břicháčkem (1981) toto odmítají s tím, že jednotlivé události jsou vnímány individuálně, je třeba brát v potaz i okolní kontext a individuální způsoby adaptace jedince na danou životní událost a ne jen mechanicky přiřazovat čísla. Plně s nimi souhlasím v tom, že samotné zaznamenání životních událostí nemůže mít vypovídací hodnotu o tom, jaké mechanismy působí na změnu zdravotního stavu jedince.

Mikšík (1993) tedy sestavil posuzovací škálu SUPOS-7-PC, jež se snaží postihnout kvalitativní rysy psychického stavu u konkrétního jedince v situačním kontextu. Tím je pak možné předvídat nebezpečí vzniku a rozvoje tzv. „kritického psychického stavu“ a lépe volit vhodné adaptační vzorce chování. Mikšík (1993) pojímá psychický stav jako dynamickou veličinu, jež je třeba poznávat a hodnotit v souvislosti k situačním komplexům, na jejichž základě je daný psychický stav aktualizován, a k interakčním důsledkům, ke kterým vede. Jde tedy o dvě základní složky psychického stavu: kognitivně-emotivní (tj. prožitkovou) složku a aktualizovaný stav, který souvisí s činností všech systémů organismu. Sledováním vztahů mezi dynamikou psychického stavu a kontextuálními proměnnými lze pak rozpoznat a vysvětlit rozpory mezi prožíváním a vnějšími projevy daného člověka a klasifikovat situační proměnné z hlediska kritérií optimální a pesimální psychické zátěže.

4.2 WELL-BEING A JEHO POJETÍ

Subjektivní nebo osobní pohoda – well-being je poměrně široký pojem, ke kterému se váže mnoho pocitů, emocí, postojů, osobních charakteristik a proměnných. Doslovný překlad *well-being* znamená „když je člověku dobře“, obecně se pak používá spíše „jsem v pohodě“. Křivohlavý (2004) překládá tento pojem jako životní pohoda. K popisu pojmu *well-being* přispěli Kebza se Šolcovou (2003) svojí přehledovou studií. V ní uvádějí, že well-being je většinou vysvětlován opisně, ve vztahu k dalším příbuzným pojmům. A to nejčastěji k pojmu „satisfaction“ – spokojenost, často ve spojení „live satisfaction“ – životní spokojenost. Dále bývá spojován s pojmy „welfare“ – blaho, „pleasure“ – radost či „happiness“ – štěstí a další. V českých zemích se well-being ustálil především v souvislosti s duševní pohodou. Kebza se Šolcovou (2003) navrhuje vnímat well-being spíše jako osobní pohodu, která zahrnuje jak duševní, tak i tělesnou, sociální a ev. i spirituální dimenzi.

Dienera definuje subjektivní pohodu jako „*kognitivní a emocionální vyhodnocení vlastního života*“ (Diener, Lucas, Oishi 2002, in Křivohlavý 2004). Pohoda tak podle něj představuje vše, co je pro daného člověka důležité. Týká se kladných i negativních emocí, afektů, nálad. Svou roli hraje také to, jakým způsobem člověk hodnotí své plány, očekávání a jejich realizaci.

Emoce, pozitivní i negativní, hrají ve vnímání pohody, spokojenosti velmi významnou roli. Blatný s Plhákovou (2003) citují výzkumy subjektivní pohody Costy a McCrae (1980) a Watsona a Clarka (1992), při kterých bylo zjištěno, že je subjektivní pohoda pouze omezeně závislá na působení vnějších událostí a na objektivních podmínkách, v nichž se lidé nalézají. Uvádí, že pozitivní a negativní efektivita jsou na sobě navzájem nezávislé. Souvisejí s odlišnými temperamentovými rysy, kdy negativní emoce jsou spojeny s neuroticismem a pozitivní emoce jsou spojeny s extroverzí.

Blatný s Plhákovou (2003) též uvádějí, že úroveň subjektivní pohody ovlivňuje nejen hodnocení současného stavu a výhledů do budoucnosti, ale i posuzování minulosti. Výzkumy Seidlitze a Dienera (1993, in Blatný a Plháková, 2003) poukazují na to, že šťastní lidé si vybavují více pozitivních životních událostí než nešťastní lidé. Liší se i mírou pozitivních interpretací minulých událostí. K tomuto se vyjadřují i Kebza se Šolcovou (2003). „*Nástroje vytvořené k postižení osobní pohody typicky obsahují míry pozitivní efektivit (event. absence negativní efektivit) a životní spokojenosti.*“ (in Kebza, Šolcová, 2003, s. 335).

Osobní pohodu někteří autoři chápou jako součást kvality života. Levin a Chaters (1998, in Kebza, Šolcová, 2003) předpokládají, že kvalita života má dvě základní dimenze: subjektivní osobní pohodu a objektivní osobní pohodu (zdravotní stav, socioekonomický status). Subjektivní pocit osobní pohody tvoří čtyři komponenty: psychická osobní pohoda, sebeúcta, sebeuplatnění a osobní zvládnání.

Diener (1984,2000, in Kebza a Šolcová, 2003) do pocitu osobní pohody zahrnuje životní spokojenost, pozitivně laděné emoce a pocit štěstí. Mohapl (1992, in Baštecká, 2001) se zabýval Dienerovými pracemi a určil faktory, jež mají s největší pravděpodobností vliv na pocit osobní pohody. Jsou to:

1. Osobnost – sebehodnocení, sebeúcta, sebevědomí.
2. Příjem.

3. Věk.
4. Pohlaví.
5. Zaměstnání a vzdělání.
6. Náboženství.
7. Manželství a rodina.
8. Společenské kontakty.
9. Životní události.
10. Biologické vlivy – zdraví, spánek.

Podle Ryffové a Keyesové (1995, in Kebza a Šolcová, 2003) má osobní pohoda těchto 6 základních dimenzí:

1. Sebepřijetí – pozitivní postoj k sobě, spokojenost sama se sebou, schopnost uvědomit si a přijmout všechny aspekty sebe sama a vyrovnání se s vlastní minulostí.
2. Pozitivní vztahy s druhými – pozitivní vztahy s druhými, schopnost se do nich vcítit, zájem o ně, porozumění sociálním vztahům a kontextům.
3. Autonomie – nezávislost a sebeurčení, schopnost odolávat sociálním tlakům.
4. Zvládání životního prostředí – schopnost orientovat se v prostředí, zvládání požadavků každodenního života a schopnost vidět věci v souvislostech.
5. Smysl života – cílevědomost, životní smysl, pocit smysluplnosti současného a minulého života.
6. Osobní rozvoj – potřeba stálého rozvoje a vývoje, osobnostního růstu, využívání vlastního potenciálu.

Ryffová (1995) je mimo jiné i autorkou osmnácti položkového dotazníku, jež se zabývá osobní pohodou – Scales of Psychological Well-Being (SPWB). Jak už bylo uvedeno, subjektivní pohoda – well-being je chápána i jako životní spokojenost. Proto níže předkládám názory jednotlivých autorů na tuto kvalitu.

4.3 KVALITA ŽIVOTA A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

Hamplová (2006) uvádí, že výzkum kvality života je jedním z nejvýznamnějších a také jedním z nejkontroverznějších témat současné sociologie. Kontroverznost spočívá v tom, že neexistuje jednoznačný koncept, co "kvalita života" znamená. Na počátku 20. Století byla kvalita života chápána spíše materialisticky. Teprve v 60. letech se toto pojetí změnilo a na kvalitu života se začalo pohlížet i v jiných dimenzích života. Jak Hamplová (2006) dodává, dnes se zaměřujeme na kvalitu života jako na subjektivní vnímání a hodnocení vlastního života. Tento přechod ve vnímání kvality života však nevyřešil problém s definicí a vymezením kvality života, životní spokojenosti a štěstí.

Hodačová (2007) kvalitu života chápe jako důsledek interakce mnoha různých faktorů, jako jsou např. sociální, zdravotní, ekonomické a environmentální faktory. Podle ní má koncept kvality života dvě dimenze: objektivní a subjektivní. Objektivní kvalita života se dotýká sociálních a materiálních podmínek, sociálního postavení a fyzického zdraví. Subjektivní kvalita života zahrnuje emocionalitu a všeobecnou spokojenost se životem. Připomíná však, že vždy nemusí platit, že pokud jsou dobré životní podmínky, pak bude i dobrá kvalita života a naopak. U některých osob, které nemají zrovna ideální životní podmínky, je také možné sledovat dobré ladění, pohodu a spokojenost.

Heřmanová (2012) k tomuto dodává, že je kvalita života multidimenzionálním pojmem, pod který lze kromě materiálního pojetí zahrnout i pojetí psychologické (tedy pocity subjektivní pohody, radosti, úspěchu a moci, pocity štěstí, životní spokojenosti či otázku sebereflexe a sebehodnocení jedince). Dále tam lze zahrnout pojetí kulturně antropologické (tj. odlišné chápání kvality života v různých kulturních oblastech), pojetí morální (vztah kvality života k morálním hodnotám) či pojetí sociologické (odlišnost v různých sociálních skupinách), anebo medicínské pojetí (pravděpodobná délka života, fyzické a duševní zdraví atd.).

Poněkud odlišněji kvalitu života chápe Hartl (2004), který ji definuje jako „*vyjádření pocitu životního štěstí. Ke znakům patří soběstačnost, pohyblivost, míra seberealizace a duševní harmonie.*“ (Hartl, 2004, s. 121) Kvalitou života se zabývá i Křivohlavý (2002). Podle něj kvalitně žije ten, kdo je se svým životem spokojen. Spokojen je ten, komu se daří dosahovat cílů, které si předsevzal. Dále cituje Etchelda (in Křivohlavý 2002, s. 169): „*Uspokojení je definováno jako důsledek dlouhodobé zkušenosti daného člověka*

z dosahování jeho životních cílů, které probíhá tou rychlostí, kterou on sám očekával, případně rychleji.“ Na tomto základě je možné kvalitu života definovat jako „prožívání životního uspokojení a kladného emocionálního afektu při absenci negativního afektu.“

Jak už bylo výše uvedeno, nelze životní spokojenost jednoznačně definovat. Většinou životní spokojenost splývá s výše uvedenými pojmy well-being, kvalita života či osobní pohoda. Beutell (Beutell, 25. May 2006) životní spokojenost charakterizuje jako celkové hodnocení života jedince v určitém čase, jež se pohybuje na škále od negativního k pozitivnímu. Dosažení životní spokojenost je pak považováno za žádoucí cíl života. Rodná a Rodný (2001) analyzují práci Deneweho a Coopera a uvádějí, že je životní spokojenost často srovnávána se subjektivním zdravotním stavem (subjektive well-being) a rozlišují čtyři dimenze. Životní spokojenost a štěstí představují rysové komponenty subjektivního zdravotního stavu. Stavovými komponenty jsou pozitivní a negativní afekt.

Životní spokojenost podle Rodné a Rodného (2001) nejčastěji ovlivňují determinanty jako např.: rozdíly vázané na pohlaví, věk, rodinný stav, sociální podpora, socioekonomický status, povolání a kulturní rozdíly. Za významné koreláty také považují dimenze osobnosti, neuroticismus, extraverte, zdravotní stav, deprese, shoda sebeuposouzení a posouzení jinými osobami.

4.4 ŠTĚSTÍ

Hamplová (2006) hovoří o štěstí jako o stavu, ve kterém převažují pozitivní emoce nad negativními. Dodává však, že tato definice není univerzální, protože například Haybron (in Hamplová, 2006) nechápe štěstí jen jako afektivní kategorii, ba naopak jako jakýsi nadřazený pojem, jenž zahrnuje i kognitivní stránku lidské mysli. Dále cituje Averilla a Morea (in Hamplová, 2006), kteří pojem štěstí rozšířili a zahrnuli do něj stav radosti, spokojenosti, klidu a duševní rovnováhy. Podobný názor mají i Waite a Gallagher (in Hamplová, 2006), podle kterých nelze rozlišit subjektivní pohodu, štěstí a spokojenost. Hovoří o tzv. psychologickém blahu či pohodě, jež je charakterizován jako optimismus, pocity štěstí a vědomí vlastní hodnoty, dostatek energie a aktivní účast na životě společnosti. Zjednodušeně řečeno, tedy pod pojem štěstí patří vše pozitivní, co se týká lidského života.

Kebza se Šolcovou (2003) souhlasí s Dienerovým (1984,2000, in Kebza a Šolcová, 2003, s. 338) pojetím pocitu osobní pohody jako životní spokojenosti, pozitivně laděných emocí a pocitu štěstí. Jsou toho názoru, že je na čase „využít možností, které skýtá především pozitivní charakteristika pojmu štěstí pro rozvoj psychologického i mezioborově založeného poznání well-being a holisticky pojatého zdraví.“

Vzájemným vztahem štěstí a životní spokojenosti se zabývaly také španělské psycholožky R. Marero a M. Carballeir (in Kramulová, 2008). Při svých výzkumech vycházely z předpokladu, že subjektivní pocit well-being je tvořen dvěma složkami. Složkou citovou (pozitivní a negativní emoce) - vede k pocitům štěstí a kognitivní - jejím důsledkem je životní spokojenost.

4.5 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PSYCHICKOU POHODU A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

Zde bych chtěla podat stručný přehled nejdůležitějších faktorů, jež ovlivňují osobní pohodu. Pro úplnost ještě připomínám, že vymezení pojmu osobní pohoda není zcela jednoznačné (viz výše), že mnozí autoři ho často zaměňují s pojmy jako *životní spokojenost*, *kvalita života* a *štěstí*. Životní spokojenost můžeme považovat za nedílnou součást životní pohody (well-being), a to jako kognitivní komponentu životní pohody.

Jak už bylo řečeno, Mohapl (1992, in Baštecká, 2001) se zabýval Dienerovými pracemi o životní spokojenosti a určil faktory, jež mají s největší pravděpodobností vliv na pocit osobní pohody. Jsou to:

Osobnost – sebehodnocení, sebeúcta, sebevědomí. Životní spokojenost je ovlivněna sebehodnocením daného jedince. Vysoká sebeúcta přináší spokojenost. „Všeobecně se dá předpokládat, že jedinci budou prožívat více životní spokojenosti, nacházejí-li se v prostředí a v situacích, které jsou kongruentní (tj. v souladu) s jejich osobností.“ (Mohapl in Baštecká 2001, s. 282). Křivohlavý (1994) v souvislosti s osobními vlastnostmi jedince mluví ještě o nezdolnosti.

Vztahem životní spokojenosti s osobností jedince se také zabýval Fahrenberg et al. (2001). Ten uvádí, že je jednoznačně prokázáno, že extrovertní jedinci jsou se životem spokojenější než introvertní jedinci. Sám ve svých výzkumech prokázal významnou negativní souvislost mezi životní spokojeností a neuroticismem. Neuroticismus zjišťuje

míru přizpůsobení nebo emocionální nestabilitu. Rozlišuje jedince, kteří jsou náchylní k psychickému vyčerpání a nereálním ideálům od jedinců vyrovnaných a vůči psychickému vyčerpání odolných. (Hřebíčková, Urbánek, 2001). Člověk s vysokým stupněm Neuroticismu se vyznačuje těmito vlastnostmi: je napjatý, neklidný, nejistý, nervózní, labilní a hypochondrický. Naproti tomu je jedinec klidný, vyrovnaný, relaxovaný, stabilní, sebejistý, spokojený a uvolněný. To potvrdil i Hnilica (2005), ne však vliv extroverze. Možnou příčinu Hnilica (2005) spatřuje v tom, že používal na měření extroverze nestandardizovaný nástroj. Negativní souvislost životní spokojenosti s neuroticismem potvrdili i Blatný a Osecká (1998), kteří se zaměřili na osobnostní činitele důležité z hlediska životní spokojenosti. Podle jejich zjištění je pro vnímání úrovně životní spokojenosti důležitá tzv. *vlastní účinnost* (self-efficacy) a strategie zvládání obtížných životních situací.

Dalšími faktory jsou pohlaví, věk, vzdělání, rodinný stav, zaměstnání, sociální status, ekonomická situace a další, které bychom mohly souhrnně nazvat jako faktory sociodemografické. S ohledem na tyto faktory, jež budou níže popsány, byla zvolena i metodika výzkumu, kdy byl jako vhodný dotazník pro zjišťování životní spokojenosti a psychické pohody žen na mateřské a rodičovské dovolené zvolen Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), doplněný o sociodemografická data týkající se mateřství (počet dětí a doba strávená na současné mateřské a rodičovské dovolené).

Pohlaví – Baštecká (2001) uvádí, že mladší ženy jsou o něco šťastnější než mladší muži. Zhruba ve 45 letech dochází k přesmyku, kdy vyšší životní spokojenost vykazují muži. Binarová (2007) vyslovuje obecný závěr na základě dostupných výzkumů, že mezi pohlavími neexistují významné rozdíly v celkové životní spokojenosti. Blatný (2001) nicméně během svých výzkumů mezipohlavních rozdílů jako determinanty životní spokojenosti zjistil, že životní spokojenost je spojena s emoční stabilitou, extravertí a svědomitostí a tudíž jsou u dívek a chlapců určité rozdíly.

Věk – v současné době věk nehraje v celkovém skóre životní spokojenosti příliš velkou roli. Ačkoliv dřívější studie naznačovaly, že mladí lidé jsou šťastnější než senioři. To se však nepotvrdilo, což mimo jiné může být způsobeno i tím, že se zvedla životní úroveň a že se především zlepšila zdravotní péče a prodlužuje se střední délka života.

Manželství a rodina – dá se říci, že spokojenost v manželství a rodině je jednou z nejdůležitějších součástí osobní pohody. Avšak rodičovství jako takové nemá na spokojenost téměř žádný vliv. Diener et al. (in Kaspříková, 2008) uvádí, že životní spokojenost pozitivně koreluje s kvalitou vztahů a negativně s rozvodovostí. Taktéž uvádí, že lidé, kteří žijí v manželství, vykazují vyšší míru štěstí než ti, kteří nikdy nebyli vdaní či ženatí, či jsou rozvedení, či ovdovělí. Z našich autorů se vztahem životní spokojenosti a manželstvím zabývá především Hamplová (2006), která mimo jiné provedla výzkum zabývající se vztahem životní spokojenosti, štěstí a rodinným stavem v 21 evropských zemích. V tomto výzkumu se zabývala třemi základními otázkami, zda platí ve všech zkoumaných společnostech, že jsou ženatí muži a vdané ženy šťastnější a spokojenější než lidé nesezdaní, bez partnera. Dále jakou roli v tomto jevu hraje hladina rozvodovosti v dané zemi a nakolik se nesezdaná soužití ve svém vlivu na psychickou pohodu podobají manželství. Závěrem pak bylo, že i když se ženatí a vdané označují za šťastnější ve všech studovaných evropských zemích, přesto mezi nimi existují rozdíly v tom, jak silně manželský stav životní spokojenost a štěstí ovlivňuje. Nepotvrdilo se však to, že by manželství ovlivňovalo životní spokojenost jinak v zemích s vysokou a nízkou mírou rozvodovosti. Dalším důležitým zjištěním bylo to, že se v některých zemích nesezdaná soužití blíží sezdaným z hlediska vlivu na životní spokojenost a naopak (Hamplová, 2006).

Příjem - příjem hraje svou roli pouze do určité platové úrovně. Pak ztrácí svou naléhavost a stává se měřítkem společenského úspěchu. Baštecká (2001) upozorňuje na fakt, že je důležité srovnání s ostatními. Protože spokojený může být i člověk s nižším příjmem, pokud ví, že mnoho lidí má příjem ještě nižší. Podobná zjištění uvádí i Diener et al. (1999, in Kaspříková, 2008), který tvrdí, že neexistuje silná kauzalita ve vztahu příjmu a životní spokojenosti. Podle něj nedostatečný příjem ovlivňuje životní spokojenost především tehdy, je-li ohroženo zajištění uspokojování bazálních potřeb. Podle mého názoru jsou peníze a blahobyt jen určité vnější podmínky, které mohou usnadnit „cestu za štěstím a životní spokojeností“, ale nejsou nutně jejich podmínkou. Životní spokojenost a štěstí osobně považuji za vyšší hodnoty, kterých lze dosáhnout jakousi seberealizací, pocitem vlastní autonomie a odpovědností a ne jen materiálním zajištěním.

Zaměstnání a vzdělání – s výší příjmu souvisí i zaměstnání a vzdělání. Zaměstnání je naopak považováno za velmi významný predátor osobní pohody. Pokud jsme spokojeni v zaměstnání, s náplní práce, se vztahy na pracovišti, práce nás naplňuje, lze předpokládat

jakési vnitřní uspokojení, seberealizaci a tudíž vyšší míru celkové životní spokojenosti. A naopak, zcela logicky má na celkový osobní pocit pohody výrazně negativní vliv nezaměstnanost. Přímá souvislost mezi vzděláním a spokojeností nebyla prokázána. Vzdělání nabývá významu až ve vztahu k jiným proměnným, jako jsou příjem či výhodnější zaměstnání. Se zaměstnáním souvisí i vzdělání. Lze předpokládat, že s vyšším vzděláním souvisí i lepší pracovní místo a vyšší míra životní spokojenosti. Podle Dienera et al. (1999; in Binarová, 2008) vzdělání více ovlivňuje životní spokojenost lidí s nižším příjmem a u lidí z chudých zemí. V souvislosti se vzděláním lze spíše hovořit o nepřímém vlivu na životní spokojenost a to v tom smyslu, že se jedinec skrze vzdělání seberealizuje, vzdělání mu umožňuje lépe plnit jeho cíle a tím se tedy zvyšuje i subjektivní pocit životní spokojenosti.

Náboženství - Ellison (in Křivohlavý, 2003) uvádí, že lidé s hlubším náboženským přesvědčením vykazují vyšší míru spokojenosti se životem a vyšší kvalitu života. Totéž tvrdí i Diener et al. (1999, in Kaspříková, 2008), podle kterého víra pomáhá najít význam jak v každodenním životě, tak i v těžkých životních krizích a tudíž je jedinec lépe snáší.

Dalšími faktory jsou faktory sociální (společenské kontakty a životní události) a faktory biologické. Jak už bylo výše uvedeno, význam těchto faktorů je minimální, protože hlavním faktorem ovlivňujícím životní spokojenost je především osobnost toho daného jedince.

Společenské kontakty - jsou doporučovány jako prostředek ke zlepšení pocitu štěstí. Baštecká (2001) uvádí, že milostný vztah stejně jako spokojenost s intimním životem významně předpovídají osobní pocit štěstí. Pokud se však zaměříme na sociální kontakty obecně, tak nejsou jednoznačné výsledky, jež by prokázaly či vyvrátily vztah mezi jimi a úrovní životní spokojenosti.

Životní události – životní události, ať už ve smyslu nějakých velkých životních událostí či jen malých, denních událostí, mohou ovlivnit subjektivní pocit životní spokojenosti. Toto platí i o příjemných událostech, jestliže vedou jedince k pocitu, že svůj život přestává zvládat. Otázkou je, zda životní události více nesouvisí se schopností jedince se adaptovat.

Biologické vlivy - subjektivní pocit zdraví má výrazný vliv na pocit osobní pohody. Objektivní zdraví též, ale není zde tak silná vazba na spokojenost jako u subjektivního pocitu zdraví. A právě proto je v posledních letech pozornost zaměřena i na tzv. psychologii zdraví, na pozitivní prožívání a vnímání, na pozitivní psychologii. Z našich autorů je přední osobností této problematiky Jaro Křivohlavý.

Pokud si však dovolím jít dál a překročit hranice psychologie, tak v souvislosti s životní spokojeností se I. Öztürk (Öztürk, 21. July 2013) ve svém odborném článku zamýšlí nad hrubým domácím produktem jako ukazatelem životní spokojenosti a blahobytu. Hrubý domácí produkt obecně je kritériem pro měření makroekonomické výkonnosti zemí a pro informování o postavení ekonomicky daného státu v rámci hospodářského cyklu. Hrubý domácí produkt však proto, aby mohl být brán jako ukazatel životní spokojenosti v pravém slova smyslu, v sobě nezahrnuje důležitá kritéria – např. zdraví člověka, volný čas, štěstí, bezpečnostní nebo sociální poměry. Tyto faktory tedy hrubý domácí produkt nikterak neovlivňují, neboť se nejedná o peněžní vyjádření v rámci tržního hospodářství. Na základě těchto skutečností autor článku - I. Öztürk (Öztürk, 21. July 2013) - zmiňuje snahy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) o vytvoření ukazatele nad rámec hrubého domácího produktu, který by poskytoval představu o blahobytu a životní spokojenosti obyvatelstva v jednotlivých zemích s důrazem na pohodu, materiální zabezpečení a kvalitu života (Öztürk, 21. July 2013). Právě v této souvislosti rovněž uvádí Better Life Index, který dle tohoto autora:

- *„poskytuje komplexní obraz o materiálních i nemateriálních podmínkách domácností a jednotlivců, dále posuzuje, zda hospodářský růst jde ruku v ruce s výsledky a do jaké míry jsou tyto výsledky sdíleny skupinami obyvatel,*
- *tyto ukazatele pohody v indexu spokojenosti se životem mohou napomoci identifikovat politické priority, a to následujícími třemi způsoby:*
 1. *tím, že poskytují informace o jednotlivcích a společenských preferencích,*
 2. *tím, že diagnostikují relativní silné a slabé stránky zemí, čímž lze informovat o místech s větším prostorem pro zlepšení,*
 3. *osvětlují vzájemné vztahy napříč výsledky pohody, což by mohlo napomoci při navrhování politik,*

- *za pomoci analýzy pohody je možné realizovat společný přístup k vytváření politik, posilovat jejich soudržnost a účinnost ve všech oblastech, umožňuje lépe pochopit a řídit kompromisy mezi politickými cíli a určení možných synergií“ (Öztürk, 21. July 2013).*

I. Öztürk (Öztürk, 21. July 2013) z výše uvedených pozitiv hodnocení životní spokojenosti a blahobytu a jejich odrazem do státních politik vyvozuje také jejich příznivé důsledky: *„zvýšení legitimacy, veřejného přijetí politik státu do preferencí a hodnot obyvatelstva, důvěry lidí v tyto politiky, důvěry vůči vládě a zlepšení životů lidí“ (Öztürk, 21. July 2013).*

4.6 MOŽNOSTI MĚŘENÍ PSYCHICKÉ POHODY A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI

Měření pocitů je velmi subjektivní záležitostí, avšak pro hodnocení kvality života se jedná o významný ukazatel. V zahraničí, ale i u nás, byla doposud publikována celá řada možných způsobů zjišťování míry různých komponent komplexu osobní pohody. Většinou obsahují míry pozitivní efektivity a životní spokojenosti. Nejčastěji se používá dotazníková metoda.

Pokud bych měla jmenovat komplexnější metody, tak Kebza se Šolcovou (Kebza a Šolcová, 2003) uvádí jako příklad škály vytvořené C. Ryffovou (Psychological well-being scale, Ryff, 1995; Ryff a Keyes, 1995; Ryff a Singer, 1998). Jedním z možných přístupů ke zjišťování úrovně osobní pohody jsou také metody, jež posuzují úroveň subjektivně prožívaného štěstí (subjective happiness) a dalších pozitivních emocí. Zde je možné jmenovat například Subjective Happiness Scale (SHS, Lyubomirsky, Lepper, 1999; Lyubomirsky, 2001) od S. Lyubomirské a kol. (in Kebza a Šolcová, 2003).

Dalším možným přístupem k měření osobní pohody je hodnocení úrovně spokojenosti se životem. Tento přístup jsem si ve výzkumném záměru zvolila i já. K často používaným dotazníkům zjišťujícím životní spokojenost patří Life Satisfaction Index A (LSI-A: Neugarten, Havighurst a Tobin, 1961), Satisfaction With Life Scale (SWLS: Diener, Emmons, Larsen a Griffin, 1985) a Life Satisfaction Questionnaire (LSQ-32, Carlsson a Hamrin, 1996). My jsme pro naše účely použili Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg,

Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodný, Rodná, 2001). Existuje také řada dotazníků, které nejsou zaměřeny na globální spokojenost, ale na měření spokojenosti ve specifické oblasti (např. zdraví, práce apod.) nebo měří spokojenost u specifických skupin osob např. s rakovinou apod. Dotazníkové metody patří k sebesposuzovacím metodám. U těchto metod je vyšší riziko zkreslení údajů, neboť respondenti se snaží, prezentovat se v co nejlepším světle. Jako nejlepší prevence v tomto směru se jeví kombinace několika metod.

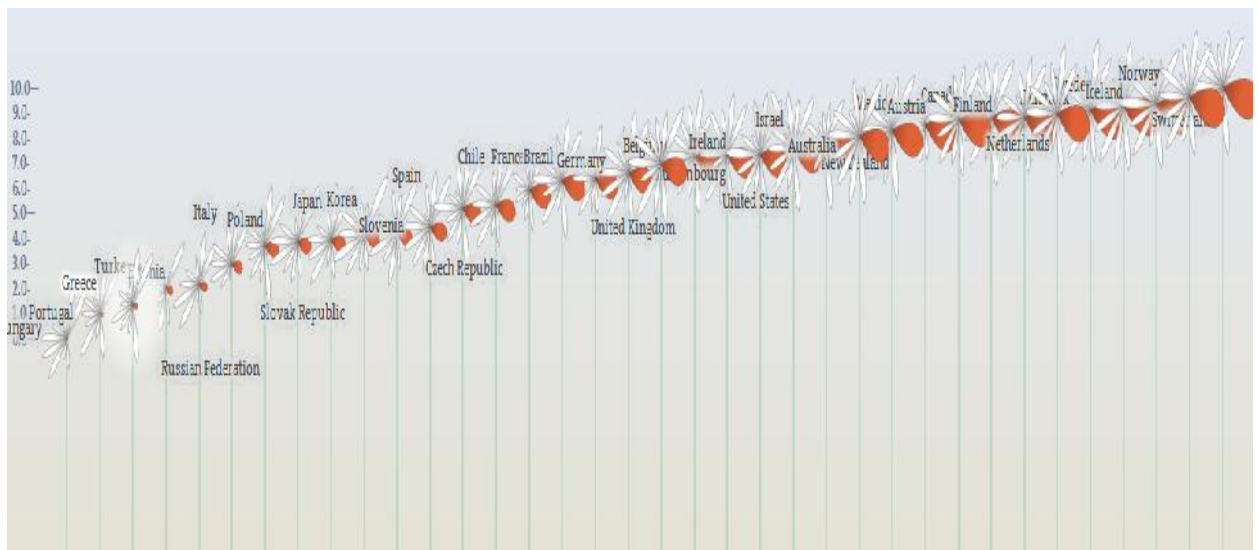
Tradiční kvantitativní postupy měření kvality života sebou ale nesou podle Džuky (2013) jeden zásadní problém, a to, že jsou orientované na „průměrnou osobu“. To vede ke snahám o vyvinutí možných alternativ, které by odrážely jedinečné vlastnosti jednotlivce. Individuální metody u nás nejsou zatím rozšířené, ale jako jejich příklad lze uvést metody ze zahraničí, a to: SEIQoL (Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life, O,Boyle, 1994) a PGI (Patient Generated Index; Ruta, Garratt et al., 1994). Obě dvě metody jsou postavené na tom, že posuzovaná osoba sama rozhoduje o tom, co je významné a důležité pro její kvalitu života.

Za nutné považuji uvést i životní spokojenost a pohodu podle indexu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD. Z obecného hlediska je toto subjektivní měření osobním hodnocením života lidí jako celku (nikoliv stávajících pocitů) a podmínek, které jsou pro takové posouzení důležité (např. vzdělání, zaměstnání, příjem, sociální podmínky a další). Jedná se tedy o reflexní posouzení konkrétních životních okolností a podmínek a jejich význam pro subjektivní pocit pohody. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj stanovila tzv. index lepšího života (Better Life Index), který umožňuje porovnat pohodu v jednotlivých zemích světa na základě 11 témat, které jsou touto organizací považovány za nezbytné: *„bydlení, příjem, zaměstnání, společnost, vzdělání, životní prostředí, občanskou angažovanost, zdraví, životní spokojenost, bezpečí a vyváženost mezi prací a životem“* (OECD, 2013). Životní spokojenost se dle uvedeného indexu hodnotí na stupnici od 0 do 10.

V průměru se index životní spokojenosti lidí v členských zemích OECD pohybuje okolo 6,6. Hodnoty životní spokojenosti lidí v jednotlivých členských státech OECD jsou uvedeny na obrázku č. 1 níže. Ke státům s poměrně malou životní spokojeností patří např. Estonsko, Řecko, Maďarsko, Portugalsko a Turecko, neboť jejich průměrné skóre je nižší

než hodnota 5,5 (Öztürk, 21. July 2013). Vyšší životní spokojenost vykazují země jako např. Island, Norsko, Švédsko či Švýcarsko (hodnota životní spokojenosti je vyšší než 7,5). Rozdíly v úrovni životní spokojenosti byly pozorovány u mužů a žen z členských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Muži dosahovali životní spokojenosti 6,6 a ženy o 0,1 skóre více. Bylo rovněž zjištěno, že životní spokojenost výrazným způsobem ovlivňuje úroveň vzdělání – životní spokojenost lidí se základním vzděláním byla 6,2 a u jedinců s terciálním vzděláním dosahovala jejich životní spokojenost hodnoty 7,1 (OECD, 2013).

Obrázek č. 1: Životní spokojenost v členských zemích OECD (OECD, 2013)

V níže uvedené tabulce č. 1 jsou uvedeny hodnoty životní spokojenosti žen ve vybraných zemích světa, které jsou mimo jiné rovněž členy OECD. Největší životní spokojenost žen byla zjištěna ve Švýcarsku, na Islandu, v Norsku, ve Finsku a ve Švédsku. Naopak nejnižší životní spokojenost žen je patrná v Maďarsku, Řecku, Portugalsku a Turecku. Z tabulky je také patrné, že se Česká Republika pohybuje na 27. místě a Slovensko na 31. místě, což je ve druhé polovině žebříčku.

Tabulka č. 1: Životní spokojenost žen v zemích OECD dle BLI (OECD, 2013)

Pořadí	Stát	Index
1	Švýcarsko	7,8
25	Island	7,7
36	Norsko	
7	Finsko	7,6
8	Švédsko	
9	Dánsko	7,5
10	Nizozemsko	
11	Kanada	
12	Rakousko	
13	Mexiko	7,3
14	Nový Zéland	
15	Irsko	7,2
16	Spojené státy americké	
17	Austrálie	
18	Lucembursko	7
19	Izrael	
20	Belgie	
27	Česká republika	6,3
32	Slovensko	5,9
36	Turecko	5,4
37	Řecko	5,1
38	Portugalsko	
39	Maďarsko	4,6

O životní spokojenosti v Irsku dle Better Life Indexu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) se ve svém článku zmiňuje N. O'Connor (O'Connor, 4. June 2013). Dle N. O'Connor jsou však tyto výsledky velmi subjektivní, neboť Irové jsou ve většině případů ve svých odpovědích velmi často a rádi zaujetí. To znamená, že ve skutečnosti mnohdy předstírají spokojenost v různých oblastech svého života

5 VÝZKUMY A STUDIE PSYCHICKÉ POHODY A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI

Podle současných demografických ukazatelů víme, že populace stárne. Přibývá seniorů a přitom se rodí stále méně dětí. Podle zveřejněných dat Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) za rok 2010 pokračoval pokles počtu nově narozených osob z vrcholu 119 842 v roce 2008 na 118 667 v roce 2009 a na 117 446 v roce 2010. Tento pokles se týkal živě i mrtvě narozených. Dle jejich prognózy lze předpokládat, že pokles bude pokračovat i v dalších 10 letech, pokud by nedošlo ke zvýšení fertility (plodnosti) žen. Dále dle jejich zjištění pokračoval přesun rodiček do vyšších věkových skupin, kdy více než polovinu všech rodiček (52,8 %) tvoří rodičky 30- leté a starší. (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 21. července 2013).

Z tohoto vyplývá, že by se ženám a mateřství měla věnovat zvýšená pozornost. Z pohledu sociologie máme dostatek informací o trendech v porodnosti, o rodinné politice státu, o změnách v délce mateřské dovolené atd. Bylo napsáno bezpočet publikací, jak zdravě prožít těhotenství, jak pečovat o dítě, jak se po porodu opět dostat do formy atd. Otázkou však zůstává, jak vlastně ženy prožívají toto období? Do jaké míry jsou spokojené? Jsou zde významné rozdíly oproti běžné populaci, oproti ženám stejného věku, jež pracují, studují, s dětmi i bez nich?

V zahraniční literatuře a výzkumných pracích je mnoho článků zabývajících se životní spokojeností žen- matek s postiženým či vážně nemocným dítětem, ale již mnohem méně studií zabývajících se zdravou populací matek se „zdravými“ dětmi předškolního věku.

5.1 ZAHRANIČNÍ VÝZKUMY A STUDIE

Mateřská a následná rodičovská dovolená se v různých zemích liší. Jednoznačně nejvýhodnější podmínky mají rodičky v Norsku. Mateřská dovolená zde trvá 42 až 52 týdnů, a peněžité podpora v mateřství se pohybuje mezi 80 a 100 % průměrného výdělku ženy před nástupem na mateřskou dovolenou. V USA mají mateřskou dovolenou trvající jen 12 týdnů, ale zde rodička nedostává žádnou peněžitou pomoc v mateřství (Hanzlík, 2011). „*Mateřská dovolená v Británii trvá 52 týdnů. Po dobu 39 týdnů po porodu náleží matkám mzda. Tato mzda se v prvních 6 týdnech počítá ve výši 90 % jejich průměrného*

týdenního výdělku. Po zbývajících 33 týdnů je jim vyplácena částka ve výši 128,73 £ týdně (platí od 3. 4. 2011)“. (Integrovaný portál MPSV, 3. října 2007, aktualizace 2014).

Norská studie z let 1999 - 2008

Tento výzkum navazoval na již provedenou studii výzkumníků z Fakulty ošetřovatelství Nebraské univerzity ve Spojených státech amerických, jehož cílem bylo zjištění celkové životní spokojenosti žen a jejich spokojenosti v partnerském/ manželském vztahu. Studie amerických vědců ukázala, že těhotné ženy a ženy v manželství s dětmi ve věku 5 měsíců a 2 let jsou v životě méně spokojené, než bezdětné páry. Klinická psychologka Gunvor Marie Dyrdal se svými kolegy z Univerzity v norském městě Oslo výzkum s tímto cílem rozšířila. Předmětem této longitudinální studie, která probíhala v letech 1999-2008, bylo 67 000 žen v raném těhotenství (od 19. týdne těhotenství), dále pak v pozdní graviditě a ženy 6 až 36 měsíců po porodu (Dyrdal, Røysamb, Nes, 27. January 2011).

Velmi radikálním závěrem tohoto výzkumu je, že „*mít děti má negativní dlouhodobý dopad na celkovou životní spokojenost a spokojenost ve vztahu*“ (Dyrdal, Røysamb, Nes, 27. January 2011).

Ženy jsou ve vztahu obecně spokojeny v průběhu těhotenství (tedy od začátku do konce gravidity). Do 6 měsíců po narození dítěte pak jejich spokojenost klesá a v porovnání s počátkem těhotenství je její úroveň mnohem nižší. Dalším zásadním zjištěním je skutečnost, že „*spokojenost žen ve vztahu ovlivňuje jejich celkovou životní spokojenost*“ (Dyrdal, Røysamb, Nes, 27. January 2011). Podle výsledků studie se pocit životní spokojenosti mění v závislosti na spokojenosti v partnerském životě (spokojenost s partnerem). Studie ukázala, že mateřství samo o sobě nenese nutně pocit štěstí a spokojenosti, ale že ženy, které jsou spokojené se svým partnerstvím v době těhotenství, jsou pak šťastnější a spokojenější i v následujících třech letech. A naopak, nespokojenost v partnerství způsobuje pokles pocitu spokojenosti po porodu.

“*Satisfaction with the partner is of great importance for how mothers experience their life during this period, and satisfaction with the relationship during pregnancy is related to the mothers' overall satisfaction 3.5 years later*” (Dyrdal, Røysamb, Nes, 27. January 2011).

Otázkou však nadále zůstává, zda životní spokojenost a spokojenost ve vztahu nadále klesá s přibývajícím věkem dítěte. Autorka výzkumu – G. M. Dyrdal – uvádí, že „*pokles spokojenosti těhotných žen může souviset s jejich vysokým očekáváním. V případě, že je člověk realističtější a je schopen si uvědomit fakta (co všechno příchod dítěte způsobí), může se lépe připravit*“ (Dyrdal, Røysamb, Nes, 27. January 2011). Obecně lze tedy říci, že životní spokojenost je dětmi výrazně poznamenána. Všeobecná životní spokojenost žen roste od porodu a kulminuje ve věku zhruba 6 měsíců dítěte. Poté pocit životní spokojenosti postupně klesá a dosahuje svého minima právě v období kolem třetího roku věku dítěte. Jakým způsobem však děti ovlivňují spokojenost rodičů, by mělo být předmětem dalších studií, což je vcelku nesnadným úkolem.

Studie z Velké Británie z let 1991 - 2005

Další výzkum, prováděný ve Velké Británii v letech 1991 - 2005 Angelsem (Angeles, 22. November 2010) v celkem 10 000 domácnostech, se zaměřil spíše na životní spokojenost, než pocit štěstí. Zjišťoval jednak vztah dětí a manželského stavu rodičů. Zatímco u manželů příchod dítěte na svět (nebo jeho očekávání) zvyšoval pocit životní spokojenosti, u svobodných, rozvedených nebo i párů žijících v neoddaném partnerství těhotenství přinášelo časté komplikace. Zajímavé bylo i zjištění, že životní spokojenost rodičů roste s počtem dětí až do 3-4 dětí. To znamená, že se pocit spokojenosti jen nepatrně zvýšil s příchodem jednoho dítěte, ale byl dramaticky vyšší s tím, když měli rodiče 3 – 4 děti. Dále se v tomto výzkumu zabývali otázkou, zda jsou rozdíly v prožívání spokojenosti mezi matkou a otcem. U matky se životní spokojenost nepatrně zvýšila s příchodem jednoho dítěte v porovnání s otcem, avšak u více dětí byl tento rozdíl ve spokojenosti mezi matkou a otcem již citelný.

Nezanedbatelný je také věk rodičů na jejich vnímání dětí a životní spokojenosti. Zatímco u rodičů do 30 let věku se pocit životní spokojenosti zvýšil jen nepatrně (a to ať už měli jedno nebo více dětí), spokojenost rodičů nad 30 výrazně stoupala s každým dalším příchodem dítětem. Vliv příjmů na spokojenost rodičů s dětmi je také celkem zajímavý. Zatímco rodiče, jejichž příjem dosahoval cca 50 % průměrného platu, nijak výrazně nepocítily vyšší spokojenost s příchodem dětí, skupina lidí s příjmem 50-150 % průměrného platu byla tím spokojenější, čím více dětí rodiče měli a to až do počtu 3 dětí.

Naopak rodičům s příjmem nad 150 % průměrného platu životní pocit spokojenosti klesal s každým dalším dítětem. Tedy u jednoho dítěte byly pocity spokojenosti lehce pozitivnější a dále pak klesaly. Tento pokles však nebyl statisticky významný. Co se týče vlivu vzdělání na pocity spokojenosti s rodičovstvím, tento vliv byl citelný u těch, kteří dokončili univerzitní studia – tam se životní spokojenost výrazně zvýšila s příchodem dětí. U těch, kteří studia nedokončili, nebyl vztah dítě – životní spokojenost průkazný.

„Angeles found that parents who had completed university had a significant uplift in happiness when they had one or two children, parents with a full high school education followed the established pattern with an increase in life satisfaction for every child but there was no clear relationship between parenthood and having children for those who left school before they finished high school.“ (Angeles, 22. November 2010).

Studie „Rodičovství a životní spokojenosti“ Polhmann - Schult

Studie „Rodičovství a životní spokojenosti“ publikovaná M. Pollmann-Schultem (2013) zkoumala vztah mezi rodičovstvím a životní spokojeností s přihlédnutím k času a finančním nákladům dětí. Analýza byla založena na prospektivních údajích německého socio-ekonomického panelu (German Socio-Economic Panel - G-SOEP) z let 1994 až 2010 obsahující data 43 979 respondentů. Z tohoto celkového počtu bylo ze studie vyloučeno 24 629 osob, které nežily se svým životním partnerem nebo již měly děti starší 18 let. Dále bylo ze studie vyloučeno 843 rozvedených či ovdovělých jedinců a 1 632 osob, které nebyly v produktivním věku (mladší 18 let, starší 60 let nebo studující). Ze zbývajících počtu 16 875 respondentů obojího pohlaví bylo pro účely této studie vyloučeno dalších 1 238 jedinců, kteří se výzkumu zúčastnili bez účasti jejich partnera. Poslední eliminaci tvořila skupina 2 544 osob, u kterých nebylo k dispozici dostatečné a potřebné množství údajů. Výzkumný soubor byl tedy složen z 13 093 respondentů (6 649 žen a 6 444 mužů). Respondenti byli sledováni v průměru po dobu 4,5 let. V průběhu tohoto sledovaného období se 881 žen a 875 mužů se stalo poprvé rodiči, 3 429 žen a 3 443 mužů byly již rodiči a 2 339 žen a 2 126 mužů zůstali bezdětným (Pollmann-Schult, 2013).

Výsledky této studie lze shrnout následovně: děti nemají žádný vliv na životní spokojenost nebo časové a finanční náklady dětí převáží radost, kterou přinášejí. Úroveň

životní spokojenosti mužů byla velmi závislá na postavení v zaměstnání. Nicméně účinky počtu dětí na životní spokojenost zůstaly nevýznamné, což naznačuje, že dopad rodičovství na životní spokojenost nemoderuje postavení v zaměstnání. Čas věnovaný domácím pracím a péčí o děti nebyly statisticky významné na běžné úrovni. Čas strávený na volnočasové aktivity nemá významný vliv na štěstí žen a mužů. Tento model byl založen na hypotéze, že pozitivní účinky dětí na životní spokojenost jsou kompenzovány finančními náklady rodičovství. Pozitivní vliv rodičovství na životní spokojenost otců je primárně mařený větší finanční zátěží. Naopak pozitivní vliv dětí na štěstí matky se zdá být omezeno snížením volného času, stejně jako zvýšení finančních nákladů. Později narozené děti mají menší vliv na zvýšení životní spokojenosti, než prvorozené děti. První dítě zvyšuje matčinu životní spokojenost, druhé a třetí dítě vede k dalšímu zvýšení štěstí. Analýza byla zaměřena na muže jako živitele (muž pracuje na plný úvazek, žena není výdělečně činná v pracovním procesu), na páry se 1,5 výdělečně činným členem (muž pracuje na plný úvazek, žena pracuje na částečný úvazek) a na páry s plným úvazem (oba partneři pracují na plný úvazek). Ani páry s dvěma příjmy, 1,5 činné páry, ani muž-živitel nejsou výrazně šťastnější než bezdětné páry, ve kterých oba partneři pracují na plný úvazek. Zvýšení spokojenosti se životem v době kolem porodu se snižuje na úroveň zjištěnou před porodem, což potvrzuje hypotézu, že zásadní životní události mají vliv na úroveň životní spokojenosti jen dočasně (Pollmann-Schult, 2013).

Zjednodušeně lze tedy říci, že rodičovství samo o sobě má podstatný a trvale pozitivní vliv na životní spokojenost. Tyto pozitivní účinky jsou však potlačeny finančními a časovými náklady dětí. Pozitivní účinky rodičovství na životní spokojenost otců jsou primárně ve stínu finančních nákladů dětí. Pozitivní účinky pro ženy jsou kompenzovány finančními i časovými náklady. Z výsledků vyplývá, že předchozí zjištění bez pozitivního vztahu mezi dětmi a životní spokojeností jsou způsobeny vzájemně propojenými náklady, které zasahují do pohody.

Studie „Má narození dítěte a následná mateřská/ rodičovská dovolená vliv na větší spokojenost německých matek?“

Další zajímavou studií z německy mluvících zemí je studie „Má narození dítěte a následná mateřská/ rodičovská dovolená vliv na větší spokojenost německých matek?“ Autory této

studie jsou S. Chapple, A. D'Addio a A. Hoherz. (Chapple, Addio, Hoherz, 2010) Tato studie rovněž jako předchozí vychází z prospektivních údajů německého socio-ekonomického panelu (German Socio-Economic Panel - G-SOEP). Důležitou součástí studia je použití časových rozdílů v porodnosti související s politikou mateřských/rodičovských dovolených v období od roku 1984 do roku 2008. Cílem studie je identifikovat vlivy porodnosti související s mateřskou/rodičovskou dovolenou. Výzkumný soubor byl tvořen 20 000 osobami (konkrétně ženami) žijících zhruba v 12 000 domácnostech v Německu. Výzkum probíhal, jak již bylo uvedeno, od roku 1984 do roku 2008 (tedy každý rok), vždy se stejnými osobami/rodinami. V každém roce byli účastníci výzkumu požádáni, aby ohodnotili svou celkovou životní spokojenost pomocí 11bodové škály. „*Míra spokojenosti se životem vychází z odpovědí na otázky: Jaká je úroveň Vaší celkové životní spokojenosti?, Jak jste v současné době spokojen/a se svým životem po zvážení všech okolností? Respondenti měli možnost odpovědi na stupnici od 0 (zcela nespokojen/a) až 10 (zcela a naprosto spokojen/a)*“ (Chapple, Addio, Hoherz, 2010).

Zjišťování spokojenosti žen souviselo také s jednotlivými měsíci předchozích let, kdy pobíraly mzdu za mateřství. Jednou z použitých výzkumných metod byla metoda nejmenších čtverců, neboť odráží přesvědčení, že existují významné nepozorované časově invariantní faktory, které mohou způsobit endogenitu související s porodem, mateřskou dovolenou a životní spokojeností. Bylo zjištěno, že „*zaměstnanost má pozitivní a silně významný vliv na životní spokojenost ve srovnání s nezaměstnanými, počet dětí a délka vzdělání nejsou důležité, životní spokojenost klesá s věkem nad 45 let a manželství je rovněž pozitivním faktorem. Naproti tomu rozvod a vdovství patří k velmi významným a negativním faktorům. Přirozený logaritmus příjmů rodiny má malý pozitivní efekt*“ (Chapple, Addio, Hoherz, 2010).

Výzkum dále ukázal, že největší pozitivní vliv porodu na životní spokojenost je těsně před a těsně po porodu – 40 %, avšak po dvou měsících se tento efekt snižuje o více než polovinu, a přibližně okolo jednoho roku věku dítěte je jakýkoli pozitivní vliv na životní spokojenost z nově narozeného dítěte pryč. V souvislosti s vlivem placeného zaměstnání na životní spokojenost bylo zjištěno, že mateřská dovolená a předchozí placené zaměstnání je zárukou a hnací silou podobnosti mezi podmínkami na pracovišti a tím být doma. Porod související s mateřskou dovolenou vede ke snížení příjmů domácností. Nebylo prokázáno, že být na mateřské dovolené před porodem by pozitivně přispělo k životní spokojenosti.

Nicméně, být na mateřské dovolené po dobu až šesti měsíců po narození dítěte má pozitivní a významný vliv (Chapple, Addio, Hoherz, 2010).

Studie o svobodných matkách a vlivu jejich práce na rodinu a vliv rodinných poměrů na práci a výkonnost. Utah 2003

Drobný výzkum o poměrech svobodných matek s alespoň 1 dítětem do 18 let provedli na Utažské státní univerzitě v roce 2003 (Robbins, McFadden, 2003). Nejedná se sice pouze o matky na mateřských dovolených, ale zde je nutné podotknout, že v USA neexistuje nic jako placená mateřská dovolená a to ani na 1 týden před/při/po porodu. Neexistuje ani povinnost zaměstnavatele podržet ženám rodičkám pracovní místo po dobu delší než 3 týdny. Ženy tedy nastupují do práce mnohem dříve, než jsme na to zvyklí v Čechách.

Tento výzkum zahrnoval 59 respondentek, žen ve věku 21 - 53 let, bydlících v Utahu. Tyto ženy byly matkami samoživitelkami a to s průměrným počtem 2,3 dětí (počet dětí se lišil od 1 do 9). Jejich plat se pohyboval v rozmezí 10-15 tis. dolarů ročně. Pro srovnání životní minimum bylo v oné době stanoveno na 10 915 dolarů ročně. Když byly ženy dotázány, jak si s příjmem vystačí, 31 % odpovědělo, že to jen pokryje nezbytné náklady, 42 % sdělilo, že si mohou dovolit víc než jen nezbytné náklady a 27 % respondentek odpovědělo, že jim příjem naprosto nevystačí. Ženy pracovaly 3 - 77 hod. týdně (Robbins, McFadden, 2003). Tyto ženy samoživitelky sdělily, že se setkávají s negativy, která přináší tento stav v podobě jen jednoho rodiče, finančních problémů, velkých změn v práci a rodině, a péče o dítě jim připadala stresující, vyvolávající těžkosti v jejich životě. Výzkum ukázal, že jejich spokojenost v práci i v rodině je nižší, a ani v jedné roli se necítí dostatečně dobře. Jedna druhou vzájemně víceméně negativně ovlivňuje, protože míra tlaku a stresu v obou je neúměrně velká.

Obrázek č. 2. Faktory ovlivňující spokojenost s domovem a s prací (Robbins, McFadden, 2003)

Factors that Influence Satisfaction with Home and Work

Factors	Satisfaction with Home		Satisfaction with Work	
	*	**	*	**
Home and Family				
Family Interaction	*1	24.8%	1	31.1%
Time Commitments	2	9.8%	3	8.2%
Health, Housing and Income	3	8.7%	2	9.0%
Family Support	4	6.5%	4a	7.1%
Family Diet and Money Mgt	5	6.0%	5	6.1%
Community Support	6	5.5%	4b	
Child Care			6	5.1%
Family Communication			7	4.0%
Accumulative % Variance explained		61.3%		70.6%

*Numbers indicate order of variance explained

**Percent of variance explained

Studie o všeobecné životní spokojenosti v Anglii v letech 2007 - 2011

V letech 2007 až 2011 byla ve Velké Británii uskutečněna studie administrovaná společností TNS Global Market Research pod vedením a zadáním od Defra National Statistics. Tato studie se týkala životní spokojenosti lidí v Anglii (Defra.gov, 13. April 2011). Celkem 1769 účastníků odpovídalo přímo ve svých domovech osobně na 17 otázek, které pokládali, zpracovávali a zapisovali zaměstnanci TNS za pomoci počítačového programu. Z uvedené studie je patrné, že většina lidí nezávisle na sociálním postavení a příjmech je se svým životem spíše spokojena až spokojena. Účastníci výzkumu byli dotazováni na spokojenost s životní úrovní, zdravím, každodenními aktivitami, kontrolou, vztahy, dosahováním cílů, komunitou, místní oblastí, budoucí finanční jistotou, volným časem a v roce 2011 přibyla i otázka, zda je jejich prostředí klidné. Většina respondentů, tedy přes 65 % všech dotázaných byla vesměs o něco málo více spokojena se všemi uvedenými body v roce 2011 než v roce 2007, až na body budoucí finanční jistoty a vztahů. Zde byl zaznamenán mírný pokles spokojenosti.

Když účastníkům byla v roce 2007 položena otázka, které nejdůležitější faktory ovlivňují jejich život, odpovědi byly, aniž by jim byly nabídnuty možnosti, následující:

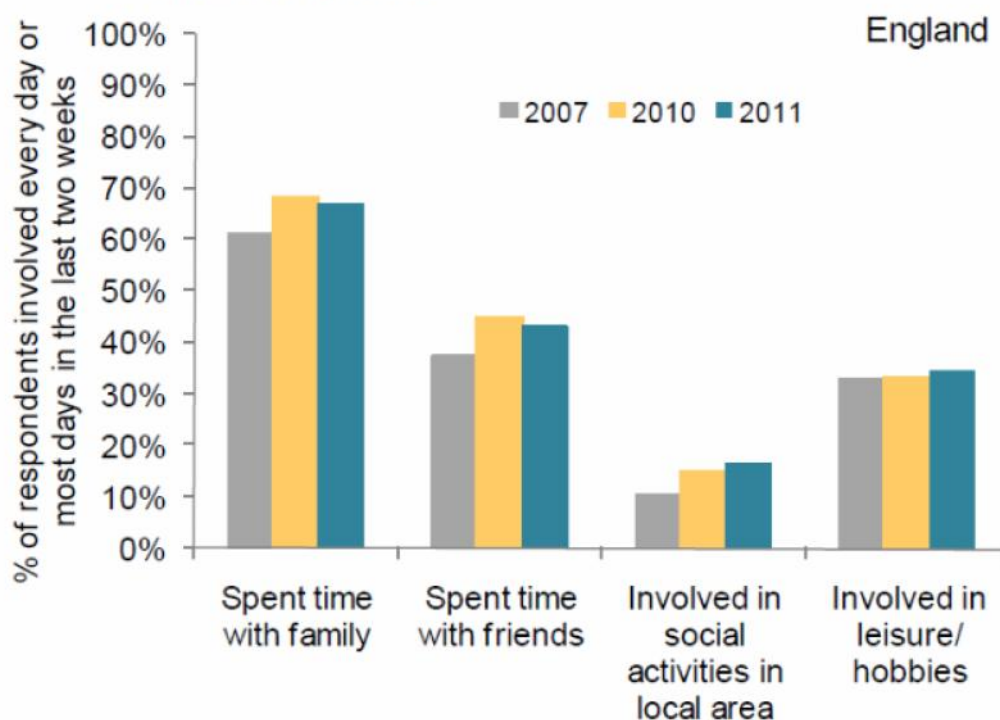
- Být schopni trávit čas s rodinou a přáteli (44 %);
- Zdraví (31 %);
- Osobní vztahy (23 %)
- Pracovní život, studium, každodenní aktivity (20 %)
- Životní standard, peníze (13 %).

Respondenti byli dotazováni také na to, jak se angažují ve čtyřech různých pozitivních aktivitách – čas strávený s rodinou, či přáteli, či zda se účastní místního společenského života a zda se věnují koníčkům a volnočasovým aktivitám. Bez ohledu na věk či sociální status nejvíce respondentů - 61 % v roce 2007, 68 % v roce 2010 a 67 % v roce 2011 - zodpovědělo kladně na čas trávený s rodinou (Spent time with family – viz obr. 2 „Účast v pozitivních činnostech“).

„In March 2011, 67 per cent of respondents reported having spent time with family every day or most days during the previous two weeks - 61 per cent reported this in 2007, and 68 per cent in 2010.“ (Defra.gov, 13. April 2011).

Obrázek č. 3: Účast v pozitivních činnostech (Defra.gov, 13. April 2011).

Figure 4. Engagement in positive activities every day or most days, 2007, 2010, 2011

5.2 ČESKÉ VÝZKUMY A STUDIE

Na toto téma je celkem málo českých výzkumů, a proto budu vycházet především z dostupných diplomových prací. Z českých autorů se životní spokojeností jako takovou zabývají například Blatný, Hnilica či Kebza se Šolcovou, jejichž práce jsou zmiňovány výše. Oblasti rodiny se věnuje především Sobotková a Vágnerová.

Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou

Sobotková spolu s Reiterovou a Hurníkovou v roce 2011 publikovala článek „Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou“. (Sobotková, Reiterová, Hurníková, 2011) Autorky vycházejí z rozsáhlého výzkumného šetření „Práce a rodina“, jež provedly v roce 2010. Jejich cílem bylo zjistit, jak souvisí zvládání rodinných a pracovních rolí s životní spokojeností a

s fungování rodiny. Zjistit rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na rodinné fungování, v životní spokojenosti, ve zvládnání práce a rodiny. Výzkumný soubor tvořilo 127 rodičovských párů, tedy 254 respondentů a pro zkoumání životní spokojenosti rodičů byl použit Dotazník životní spokojenosti dle Fahrenberga et al. Jedním z výstupů jejich studie je i to, že matky jsou statisticky významně nespokojenější oproti otcům ve spokojenosti s vlastní osobou. (Sobotková, Reiterová, Hurníková, 2011)

Diplomové práce Hůlová, Kaspříková, Pavlíková, Suchomelová

Ve své bakalářské diplomové (Pavlíková, 2012) práci jsem při formulování výzkumného problému vycházela z předpokladu, že je mateřství pro ženu životní událost v pozitivním slova smyslu. A tudíž by teoreticky ženy na mateřské a rodičovské dovolené měly vykazovat vyšší míru celkové životní spokojenosti. To se ale nepotvrdilo. Ovšem nemohu tvrdit, že výchozí předpoklad byl zcela mylný, pokud vezmu v úvahu výsledky předchozí studie Kaspříkové (2008). Podle jejího výzkumu jsou ženy na mateřské a rodičovské dovolené nadprůměrně spokojeny. Uvádí, že pouze 6 žen ze 71 dotázaných dosáhlo podprůměrné životní spokojenosti. Naproti tomu Hůlová (2009) uvádí tyto výsledky: respondentky měly celkově menší skóre, než je norma (výjimkou jsou subškály PAZ, FIN a BYD). Což je v souladu s mým předchozím zjištěním.

Jedním z hlavních zdrojů „spokojenosti“ žen na mateřské a rodičovské dovolené podle výsledků předchozí studie v rámci diplomové bakalářské práce je radost z dítěte a z jeho úspěšného vývoje. Naopak nejvyšší míru nespokojenosti dotazované ženy vykazovaly v oblasti zdraví, práce a zaměstnání a finance. Oblast zdraví je velmi významná, domnívám se, že souvisí se sebeobrazem ženy coby matky. Žena si vytváří obraz ideální matky, kterému se chce přiblížit, chce zabezpečit dítě, chod domácnosti, zvládnout i další aktivity, atd. Může mít pocit, že může být lepší matka a v honbě za představou je čím dál více unavená, nemá čas sama pro sebe, má pocit nepohody a je tedy i méně spokojená. Oblast práce, zaměstnání a financí souvisí s materiálním zabezpečením rodiny. Nedostatek finančních prostředků snižuje spokojenost, pokud je tento nedostatek vysoký, má vliv i na celkovou nespokojenost. Dle výsledků předchozího výzkumu ženy také velmi negativně vnímají nejistotu v oblasti budoucího zaměstnání a tedy finančního zajištění rodiny.

Při porovnání souboru matek s jedním dítětem a matek s více dětmi jsme v rámci bakalářského výzkumu (Pavlíková, 2012) došli k závěru, že ženy s jedním dítětem v našem souboru měly vyšší celkovou životní spokojenost než ženy s více dětmi. Největší rozdíly v průměrných hodnotách se vyskytly v položkách zdraví, přátelé, známí a příbuzní a volný čas. Po provedení t-testu a porovnání našich výsledků s kritickou hodnotou na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, jsme zjistili statisticky významný rozdíl pouze v dimenzi zdraví. Suchomelová (2013) uvádí, že se život žen ve vícedětných rodinách od života žen s jedním či dvěma dětmi liší především v několika oblastech. První oblastí je chod domácnosti, kdy se dotazované ženy cítily odpovědné za koordinaci aktivit a chodu rodiny, což je vzhledem k počtu rodinných příslušníků mnohem náročnější, než v rodinách s menším počtem dětí. Další oblastí je podle Suchomelové (2013) prostor a čas, který matka může věnovat svým dětem. Podle ní zejména matky s mladšími dětmi vnímaly nedostatek času jako velký problém. Zároveň však zdůrazňovaly, jak je výhodné mít více dětí, protože když děti nemají dostatek pozornosti rodičů, vynahradí si ji mezi sebou.

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 METODOLOGICKÝ RÁMEC VÝZKUMU

Jak už bylo v úvodu naznačeno, chtěla bych touto prací navázat na výzkum životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené realizovaný v rámci diplomové magisterské práce, který považuji jako pilotní studii pro tuto práci. Důvodem zaměření se na toto téma je to, že se dle mého názoru jedná o velmi aktuální a v současné době významné téma, které se řeší na různých úrovních společnosti a empirická zjištění o prožívání spokojenosti žen – matek, mohou být významným podkladem pro rozhodování nejenom zákonodárců, ale například zaměstnavatelů, zřizovatelů státních institucí jako jsou školky a školy a další. Žena má ústřední postavení v celkovém rozvoji naší společnosti. Pokud odhlédnu od ekonomického a politického prospěchu společnosti, tak význam ženy neklesá ani v rovině individuální, kdy její spokojenost je jistě významným faktorem při rozhodování o rodičovství, což se odrazí v porodnosti, ale také i v kvalitě rodičovství jako takovém. Z tohoto důvodu se domnívám, že je ženám a především ženám-matkám třeba věnovat pozornost. Protože přehlížení a nedostatečné ohodnocení role ženy má negativní vliv nejen na ni samotnou, její zdraví, na populační růst, kojeneckou a dětskou úmrtnost, ale i na celý rozvoj populace a její ekonomiku a na kvalitu celého života.

Z výše uvedeného v předchozích kapitolách víme, že se touto problematikou v zahraničí začalo zabývat i takové organizace jako je OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) a že se zahraniční autoři v dlouhodobých studiích snaží o získání náhledu na složitou roli ženy a na její životní spokojenost. V naší společnosti je dle mého názoru této problematice věnován stále nedostatek pozornosti. Ačkoliv se vláda snaží o podporu mladých rodin, většinou se jedná o jakési populistické výkřiky bez kvalitního teoretického zázemí. Pokrokem v před jsou práce výše uvedených autorů, jako jsou Kebza se Šolcovou či Břicháček, kteří se zabývají pojmy well-being, životní spokojenost, štěstí a tak dále a díky nimž má česká veřejnost zprostředkovány i mnohé zahraniční poznatky. V syntéze s poznatky například Sobotkové a Vágnerové, které se do hloubky zabývají rodinou, rodinou problematikou a resiliencí je možné nahlédnout do složitého bio-psycho-sociálního života ženy-matky a toho, co jí a její rodinu ovlivňuje.

V průzkumné části jsem se tedy zaměřila na provedení kvantitativní studie za pomoci nástrojů na zjišťování životní spokojenosti Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg,

Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), doplněný o sociodemografická data (věk, vzdělání, počet dětí a doba strávená na současné mateřské a rodičovské dovolené) a na hodnocení struktura a dynamiky psychických stavů pomocí posuzovací škály SUPOS - 7 – PC (Mikšík, 1993) a Neurastenie. Vycházela jsem z kvantitativní analýzy dat získaných od 122 subjektů.

Cílem této práce tedy bylo detailnější propracování a aplikace výzkumu na větší vzorek žen a detailnější zaměření na jednotlivé koreláty životní spokojenosti. Budu zjišťovat míru životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené (Dotazník životní spokojenosti – Fahrenberg et al., 2001) a její vztah k věku respondentek a době strávené na mateřské a rodičovské dovolené a ověříme tak platnost závěrů diplomové magisterské práce na větším vzorku žen. Taktéž budu zjišťovat, zda je nějaký signifikantní vztah mezi jednotlivými dimenzemi životní spokojenosti a zda je rozdíl mezi matkami s jedním dítětem a matkami s více dětmi v celkové životní spokojenosti. Dále bylo ve středu zájmu to, zda existuje souvislost mezi životní spokojeností těchto žen a kvalitou psychického stavu (SUPOS – 7 – PC – Mikšík, 1993 a Neurastenie) a zda kvalita psychického stavu souvisí s věkem dotázaných žen, počtem jejich dětí a délkou mateřské a rodičovské dovolené. Oproti předchozí magisterské práci se zde budu zabývat i vztahem jednotlivých dimenzí Dotazníku životní spokojenosti se strukturou a dynamikou psychických stavů, jež jsem posuzovala škálou SUPOS – 7 (sumou SUPOS).

6.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU, CÍLŮ A HYPOTÉZ

Na základě výše uvedených důvodů a dostupných empirických poznatků se snažím zjistit životní spokojenost a psychickou pohodu a kvalitu psychického stavu žen na mateřské a rodičovské dovolené. Vycházím z předpokladu, že skloubení mnoha rolí ženy může vést k psychické zátěži ženy a ke zhoršení psychické pohody a potažmo životní spokojenosti. Dále vycházím z předpokladu, že v důsledku příchodu dítěte do rodiny opět dochází k zatížení ženy, a to po stránce psychické, fyzické a i ekonomické v souvislosti s péčí o dítě, ke zhoršení partnerského vztahu vzhledem k zaměření matky na dítě a samozřejmě i k určité sociální izolaci (omezení zájmů a koníčků na úkor péče o dítě).

Jako výzkumnou otázku jsem si tedy položila: *„Odlisují se ženy na mateřské a rodičovské dovolené v pocíťování životní spokojenosti oproti běžné populaci? Je statisticky*

významná souvislost v pocíťování životní spokojenosti a pohodou u žen na mateřské a rodičovské dovolené?“

Dále jsem chtěla zjistit vliv vybraných nezávisle proměnných. Za nezávislé determinanty považuji: věk, počet dětí, dobu na mateřské a rodičovské dovolené.

Zde jsem si položila výzkumnou otázku: „*Souvisí s prožíváním životní spokojenosti a psychickou pohodou žen na mateřské a rodičovské dovolené faktory, jako jsou věk, délka mateřské a rodičovské dovolené a počet dětí?*“

Jedná se o kvantitativní výzkum, který vychází ze statistického hodnocení dat. Výzkum budu provádět za pomoci Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), posuzovací škály SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993) a škály Neurastenie.

Stanovení výzkumných cílů

Hlavním cílem této rigorózní práce je zjistit úroveň životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené, a zda celková životní spokojenost souvisí s kvalitou psychického stavu (měřeno škálou SUPOS – 7 a Neurastenie).

Jako dílčí cíle jsem si stanovila vytvořit profil dimenzí životní spokojenosti těchto žen a zjistit jejich vzájemnou souvislost. Dále zjistit, zda vybrané sociodemografické proměnné korelují s proměnnými v Dotazníku životní spokojenosti (DSŽ).

V rámci posuzování psychického stavu jsem si jako dílčí cíl stanovila porovnat profil jednotlivých komponent psychického stavu s normami a jednotlivými dimenzemi životní spokojenosti (DŽS) a zjistit vliv jednotlivých demografických činitelů na celkový psychický stav.

Za významné determinanty, ovlivňující psychickou pohodu žen na mateřské a rodičovské dovolené považuji věk, počet dětí a dobu na mateřské a rodičovské dovolené. Dále je třeba zmínit, že nelze opominout také například vliv vzdělání a spokojenost v manželství/ partnerství.

Formulace hypotéz

Při formulaci první hypotézy (H1) jsem vycházela z předpokladu, že se potvrdí výsledky předchozího výzkumu v rámci magisterské práce, že se na větším vzorku vybraných žen prokáže platnost tvrzení, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené vykazují nižší míru životní spokojenosti.

Celková životní spokojenost v bakalářské práci statisticky významně negativně korelovala s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené, tento fakt se ale v magisterské práci nepotvrdil a i dostupné výsledky jsou rozdílné. Proto se zaměřím i na tento vztah (viz H2).

Dále bych chtěla ověřit, že není statisticky významný rozdíl v celkové životní spokojenosti (suma DŽS) mezi souborem matek s jedním dítětem a souborem matek se dvěma a více dětmi (H3) a celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené signifikantně pozitivně nestoupá s věkem (H4).

Při stanovení dalších hypotéz jsem na základě dostupné literatury vycházela z předpokladu, že existuje souvislost mezi životní spokojeností a jednotlivými komponentami psychických stavů. Předpokládala jsem, že vyšší míra životní spokojenosti bude souviset s celkovým pozitivním laděním, tedy směrem k dobré psychické pohodě. Naopak s nižší životní spokojeností budou spjaté s pocity nepokoje, úzkosti a depresivní ladění. Z tohoto předpokladu jsem formulovala tvrzení, že čím bude žena na mateřské a rodičovské dovolené se svým životem celkově spokojenější, tím bude v lepším psychickém stavu (H6). S kvalitou psychického stavu mohou souviset i výše uvedené sociodemografické faktory, jako je věk, počet dětí a délka na mateřské. Lze vycházet z předpokladu, že ženy, jež jsou vyzrálé a nejsou na mateřské a rodičovské dovolené poprvé, dokážou lépe skloubit svoji roli ženy matky, manželky a eventuálně i pracující ženy (tuto situaci již znají a dokážou se v ní orientovat) a tudíž jejich psychický stav nebude statisticky významně korelovat s těmito faktory (H7, H8, H9).

Taktéž na základě studia dostupných výzkumů (Fahrenberg et al., 2001, Hnilica, 2005, Blatný a Osecká, 1998) předpokládám, že u výzkumného vzorku prokáži statisticky významnou negativní souvislost mezi životní spokojeností a neuroticismem. Základem

tvrzení je teze, že ženy s vyšší mírou neuroticismu jsou více stresované a tudíž se to odrazí v jejich osobnostním ladění a psychické pohodě (H10).

Pro potřeby statistického vyhodnocení jsem pracovní hypotézy v návaznosti na cíle této práce převedla do podoby statistických hypotéz:

- H1:** Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené je statisticky významně nižší než průměrná životní spokojenost normovacího výběru.
- H2:** Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené.
- H3:** Existuje statisticky významná souvislost mezi počtem dětí a celkovou životní spokojeností (suma DŽS).
- H4:** Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené signifikantně pozitivně nestoupá s věkem.
- H5:** Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škál SUPOS-7-PC.
- H6:** Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škály Neurastenie.
- H7:** Existuje statisticky významná souvislost mezi počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené a kvalitou psychického stavu – suma SUPOS.
- H8:** Existuje statisticky významná souvislost mezi počtem dětí a kvalitou psychického stavu – suma SUPOS.
- H9:** Existuje statisticky významný vztah mezi kvalitou psychického stavu a věkem.
- H10:** Suma škály SUPOS – 7 – PC statisticky významně pozitivně koreluje se sumou škály Neurastenie.

6.2 APLIKOVANÁ METODIKA

Jedná se o kvantitativní výzkum, který vychází ze statistického vyhodnocení sebraných dat. Proto jsem oslovila ženy, které byly toho času na mateřské a rodičovské dovolené a požádala je o vyplnění Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), posuzovací škály SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993) a škály Neurastenie.

6.2.1 Dotazník životní spokojenosti

Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) postihuje individuální obraz celkové životní spokojenosti. Skládá se z 10 následujících oblastí:

1. Zdraví - **ZDR** – tato oblast se zabývá spokojeností se svým celkovým zdravotním stavem, se svojí duševní i tělesnou kondicí, se svou fyzickou výkonností a odolností vůči nemocem.
2. Práce a zaměstnání - **PAZ** – vyjádření míry spokojenosti se svou pozicí v zaměstnání, se svými úspěchy i vyhlídkami.
3. Finanční situace - **FIN** – vyjádření míry spokojenosti se svým příjmem, s výší svého majetku i s životní úrovní.
4. Volný čas - **VLC** - spokojenost s délkou a kvalitou svého volného času.
5. Manželství a partnerství - **MAN** – míra spokojenosti v podstatných aspektech manželského/partnerského života.
6. Vztah k vlastním dětem - **DET** – spokojenost se vztahem ke svým dětem, se svým vlivem na děti, se společnými aktivitami a s oceněním ze strany dětí.
7. Vlastní osoba - **VLO** - spokojenost se svou osobou, tj. se svým vzhledem, charakterem, se svými schopnostmi, svojí vitalitou i sebevědomím.
8. Sexualita - **SEX** – zde se vyjadřuje míra spokojenosti se svou fyzickou atraktivitou, se sexuální výkonností, se svými sexuálními kontakty a sexuálními reakcemi a sladěností s partnerem.
9. Přátelé, známí, příbuzní - **PZP** - spokojenost se svými sociálními vztahy, s kontaktem s příbuznými a přáteli, se svojí společenskou angažovaností.

10. Bydlení - **BYD** - spokojenost se svými bytovými podmínkami, což zahrnuje spokojenost s velikostí a zařízením bytu, s výdaji za něj, s dostupností dopravními prostředky.

Každá oblast obsahuje 7 tvrzení a odpovědní škálu:

1. Velmi nespokojen (a)
2. Nespokojen (a)
3. Spíše spokojen (a)
4. Ani nespokojen (a), ani spokojen(a)
5. Spíše spokojen (a)
6. Spokojen (a)
7. Velmi spokojen (a)

Úkolem respondenta je zaškrtnout na škále to políčko, které nejvíce odpovídá jeho (ne)spokojenosti ve vztahu k danému tvrzení. Číselné označení jednotlivých odpovědí představuje zároveň bodové ohodnocení daného tvrzení. Tedy odpověď „velmi nespokojen“ značí 1 bod. Vyhodnocení se provádí tak, že sečteme body za individuální odpovědi respondentů v jednotlivých oblastech. Takto získáme tzv. **hrubé skóry** v jednotlivých oblastech. Respondent by měl získat minimálně 7 a maximálně 49 bodů. Dále se sčítají hrubé skóry z jednotlivých oblastí mimo *Práce a zaměstnání, Manželství a partnerství a Vztah k vlastním dětem* (zde často nejsou úplná data) a tím získáme celkové hrubé skóre životní spokojenosti. Čím je hrubé skóre vyšší, tím větší je míra uspokojení respondenta.

6.2.2 SUPOS – 7 - PC

Posuzovací škála SUPOS – 7 - PC od Oldřicha Mikšíka (1993) je škála vyvinutá pro hodnocení struktury a dynamiky psychického stavu. Psychický stav je zde chápán jako dynamická veličina a pro její hodnocení je třeba vystihnout hladinu obecné aktivace psychické činnosti vzhledem k situačním komplexům, na jejichž základě je daný psychický stav aktualizován a také k interakčním důsledkům, ke kterým vede. Jedná se tedy o dvě

základní složky psychického stavu: kognitivně emotivní (prožitkovou) složku a aktualizovaný stav, který souvisí s určitou činností všech systémů organismu. Adjektiva, na jejichž základě se hodnotí povaha, míra a kvalita prožívání a aktivace jedince, tedy povaha aktualizovaného či obvyklého psychického stavu, jsou výsledkem multivariační faktorové analýzy široce ověřovaných škál adjektiv, postihujících jednotlivé konkrétní symptomy psychických prožitků, pocitů a stavů jedince. SUPOS – 7 - PC tak umožňuje předvídat nebezpečí vzniku a rozvoje tzv. „kritického psychického stavu“ a předcházet nežádoucím účinkům psychického selhávání. (Mikšík, 1993)

Mikšík (1993) uvádí, že tato škála ve svém komplexu umožňuje postihovat psychický stav podle proporcionálního zastoupení následujících komponent v jeho celkové, integrované struktuře:

PE – psychická pohoda (pocit spokojenosti, příjemného naladění a příznivého psychického nabuzení provázeného často prožitky euforie a sebedůvěry). Tato komponenta ukazuje, nakolik se daný jedinec cítí svěží a spokojený, psychicky vyrovnaný a klidným, resp. jak je optimistický a dobře naladěný. Hodnotí se zde míra pocitu svěžesti, spokojenosti a psychické vyrovnanosti, konkrétně optimismu a dobrého vyladění.

A – aktivnost, činorodost (pocity síly a energie spojené s prahnutím po akci). Jde o zvýrazněnou pohotovost k aktivní interakci s dynamikou situačních proměnných, jež je definována takovými kvalitami psychických jevů, jako je činorodost a průbojnost.

O – impulsivita, odreagování se. U této komponenty jde v podstatě o neřízené, spontánní uvolňování energetického napětí a psychických tenzí, což se děje na základě emocionální impulzů při oslabení racionální sebekontroly, vnitřním útlumu. Je definovatelná náladovostí, obtížným sebeovládáním, vznětlivostí, podrážděností a nekorigovanou agresivitou.

N – psychický nepokoj, rozlada. Tady se jedná o takový typ psychického napětí („nažhavení“), kdy člověk prožívá psychickou tenzi a přitom nenachází ventily pro její uvolnění, což se projevuje psychickým a motorickým neklidem, mrzutostí, nespokojeností, netrpělivostí a roztěkaností.

D - psychická deprese, pocity vyčerpání. Jde o komplex pocitů a stavů, jejichž charakteristickým znakem je snížená pohotovost k interakci se situačními proměnnými (tedy tendence k pasivitě a apatii). Patří se takové jevy v prožitcích a projevech, jako je pesimismus, otrávenost, pocity slabosti a zmoženosti.

U – úzkostné očekávání, obavy. Zde jde o astenické prožívání psychického napětí při nejistém či „ohrožujícím“ vývoji situace, kdy chybí pohotovost k interakci v určitém směru. Jde tedy o komplex takových pocitů a projevů člověka, jako jsou pocity nejistoty, prožitky psychického napětí, úzkostná nálada a obavy z možných důsledků budoucího.

S – sklíčenost je popisována jako pasivní prožívání negativních důsledků prodělané psychické zátěže. Je to v podstatě obrácení prožitků psychického napětí nikoli ven, k interakcím s prostředím, ale „dovnitř“. Jedná se o takové prožitky, které lze vyjádřit adjektivy: smutný, osamělý, přecitlivělý, nešťastný.

Σ = **celková kvalita psychického stavu** – ta je sycena všemi komponentami škály SUPOS – 7 - PC. Započítáváme však opačné hodnoty položek PE a A, než jakými je skórovali respondenti. Pokud vzrůstá celkové skóre sumy SUPOS – 7 - PC, pak celková kvalita psychického stavu klesá, tedy je horší. Naopak pokud hodnota sumy klesá, kvalita celkového psychického stavu vzrůstá, je tedy lepší (Mikšík, 1993). Výše uvedené komponenty vystupují u každého jedince v pro něho obvyklých vzájemných relacích. Tyto relace nám poté poskytují profil struktury psychického stavu.

Indexy pocitů a stavů jsou sestaveny do 2x2 sloupců. Respondenti zaznamenávají stupeň prožívání uvedených pocitů a stavů v rozsahu od „vůbec ne“ po „soustavně“ („velmi silně“). Pro účely našeho výzkumu jsme zvolili běžně prožívané, obvyklé pocity a stavy. Celkové hrubé skóre pro každou komponentu získáme součtem zatržených hodnot, sytících tu kterou komponentu. (Mikšík, 1993)

K dotazníku SUPOS 7 byly připojeny otázky zjišťující míru neurastenie respondentů. Škála neurastenie obsahuje osm položek, jež se týkají subjektivních pocitů tělesného rázu, které účastníci výzkumu vyplňují s ohledem na častost jejich výskytu (0=vůbec ne až 3=soustavně/ velmi silně). Dotazy směřují ke zjištění tělesných korelátů na stres a zátěž, jako jsou bolesti hlavy, žaludku, nechutenství, poruchy spánku, nutkání na WC, tělesná únava. Ze závislosti je zjišťováno kouření.

6.2.3 Použité statistické metody

Data byla seříděna a zpracována pomocí počítačového programu Microsoft Excel a Statistica 9. Ke zjištění vzájemných vztahů mezi proměnnými jsme využili *Pearsonův korelační koeficient*. Dále jsme zjišťovali rozdíly mezi matkami s jedním dítětem a se dvěma a více dětmi. Zde jsme k zjištění rozptylu v jednotlivých souborech nejprve aplikovali *Dvouvýběrový F-test* pro rozptyl. Na základě výsledku F-testu jsme jako další metodu pro porovnání eventuelních rozdílů použili *Studentův t-test*. Výsledky byly porovnány s tabulkovými hodnotami na 5 % hladině významnosti. Postup a vzorce byly aplikovány dle skript (Reiterová 2004, Reiterová 2005, Reiterová 2006).

6.3 ZKOUMANÝ SOUBOR

Výzkumu se účastnilo 122 žen toho času na mateřské a rodičovské dovolené, jež jsem oslovila buď přímo, nebo formou prosby o spolupráci na www stránkách, jež jsou určené matkám. Následuje deskriptivní analýza sociodemografických údajů, jež jsem u výše uvedeného vzorku zkoumaných žen zjišťovala - věk, počet dětí, doba strávená na současné mateřské/rodičovské dovolené, soužití a vzdělání. Doplňkově jsem také zjišťovala, zda si tyto ženy přivydělávají. Přestože tato otázka byla dobrovolná, všechny ženy na ní odpověděly. Pro přehlednost jsou jednotlivé údaje členěny do samostatných podkapitol a na závěr této části je pak stručné shrnutí charakteristiky průměrné respondentky ve výzkumném souboru.

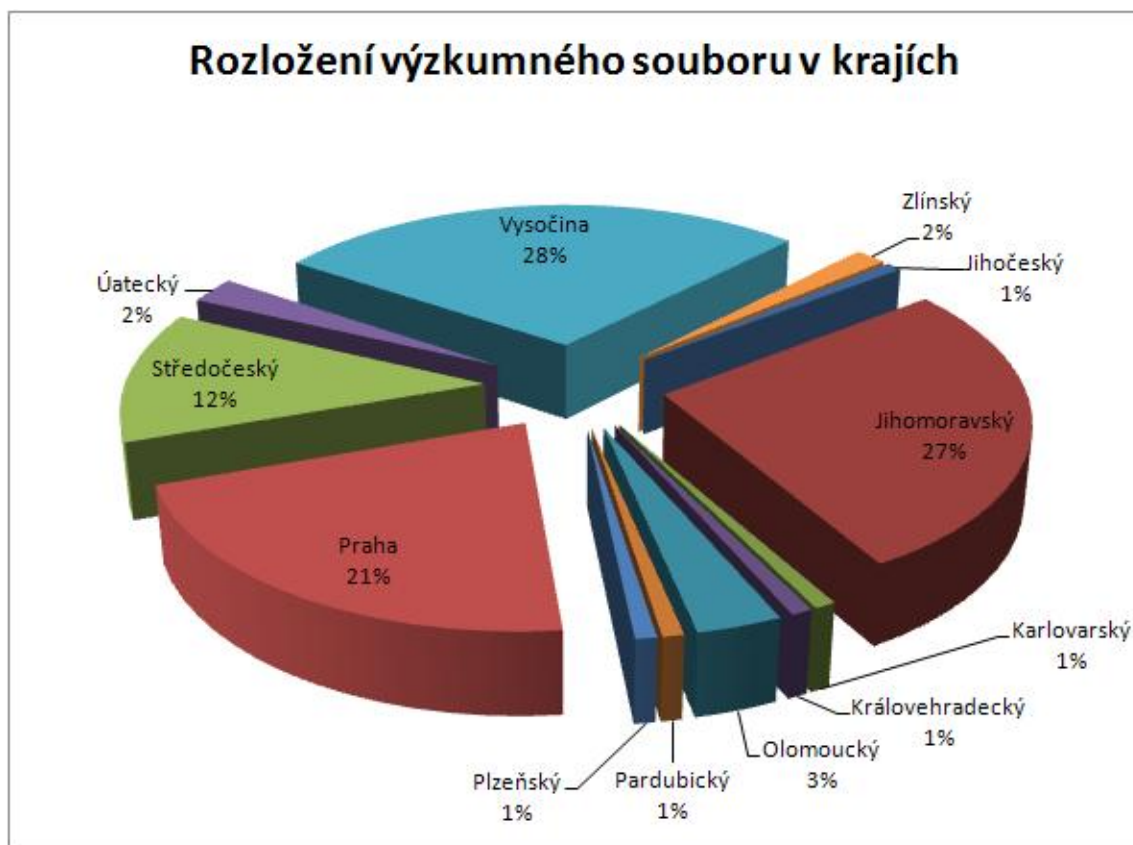
6.3.1 Základní charakteristiky souboru

K vyplnění anonymního elektronického dotazníku bylo osloveno pomocí internetu cca 520 žen (a mužů) po celé ČR, jež jsou v současné době na mateřské a rodičovské dovolené. Z tohoto počtu bylo sebráno a vyhodnoceno 122 plnohodnotně vyplněných dotazníků. I přesto, že bylo osloveno několik mužů na mateřské či rodičovské dovolené, nechtěli se výzkumu zúčastnit. Proto výzkumný soubor tvořily výhradně ženy (100 %) a z tohoto důvodu jsem níže ani neuváděla tuto charakteristiku v grafu či v tabulce.

Rozložení výzkumného souboru v krajích

Celkem se výzkumu zúčastnilo 122 žen a to nejvíce z kraje Vysočina (28 %), z Jihomoravského kraje (matky především z Brna a blízkého okolí – 27 %) a Prahy (21 %). Poměrně velké zastoupení má s 12 % i Středočeský kraj. Olomoucký kraj je zastoupen 3 %, ostatní kraje tvoří 1-2 % (viz graf č. 1, tabulka č. 2).

Graf č. 1: Rozložení výzkumného souboru v krajích

V tabulce 2 pro přehlednost i uvádíme výše zmiňované přivydělávání matek. Ze 122 oslovených žen si nějakou formou přivydělává 44 žen, což je 36 % z celkového počtu.

Tabulka č. 2: Rozložení výzkumného souboru v krajích

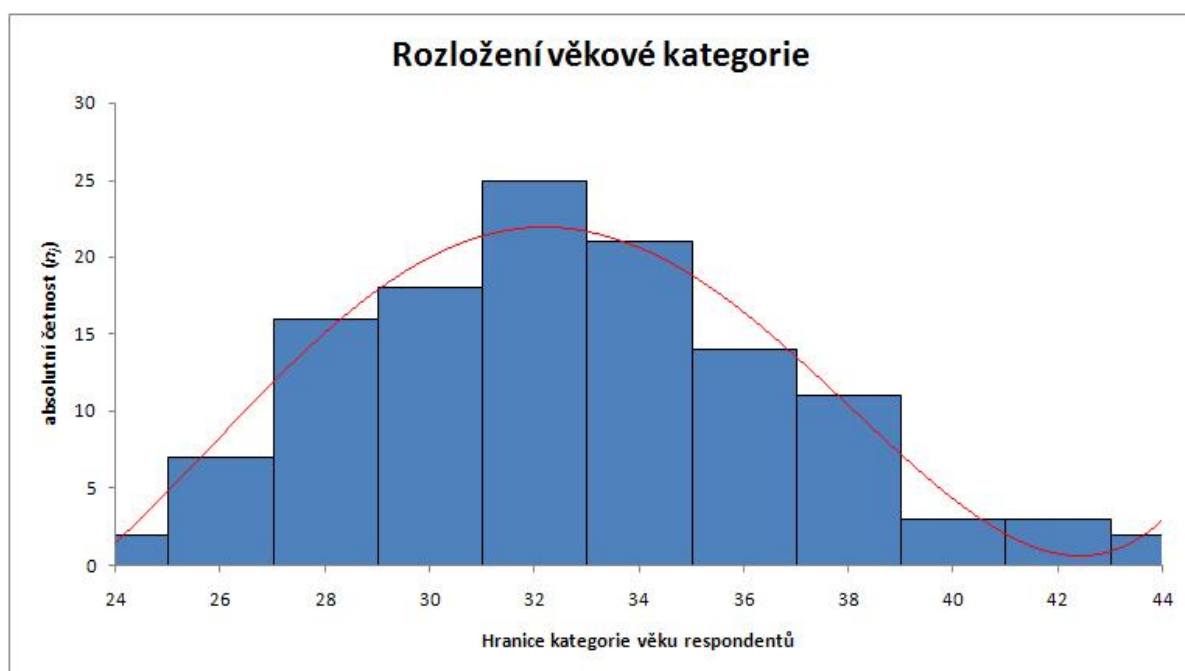
Kraj	Zastoupení zkoumaného souboru v krajích	Vyjádření v %	Zastoupení žen, které si přivydělávají	Vyjádření v %
Jihočeský	1	0,8	0	0
Jihomoravský	33	27,0	10	30
Karlovarský	1	0,8	0	0
Královéhradecký	1	0,8	0	0
Olomoucký	4	3,3	1	25
Pardubický	1	0,8	0	0
Plzeňský	1	0,8	0	0
Praha	26	21,3	12	46

Kraj	Zastoupení zkoumaného souboru v krajích	Vyjádření v %	Zastoupení žen, které si přivydělávají	Vyjádření v %
Středočeský	15	12,3	10	67
Ústecký	3	2,5	1	33
Vysočina	34	27,9	10	29
Zlínský	2	1,6	0	0
Celkový součet	122	100,0	44	36

Věk

Věkový průměr respondentek byl 32,2 roku. Nejmladší z nich bylo 24 let, nejstarší 43 let. Věkové rozložení názorně ukazuje graf č. 2. Je na něm názorně vidět, že se věková hranice mateřství posouvá směrem k 30 letům věku žen, což dokládá ve svých zprávách i Český statistický úřad (viz předchozí kapitoly).

Graf č. 2: Věkové rozložení respondentek

Popisná statistika shrnující základní data o věku dotazovaných žen je pak v tabulce č. 3, kterou uvádím níže.

Tabulka č. 3: Věkový průměr respondentek

Proměnná	Věkový průměr respondentů				
	N platných	Průměr	Minimum	Maximum	Σ
Věk	122	32,2	24	43	2,54

Následující tabulka č. 4 popisuje rozložení respondentek do věkových kategorií včetně četností. Z tabulky je patrné, že nejvíce žen spadá do kategorie 30-32 let (20,5 % dotázaných žen). Dále, že většina žen ve výzkumném souboru je ve věku od 25 do 38 let, což je na první pohled patrné i na grafu č. 2 výše.

Tabulka č. 4: Věkové rozložení respondentek do kategorií

Kategorie	Tabulka četností: Věk			
	AČ (n_i)	kum. (n_i)	RČ (f_i)	kum. (f_i)
22 <x<=24	2	2,0	1,6	1,6
24 <x<=26	7	9,0	5,7	7,4
26 <x<=28	16	25,0	13,1	20,5
28 <x<=30	18	43,0	14,8	35,2
30 <x<=32	25	68,0	20,5	55,7
32 <x<=34	21	89,0	17,2	73,0
34 <x<=36	14	103,0	11,5	84,4
36 <x<=38	11	114,0	9,0	93,4
38 <x<=40	3	117,0	2,5	95,9
40 <x<=42	3	120,0	2,5	98,4
42 <x<=44	2	122,0	1,6	100,0
ChD	0	122,0		100,0

Věkový průměr žen s jedním dítětem (MJ) byl 29,8 let a u žen s dvěma dětmi (MD) 32,7 let, což je téměř shodné oproti předchozí pilotní magisterské práci, kde byl tento

věkový průměr pro MJ 29,7 let a MD 32,6 let. Matky s více dětmi (MV) byly v průměru ve věku 36,1 let (oproti výzkumnému souboru v předchozí práci se tento průměr nepatrně zvýšil). Podrobně věkovou strukturu respondentek podle počtu dětí obsahují tabulky č. 5 a 6.

Tabulka č. 5: Věkové průměry respondentek podle počtu dětí

Věk respondentů (roky)	Matky celkově (M)	MJ	MD	MV
Průměr	32,2	29,8	32,7	36,1
Min	24	24	24	27
max	43	36	42	43

Z další uvedené tabulky je patrné, že nejvíce žen je se nachází ve věkové kategorii 25-34 let a má 1 nebo 2 děti. Poměrně vysoké zastoupení mají i matky se dvěma a třemi dětmi ve věkové kategorii 35-45 let. Čistě pro srovnání aktuálního souboru s předchozím výzkumným souborem v rámci magisterské práce, dotazovaných žen přibýlo převážně v kategorii 25 let a výše a stejně tak nezúčastnila výzkumu žádná matka ve věku 14-24 let, jež by měla tři a více dětí.

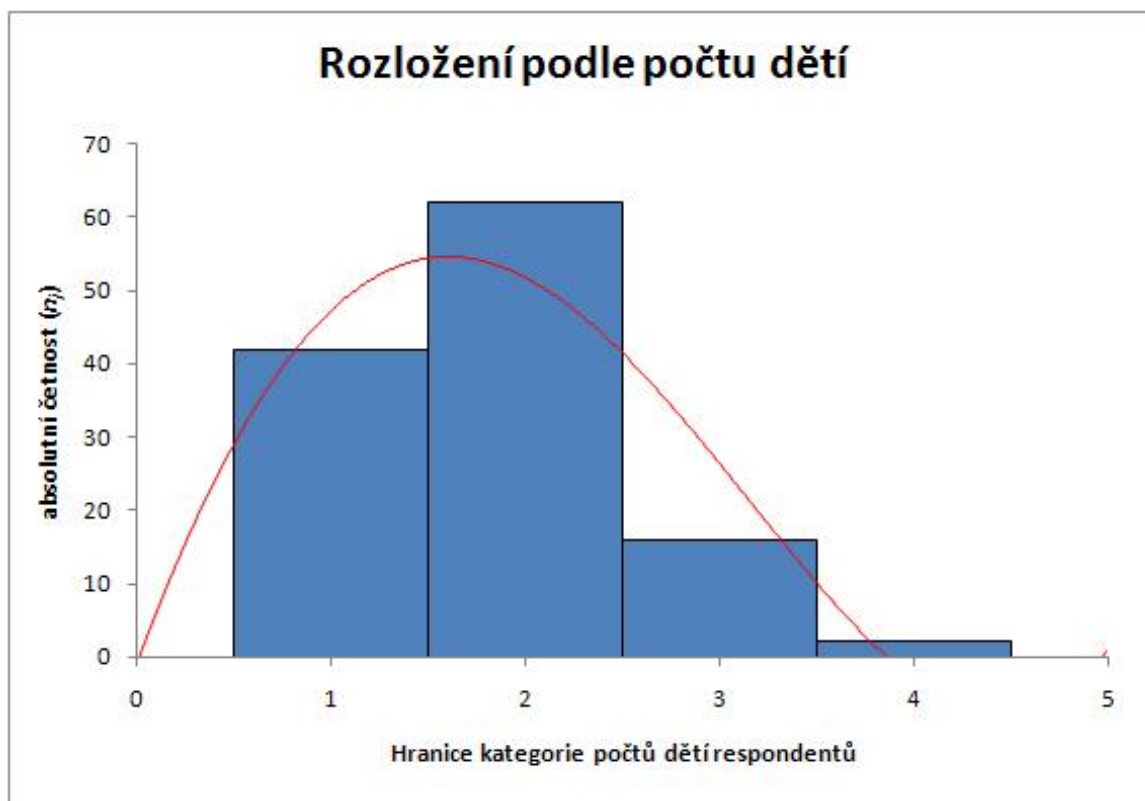
Tabulka č. 6: Rozdělení respondentek do věkových kategorií podle počtu dětí

Věkové kategorie (roky)	M	MJ	MD	MV
14-24 let	2	1	1	0
25-34 let	87	35	45	7
35-45 let	33	6	16	11

Počet dětí

Dalším zjišťovaným údajem byl počet dětí. Pro potřeby výzkumu byly ženy rozděleny do kategorií matky s jedním dítětem (MJ), matky se dvěma dětmi (MD) a matky s více dětmi (MV). Detailnější rozložení matek v našem souboru nám znázorňuje graf č. 3 a tab. č. 7.

Graf č. 3: Rozdělení respondentek podle počtu dětí

Tabulka č. 7: Respondentky podle počtu dětí

Počet dětí	Tabulka četností: Rozdělení podle počet dětí			
	AČ (n_j)	kum. (n_j)	RČ (f_j)	kum. (f_j)
1	42	42,0	34,4	34,4
2	62	104,0	50,8	85,2
3	16	120,0	13,1	98,4
4	2	122,0	1,6	100,0
ChD		122,0	100,0	

Celkem 42 žen ze 122 dotázaných má pouze jedno dítě. Většina žen (50,8 %) má dvě děti a pouze 18 žen z našeho výzkumného souboru mají tři a více dětí. Z těchto 18 žen pro zpřesnění informací má 16 žen 3 děti a 2 ženy děti čtyři. Taktéž je z výše uvedené tabulky

patrné, že zhruba jedna třetina žen z našeho výzkumného souboru (34,4 %) je na mateřské či rodičovské dovolené poprvé.

Doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené

V následujících tabulkách č. 8 a 9 a v grafu č. 4 je popsána doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené. Tento výzkum nezjišťoval, zda se matky na rodičovské dovolené nestřídají s otci (pozn. otců se týká pouze rodičovská dovolená a má nárok se s matkou dítěte na ní střídat, viz teoretická část výše), zajímalo mě pouze, jak dlouho je dotyčná na mateřské a rodičovské dovolené celkem.

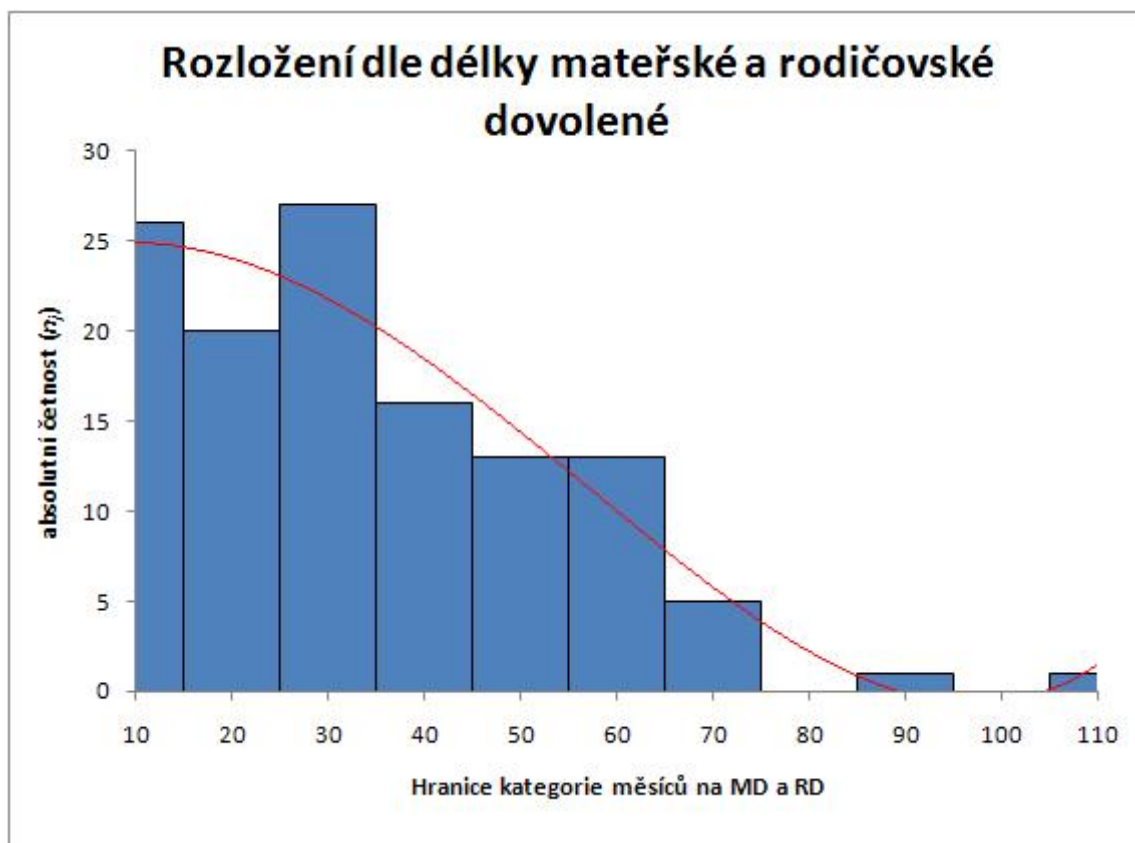
Tabulka č. 8: Průměrná doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené

	Mateřská a rodičovská dovolená				
	N platných	Průměr	Minimum	Maximum	Σ
Délka mateřské a rodičovské dovolené (v měsících)	122	29,4	2	105	13,7

Průměrná délka mateřské a rodičovské dovolené je ve výzkumném souboru 29,4 měsíců, přičemž nejnižší počet měsíců strávených na této dovolené byly 2 měsíce a nejdéle byly na mateřské a rodičovské dovolené respondentky 105 měsíců (což je 8,75 roků).

Podrobněji ukazuje rozložení doby strávené na mateřské a rodičovské dovolené (v měsících) u respondentek graf č. 4 a tabulka č. 9, které jsou prezentovány níže. V grafu se nejedná o klasickou gausovu křivku, ale o její polovinu a jak je vidět, rozložení není rovnoměrné.

Graf č. 4: Délka mateřské a rodičovské dovolené (v měsících)

V grafu č. 4 je graficky znázorněno, že většina žen je na mateřské dovolené krátce, s maximem okolo 30 měsíců. Tyto údaje jsou zpřesněny v níže uvedené tabulce č. 9, kde je patrné, že nejvíce žen je na mateřské a rodičovské dovolené do 10 měsíců a v rozmezí 20 a 30 měsíců. O něco méně pak v rozmezí 10 a 20 měsíců. Maximální délky, tedy 105 měsíců na mateřské a rodičovské dovolené využívá v souboru pouze jedna žena.

Pokud tyto čísla převedu do řeči roků, je zhruba 21 % žen na mateřské a rodičovské dovolené prvním rokem a 16 % druhým rokem. Nejdelší dobu na mateřské a rodičovské dovolené jsou 2 ženy, a to skoro 7,5 let a 8,5 let (tedy 105 měsíců na mateřské a rodičovské dovolené).

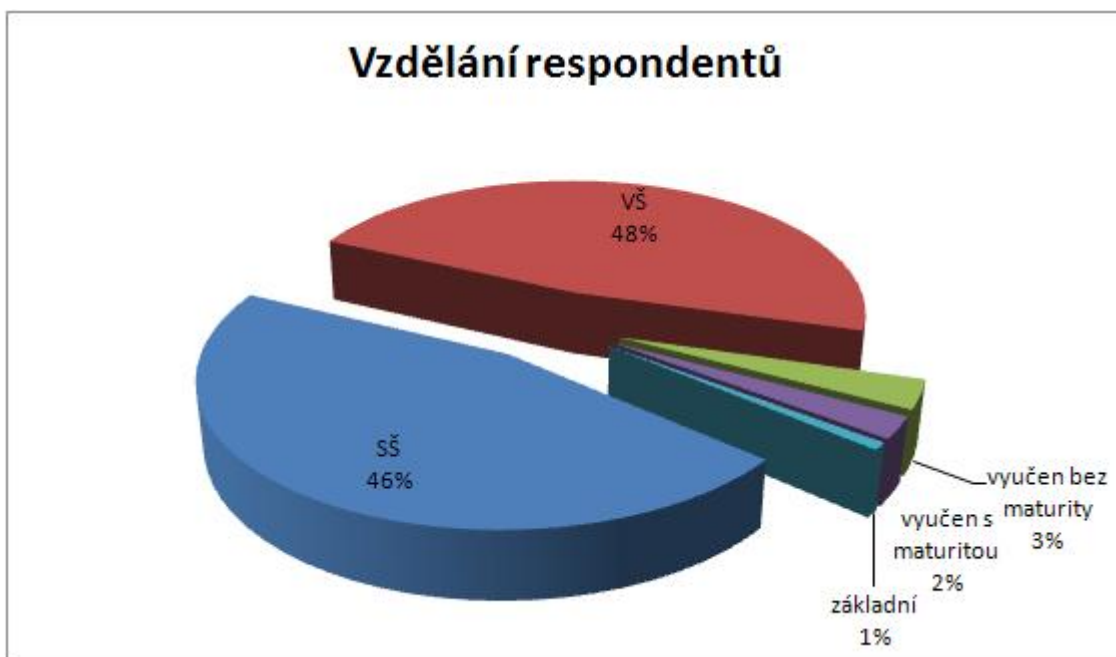
Tabulka č. 9: Délka mateřské a rodičovské dovolené

Délka mateřské a rodičovské dovolené (v měsících)	Tabulka četností: Délka mateřské a rodičovské dovolené			
	AČ (n_j)	kum. (n_j)	RČ (f_j)	kum. (f_j)
0,0<x<=10,0	26	26,0	21,3	21,3
10,0<x<=20,0	20	46,0	16,4	37,7
20,0<x<=30,0	27	73,0	22,1	59,8
30,0<x<=40,0	16	89,0	13,1	73,0
40,0<x<=50,0	13	102,0	10,7	83,6
50,0<x<=60,0	13	115,0	10,7	94,3
60,0<x<=70,0	5	120,0	4,1	98,4
70,0<x<=80,0	0	120,0	0,0	98,4
80,0<x<=90,0	1	121,0	0,8	99,2
90,0<x<=100,0	0	121,0	0,0	99,2
100,0<x<=110,0	1	122,0	0,8	100,0
ChD	122		100,0	

Vzdělání

Pokud se zaměřím na další zjišťovaný údaj, a to vzdělání, tak ve výzkumném souboru nepatrně převažují ženy s vysokoškolským vzděláním (48 %) oproti ženám se středoškolským vzděláním (46 % žen), což je přehledně znázorněno na grafu č. 5. Minimální procentuální zastoupení mají ženy se základním vzděláním a ženy vyučené, bez rozdílu zda s maturitou či bez. Přesné rozdělení souboru našich respondentek z hlediska vzdělání včetně rozdělení podle počtu dětí je pak v následující v tabulce č. 10.

Graf č. 5: Vzdělání respondentek

Tabulka č. 10: Rozdělení respondentek podle vzdělání

Vzdělání	M	MJ	MD	MV
ukončené středoškolské vzdělání	56	18	26	12
ukončené vysokoškolské vzdělání	58	23	31	4
vyučen bez maturity	4	0	2	2
vyučen s maturitou	3	1	2	0
Základní	1	0	1	0
Celkový součet	122	42	62	18

Zde je třeba navíc podotknout, že žádná z žen nevedla, že má vyšší odborné vzdělání (VOŠ) a tudíž jsme ho pro přehlednost do tabulek ani nezahrnovali.

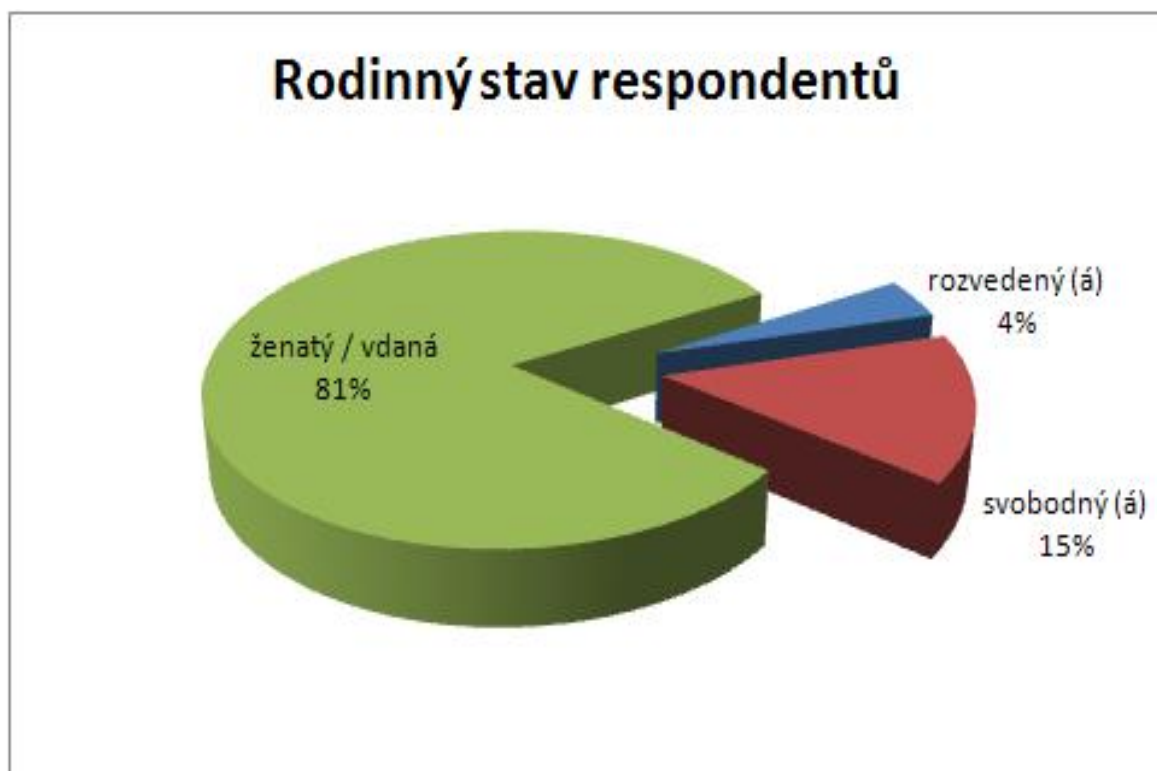
Rodinný stav

Mezi respondentkami převažovaly vdané ženy. Bylo jich 81 % (tj. 99 žen) z celkového počtu dotázaných žen. 15 % žen uvedlo, že jsou svobodné a 4 %, že jsou rozvedené. Přesnější složení výzkumného souboru z hlediska rodinného stavu obsahuje tabulka č. 11.

Tabulka č. 11: Rodinný stav respondentek

Rodinný stav	M	MJ	MD	MV
rozvedený (á)	5	0	1	4
svobodný (á)	18	8	10	0
ženatý / vdaná	99	34	51	14
Celkový součet	122	42	62	18

Graf č. 6: Rodinný stav respondentek

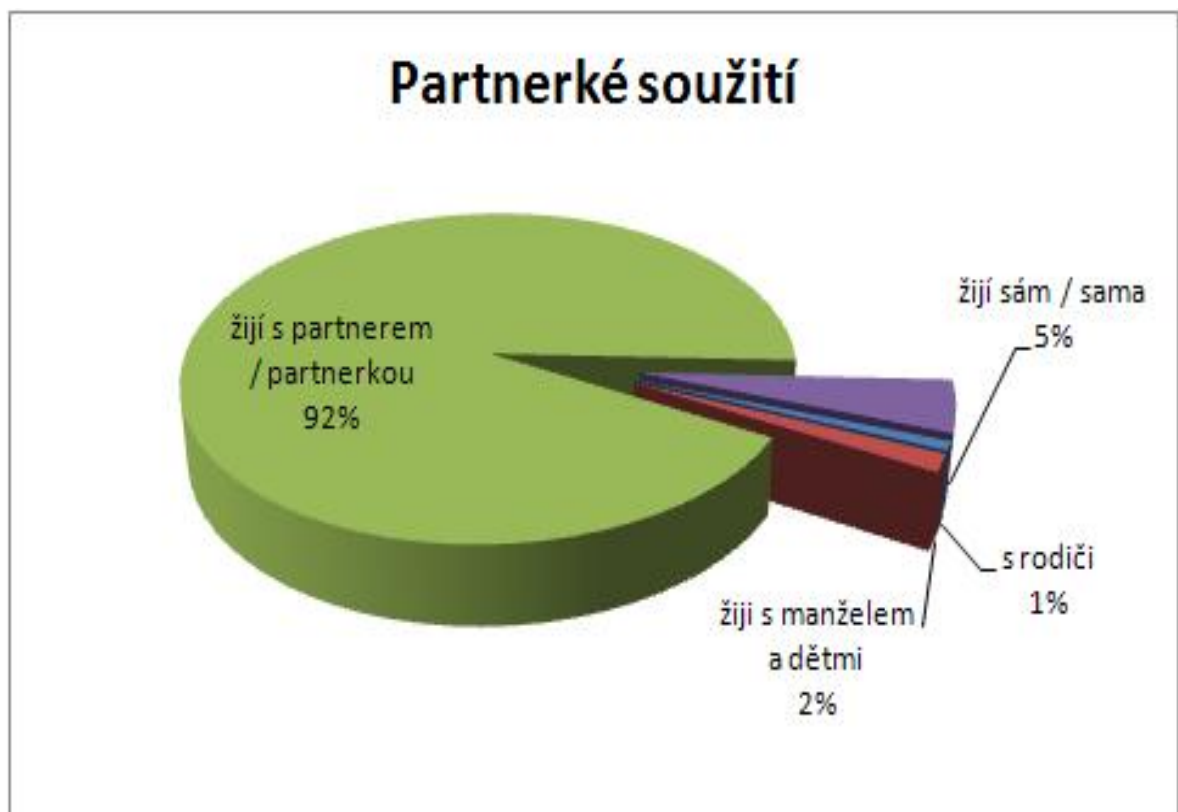

Je však třeba podotknout, že jsem v této položce zjišťovala aktuální stav a nebrala jsem v potaz to, že ženy byť rozvedené, mohou žít s partnerem, což je předmětem zájmu dalšího sociodemografického údaje – soužití – jež je prezentován níže.

Soužití

Dalším demografickým údajem, který byl zjišťován, bylo tedy soužití respondentek. Grafické znázornění rozložení výzkumného souboru je vidět v grafu č. 7, podrobněji pak v tabulce č. 12, kde je mimo jiné i zaznamenán i jejich rodinný stav (viz poznámky u tabulky č. 12).

Graf č. 7: Partnerské soužití

Ačkoliv 81 % dotázaných žen uvedlo, že je vdaných, soužití s manželem uvedly pouze 2 ženy, tedy necelá 2 % dotázaných žen. Naprostá většina jich uvedla, že žijí s partnerem (92 % žen).

Tabulka č. 12: Soužití respondentek

Soužití	M	MJ	MD	MV
s rodiči	1	1 ^{*1)}	0	0
žijí s manželem a dětmi	2	0	1	1
žijí s partnerem / partnerkou	113	39 ^{*2)}	58 ^{*3)}	16 ^{*5)}
žijí sám / sama	6	2 ^{*1)}	3 ^{*4)}	1 ^{*6)}
Celkem	122	42	62	18

pozn.:

*1) jedná se o svobodné ženy

*2) z celkového počtu je 5 žen svobodných

*2) z celkového počtu je 10 žen svobodných

*3) z celkového počtu je 1 žena rozvedená; 2 jsou stále vdané, ale žijí v oddělené domácnosti

*4) z celkového počtu jsou 3 ženy rozvedené

*5) jedná se o rozvedenou ženu

Z výše uvedených dat lze tedy shrnout, že naší průměrnou respondentkou je žena, jež je vdaná, bydlí s partnerem na Vysočině, v Praze či v Brně a je 32 let stará. Je matkou dvou dětí a na mateřské a rodičovské dovolené je 29 měsíců (tedy 2,5 roku). Její nejvyšší dosažené vzdělání je buď vysokoškolské, nebo středoškolské.

6.4 ORGANIZACE A PRŮBĚH ŠETŘENÍ

V průběhu podzimu 2011 až 2013 jsem prováděla přípravu pokladů a studovala literaturu k danému tématu. Aktuálně jsem se zaměřila především na zahraniční literaturu a zahraniční studie, kterými bych mohla obohatit dostupnou českou literaturu. Na základě získaných znalostí byly stanoveny výzkumné cíle a zvolen vhodný design výzkumu a výzkumné metody.

Jelikož tato práce má kvantitativní charakter, jako vhodná metoda sběru dat byla zvolena dotazníková metoda a to formou tužka-papír a oslovování respondentek přes specializované www stránky pro matky. K získávání informací jsme tedy zvolila Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) a posuzovací škálu SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993), kterou jsem rozšířila o škálu Neurastenie. Jako nejvhodnější metodu oslovení respondentek se jevila *strategie sněhové koule*, kdy dochází k „nabalování“ dalších účastnic (Ferjenčík, 1993). Respondentky jsem tedy, jak už jsem výše uvedla, oslovovala formou žádostí o spolupráci buď přímo nebo s odkazem na on-line dotazník, jež jsem vyvěsila v mateřských školách a v mamacentrech, dále přes e-mail, kdy oslovené matky přeposílaly odkaz s prosbou o účast na výzkumu dalším matkám na mateřské a rodičovské dovolené, přes internetové stránky www.mojedite.cz a www.mimibazar.cz. Taktéž jsem oslovila matky z předchozí studie v rámci diplomované magisterské práce, zda by se mohly znova studie zúčastnit. Všechny dotazníky byly administrovány nebo převedeny do „elektronické“ podoby.

Sběr dat probíhal dlouhodobě, počínaje přelomem roku 2011/2012 (prosinec – leden) a konče prosincem 2013, kdy byl sběr dat uzavřen a přešlo se ke třídění a analýze dat. Bylo osloveno cca 520 žen (a mužů) po celé ČR, jež jsou v současné době na mateřské a rodičovské dovolené. Celkem se výzkumu zúčastnilo 122 žen, a přestože byli osloveni i muži, žádný z nich se výzkumu účastnit nechtěl. Většina žen byla z kraje Vysočina, dále z Prahy a Jihomoravského kraje (především Brno a blízké okolí).

Všechny respondentky se výzkumu zúčastnily dobrovolně a anonymně a byly seznámeny s cíly práce. Respondentkám bylo nabídnuto, že po ukončení a vyhodnocení výzkumu mohou být informovány o jeho výsledcích.

Ke zpracování a analýze dat byl použit program Excel a trial verze programu STATISTICA 9, přičemž bylo použito kontingenčních tabulek, tabulek četností a

histogramů. Ze statistických funkcí byly využity F-testy, Studentovy T-testy a korelace. Pracovala jsem na hladině významnosti 0,05.

6.5 ZÁKLADNÍ POJMY A SYMBOLIKA VÝSLEDKOVÉ ČÁSTI

Při vyhodnocení dotazníků byly použity následující zkratky:

M/RD – mateřská a rodičovská dovolená

DŽS - dotazník životní spokojenosti

ZDR – zdraví

FIN - finanční situace

PAZ - práce a zaměstnání

VLC - volný čas

MAN - manželství a partnerství

DET - vztah k vlastním dětem

VLO - vlastní osoba

SEX - sexualita

PZP - sociální vztahy (přátelé, známí a příbuzní)

BYD – bydlení

ΣDŽS – celková životní spokojenost (nezahrnuje oblast PAZ, MAN, DET)

MJ – matky s jedním dítětem

MV – matky s 2 a více dětmi

M – všechny matky

VŠ – vysokoškolské vzdělání

SŠ – středoškolské vzdělání

V. bez M. – vyučena bez maturity

V. s M. – vyučena s maturitou

Svob. – svobodná

Rozv. – rozvedená

HS – hrubé skóre

AČ - absolútní četnost

RČ - relativní četnost (v %)

r - korelační koeficient

t - testové kritérium t-testu

PH - průměrná hodnota

PE – psychická pohoda

A – aktivnost

O – odreagování – impulzivita

N – psychický nepokoj

U – úzkostné očekávání

D – deprese

S – sklíčenost

ΣSUPOS – celková kvalita psychického stavu, suma škál SUPOS – 7 - PC

ΣNEU – suma škály neurastenie

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole budou postupně uvedeny jednotlivé výsledky, které byly získány na základě zpracování a analýzy dat z Dotazníku životní spokojenosti (DŽS) a posuzovací škály SUPOS – 7 – PC (SUPOS), která byla rozšířena o škálu Neurastenie (NEU). Pro přehlednost je kapitola členěna podle použitých metod, kdy jsou nejprve prezentována zjištění v rámci analýzy DŽS, poté ze škály SUPOS a NEU. Poté jsou prezentovány jejich vzájemné korelace a porovnání souboru matek s jedním dítětem a s více dětmi. Na závěr kapitoly se vyjadřuji k platnosti hypotéz.

7.1 ZÁKLADNÍ VÝSTUPY DOTAZNÍKU ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI

Data byla zpracována a setříděna s ohledem na vytyčené cíle této práce. U Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) jsem ve výpočtech pracovala s hrubými skóry (HS). Hrubé skóre jsem získala sečtením skóru ve škálách DŽS. Pro srovnání výstupních dat byly použity normované hodnoty, uvedené v manuálu k Dotazníku životní spokojenosti (Rodná, Rodný 2001).

7.1.1 Souhrnné výsledky DŽS

Na základě vyhodnocení dotazníku Životní spokojenosti zde předkládám tabulku (tab. č. 13), v níž jsou interpretovány souhrnné výsledky z DŽS. Jak už bylo uvedeno výše, DŽS se skládá z deseti oblastí života. Pro přehlednost byly tyto oblasti seřazeny do tabulky dle preference žen, tedy od oblastí, ve které jsou ženy nejvíce spokojeny, po oblast, ve které jsou nejméně spokojeny. Taktéž jsou pro přehlednost uvedeny minima a maxima získaných skóru. Porovnání jednotlivých dimenzí bude prezentováno v samostatné podkapitole níže.

Oblast, ve které jsou ženy na mateřské a rodičovské dovolené nejvíce spokojeny, je stejně jako v předchozí pilotní magisterské práci vztah k vlastním dětem. Zde bylo dosaženo průměrné hodnoty 40,80 bodů (v magisterské práci bylo skóre 40,87; pro přehlednost budou tyto doplňující údaje uváděny vždy v závorce za aktuálními hodnotami

skóru). Tento výsledek je dle mého mínění logický, neboť došlo k naplnění základní role ženy, tedy být matkou a pečovat o dítě.

Stejně tak nejmenší spokojenost ženy na mateřské a rodičovské dovolené projevily v oblasti volný čas, kde dosáhly průměrné hodnoty 30,68 (30,83) bodů a finance, kde je dosaženo 31,52 (31,17) bodů. Jak už jsem uvedla na začátku práce, myslím, že pocit nedostatku času je zapříčiněn náročností skloubit mnoho rolí ženy do sebe. Zvládat péči o dítě či děti, péči o domácnost, věnovat se muži a pracovat na jejich vzájemném vztahu, protože víme, že partnerský vztah se musí udržovat a opečovávat. Děti také již od nejtútlejšího věku mívají několik kroužků, aby se mohly rozvíjet a potom matka „funguje jako rozvážková služba“ a v neposlední řádě, jak potvrdil i tento výzkum, mnoho matek si přivydělává, kde pak tedy mají mít čas samy na sebe, trochu si odpočinout, dělat to, co je baví. Pokud si žena nedokáže najít chvílku pro sebe, nemůže si odpočinout, trochu zregenerovat, musí se to po nějaké době zákonitě projevit její vyčerpaností a posléze i poklesem životní spokojenosti. Taktéž si myslím, že v tomto směru jsou v jisté výhodě ženy s více dětmi. Sice by se dalo říci, že mají méně času, protože mají dětí více, ale lze předpokládat, že žena už má zkušenosti, jak přistupovat k dítěti, nemusí se učit, jak dítě správně uchopit, položit a tak podobně. U prvního dítěte si na to matky musí postupně přijít, také musí z některých věcí polevit a stanovit si priority. Taktéž je tu fakt, že více dětí sice znamená více práce pro matku, ale děti si i spolu vyhrají a tudíž poskytují matce čas na regeneraci.

Pokles v životní spokojenosti jsem zaznamenala i v oblasti financí. Tento vývoj se dal taktéž předpokládat, protože finanční rozpočet rodiny je odchodem ženy na mateřskou dovolenou citelně zasažen. Žena ztrácí svojí mzdu a je odkázána na mateřský/ rodičovský příspěvek a na finanční podporu partnera. Není ovšem výjimkou vzhledem k nárůstu nezaměstnanosti, že i partner je bez příjmů. Taktéž značně vzrůstají veškeré náklady včetně těch na dítě. Je třeba také podotknout, že v současnosti už tolik neplatí, že pouze žena je doma na mateřské a rodičovské dovolené. Vzhledem k nutnosti finančně zajistit rodinu se mnohdy stává, že se rodiče dohodnou, pro kterého z nich bude finančně výhodnější zůstat doma s dítětem a druhý, s vyšším příjmem zůstává v práci. Toto vše může být jedním z faktorů, majících vliv na vnímání životní spokojenosti obecně.

Tabulka č. 13: Souhrnné výsledky DŽS

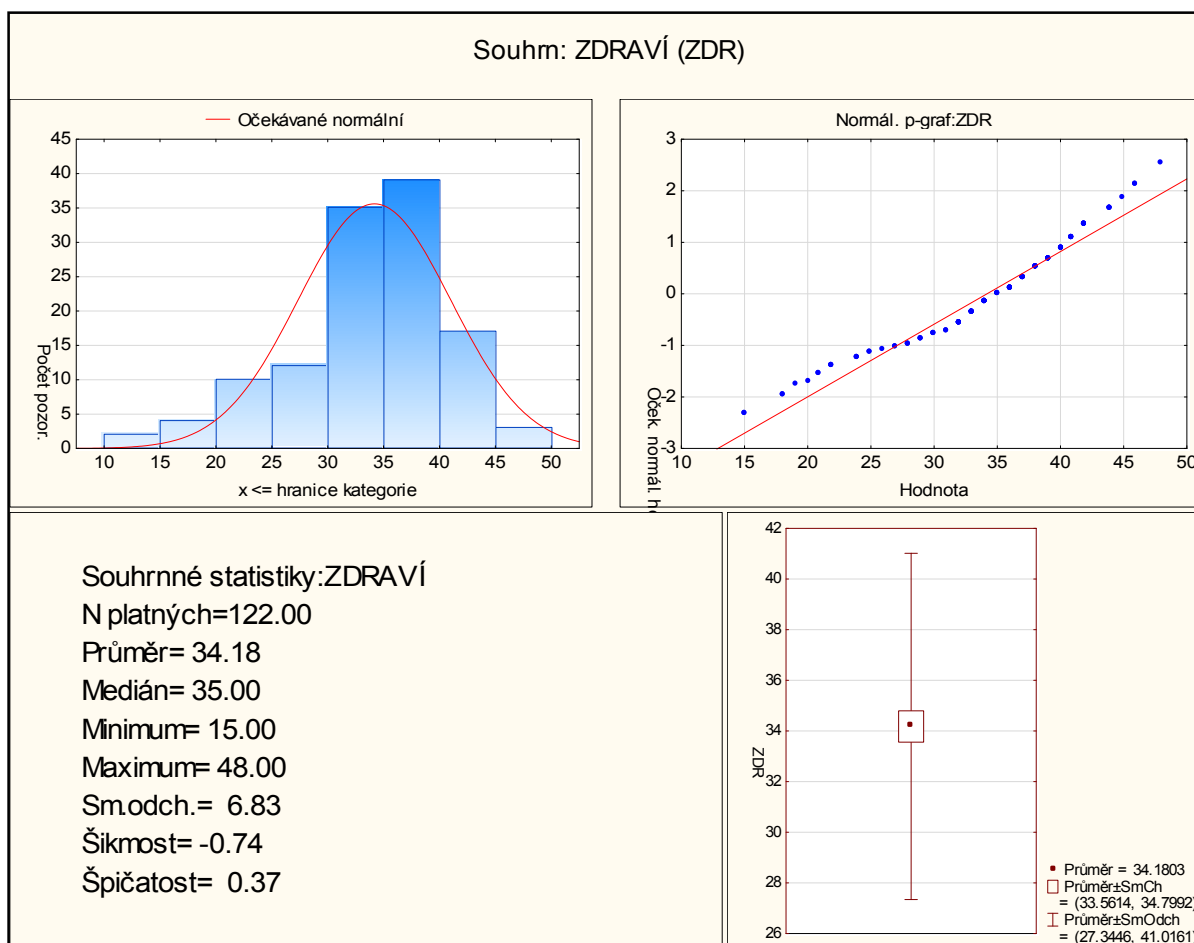
	N platných	PH	Pořadí	Min.	Max.
Vztah k dětem	122	40,75	1	13	49
Bydlení	122	37,18	2	18	48
Manželství	122	36,74	3	12	49
Zdraví	122	34,18	4	15	48
Vlastní osoba	122	33,78	5	13	49
Přátelé	122	33,52	6	17	49
Sexualita	122	33,27	7	14	49
Práce	122	32,53	8	7	49
Finance	122	31,42	9	7	48
Volný čas	122	30,65	10	9	49

7.1.2 Zdraví (ZDR)

První dimenzí Dotazníku životní spokojenosti je „zdraví“. Jak ukazuje tabulka č. 13, je průměrná míra spokojenosti se zdravím 34,18 (PH norma = 37,76, SD 7,61), což je nižší oproti normě a je to i nižší oproti původnímu výzkumu (v rámci magisterské práce byl tento skóre 34,56), přesto je to v rámci standardní odchylky (spodní mez normy 30,15). Nejméně spokojená respondentka dosáhla 15 bodů a naopak nejvíce spokojená 48 bodů. Jak ukazuje graf č. 8, nejčastěji naměřená hodnota byla v rozmezí 35-40 bodů.

Podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) je pro ženy-matky zdraví velmi důležité a jsou na sebe mnohem více opatrnější, méně riskují a jsou k sobě kritičtější. Většina žen zdůvodňuje péči o sebe a své zdraví tím, že už neodpovídá pouze sama za sebe, ale i za své dítě a proto se musí o sebe více starat, aby tu pro něj byla a mohla mu být plnohodnotnou matkou. A právě tímto kritickým pohledem na sebe samu můžeme dle mého názoru vysvětlit fakt, že naměřená spokojenost se zdravím je nižší než podprůměrná hodnota.

Graf č.8: Zdraví

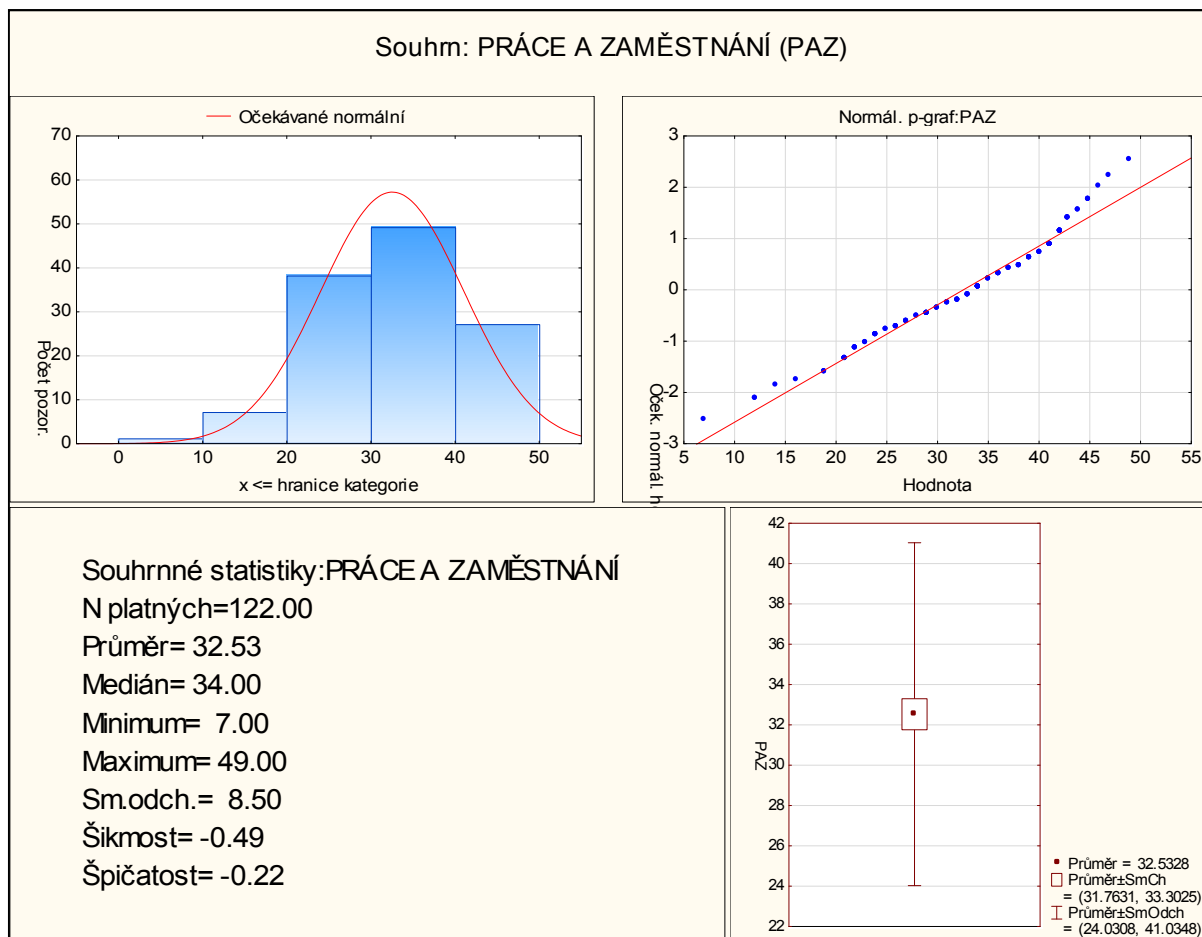

7.1.3 Práce a zaměstnání (PAZ)

Oblast práce je spolu s financemi a volným časem jednou z nejhůře vnímaných oblastí životní spokojenosti (8. místo). Úkolem dotazovaných žen v této dimenzi bylo zhodnotit jejich dosavadní zaměstnání (tedy to, ze kterého odešly na mateřskou a rodičovskou dovolenou), a také svoje vyhlídky do budoucnosti. Předmětem zájmu výzkumu nebylo zjišťovat to, zda ženy před mateřskou a rodičovskou dovolenou pracovaly, což může být příčinou možného zkreslení zjištěných údajů. Taktéž je třeba mít na zřeteli fakt, že vyhlídky na zaměstnání po skončení rodičovské dovolené nejsou pro ženy mnohdy zrovna „růžové“, a proto se i tento fakt mohl promítnout do jejich vnímání této oblasti. Často nevědí, zda se budou moci vrátit do své funkce, zda jim zaměstnavatel eventuálně dovolí zkrácený úvazek či posunutí pracovní doby, aby žena mohla odvést dítě do školky. Pokud

se vůbec ženě podaří, aby dítě do školky umístila. Bohužel jsme před několika lety byli svědky masivního zavírání školek a nyní je to velmi znát. Umístění dítěte před třetím rokem života je prakticky nemožné a i po třetím roce je to značně komplikované.

Graf č. 9: Práce a zaměstnání

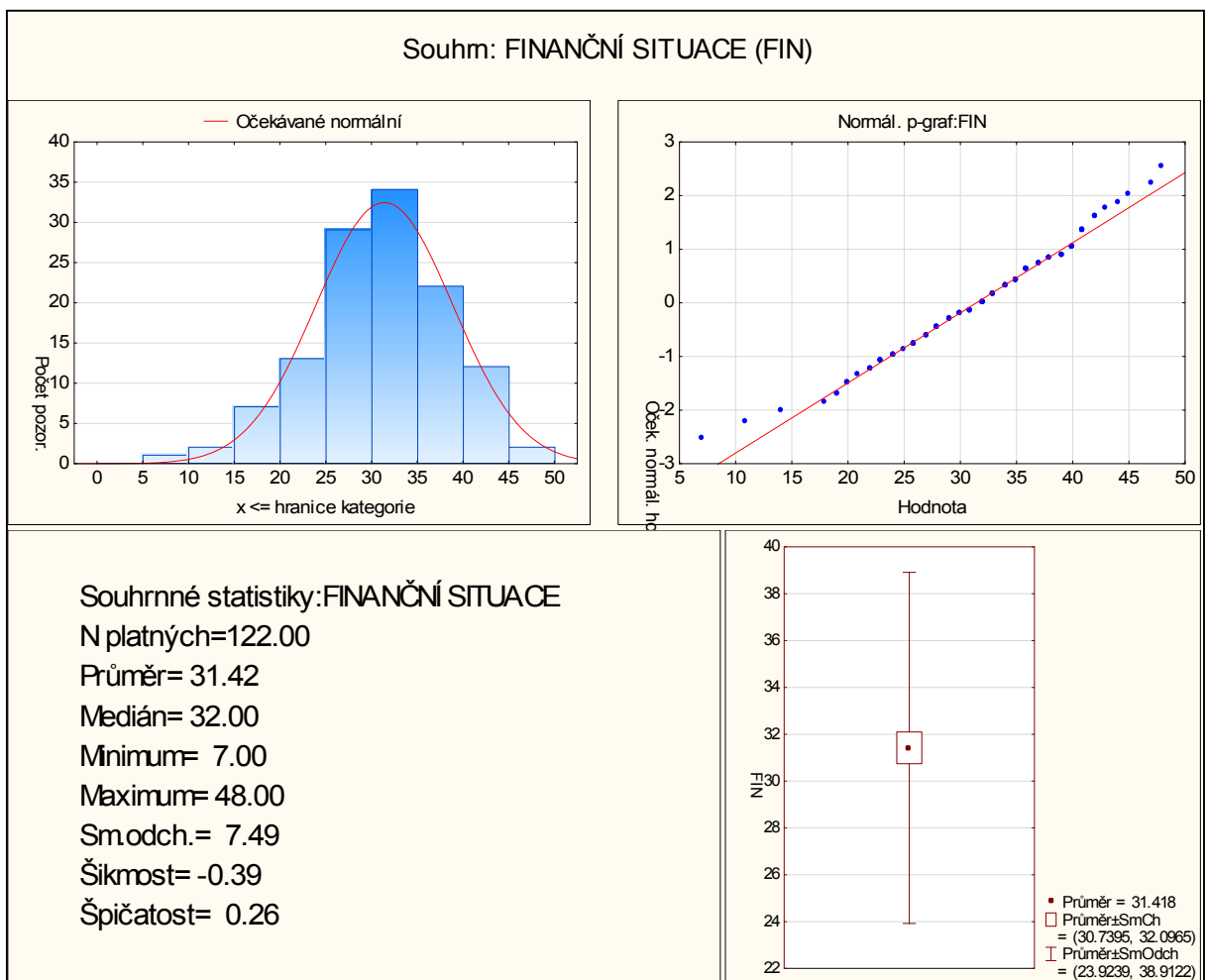

Průměrná hodnota dosažená v této oblasti byla 32,53 bodů (PH norma = 34,52, SD 8,91), kdy minimum bylo 7 a maximum 49 bodů. Stejně jako předchozí oblast, ačkoliv je sledovaný výzkumný vzorek pod normou, přesto je to v rámci standardní odchylky (spodní mez normy 25,61). Jako poznámku bych ještě chtěla uvést, že oblast práce, financí a volného času byly oblastmi, ve kterých jako jediných bylo poměrně velké rozpětí skórování (od 7 do 49 bodů, viz tab. č. 13).

7.1.4 Finanční situace (FIN)

Jak už bylo výše předesláno, oblast financí byla z pohledu námi oslovených žen jednou z nejkritičtějších (předposlední místo). Respondentky zde po oblasti volný čas vyjádřily nejnižší míru spokojenosti. Průměrná hodnota dosažených skóreů je 31,42 bodů (PH norma = 34,06, SD 8,43, spodní mez normy 25,63). Tedy ačkoliv je míra spokojenosti s finanční oblastí nižší, přesto je v rámci normy. Nejméně dosažených bodů bylo 7 a nejvíce 48 (viz graf č. 10).

Graf č. 10: Finanční situace

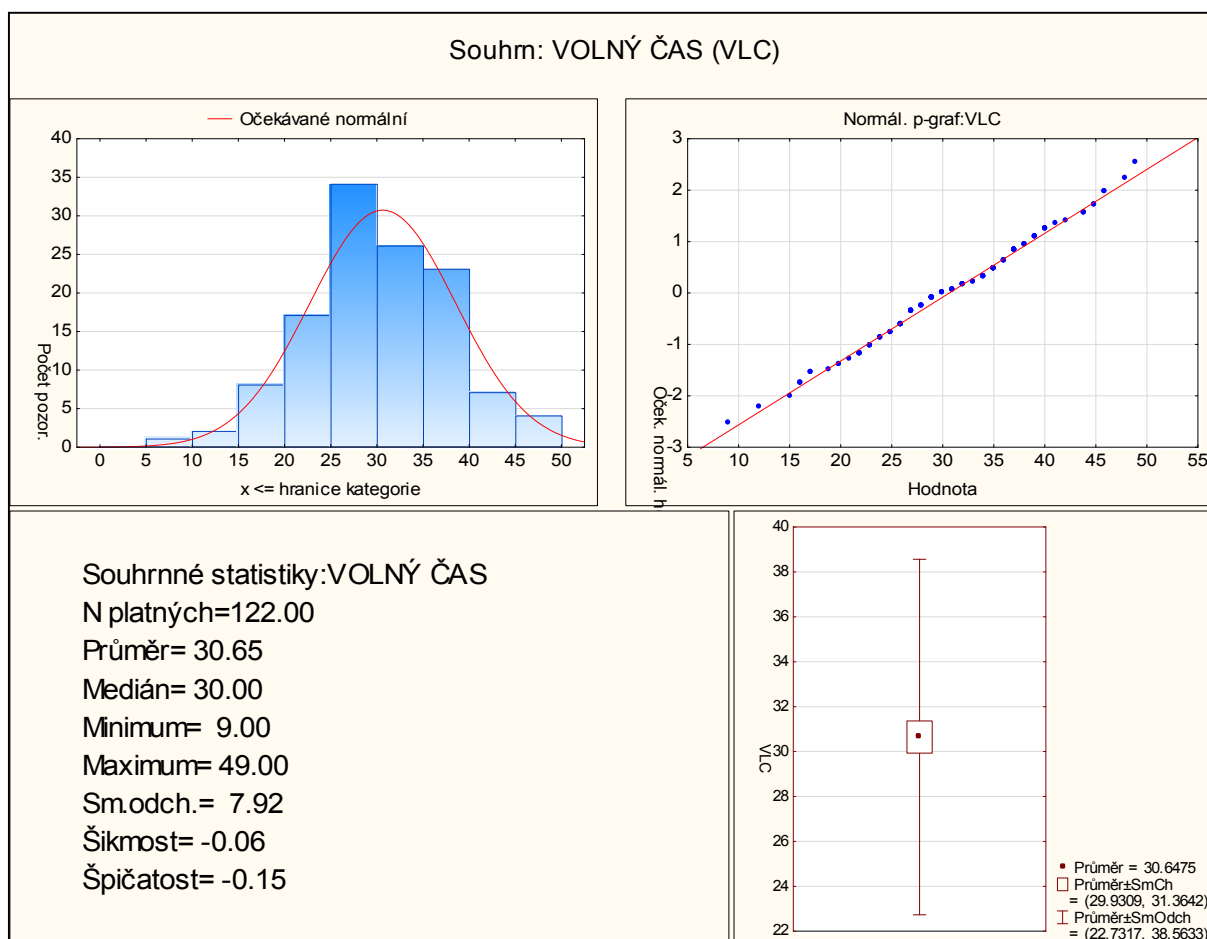
Možným důvodem skórování této oblasti na spodní hranici normy (v rámci standardní odchylky) je to, že žena svým odchodem na mateřskou a rodičovskou dovolenou většinou přijde o velkou část svých příjmů. Je nepoměr v životním standardu, pokud žena

kupříkladu vydělávala průměrnou mzdu, která je cca 24 tisíc a nyní je na mateřské či rodičovské dovolené a pobírá částku cca 7 tisíc (zaokrouhlená částka pro nejběžnější variantu rodičovské dovolené – 3 roky). Nehledě na to, že rodině s příchodem dítěte samozřejmě náklady vzrostou. Nemalou roli také podle mého názoru hraje i současná ekonomická a politická situace státu a vnímaná finanční nejistota.

7.1.5 Volný čas (VLC)

Volný čas byl nejhůře vnímanou oblastí (10. místo). Souhrnné informace nám v grafické podobě podává graf č. 11 níže.

Graf č. 11: Volný čas

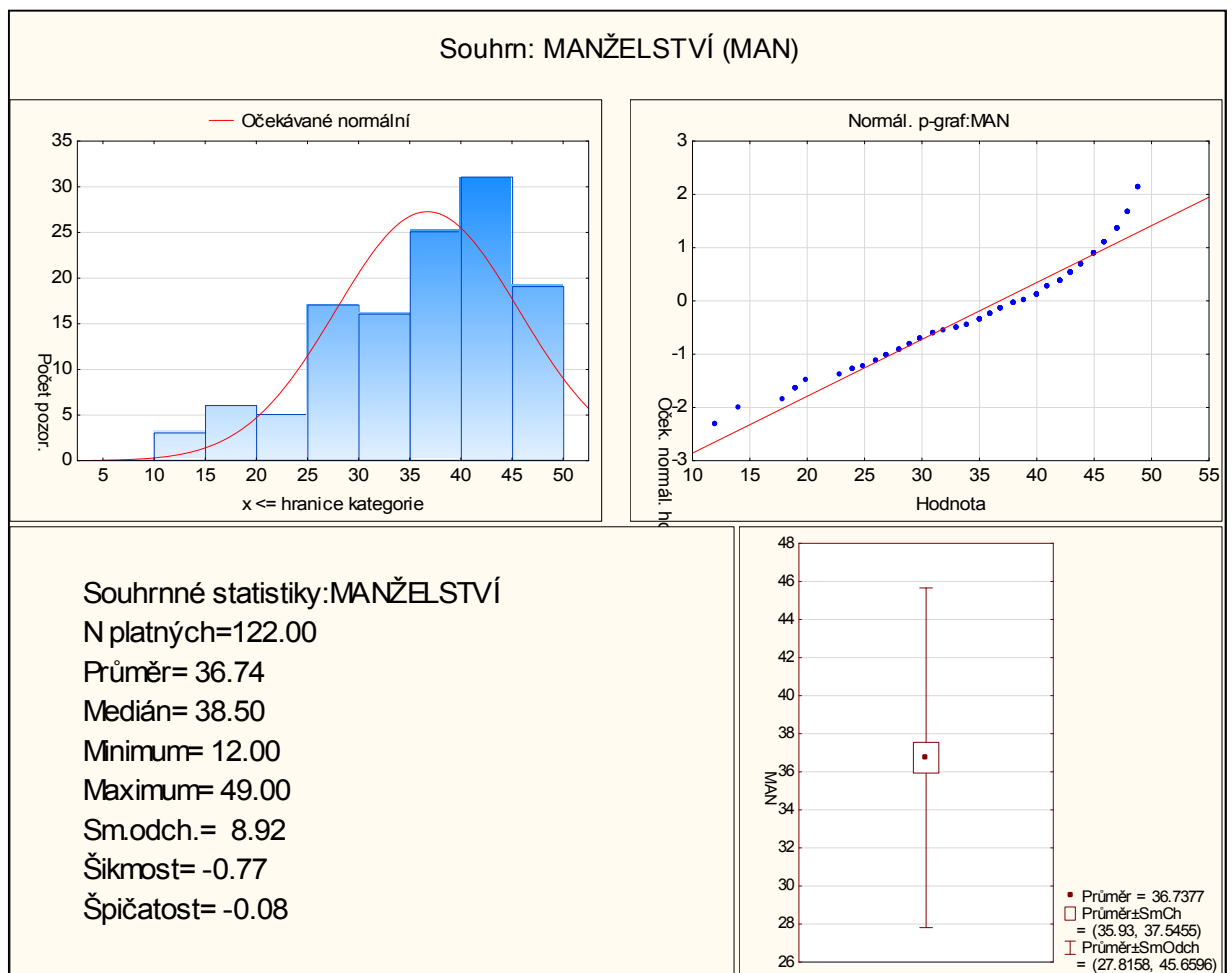
Lze předpokládat, že příčinou takto negativního vnímání této oblasti je 24 hodinová péče o dítě, jež žena musí skloubit s péčí o domácnost, manžela/ partnera a často i

přivýdělkem či prací jako takovou. Pokud se však zaměřím na interpretaci zjištěných výsledků, tak průměrná hodnota skóre v této oblasti byla 30,64 bodů (PH norma = 36,05, SD 7,82, spodní hranice normy 28,23), což je na spodní hranici normy v rámci standardní odchylky. Dosažené minimum v odpovědích bylo 9 a maximum 49 bodů.

7.1.6 Manželství a partnerství (MAN)

Manželství a partnerství bylo oproti předchozím oblastem vnímáno poměrně dobře (3. umístění na žebříčku jednotlivých dimenzích DŽS). I přesto oslovené ženy nedosáhly tabulkových nadprůměrných hodnot životní spokojenosti v této dimenzi.

Graf č. 12: Manželství a partnerství

Průměrná hodnota dosažených skóre byla 36,74 (PH norma = 38,77, SD 7,9, spodní hranice normy 30,87). Je zajímavé, že v rámci pilotní magisterské práce ženy vykazovaly

skóre 37,38, tedy vyšší, oproti tomuto souboru. Jak už bylo několikrát zmíněno, možnou příčinu lze hledat v socioekonomických podmínkách našeho státu. V odpovědích bylo zaznamenáno minimum bodů 12 a maximum 49 bodů (viz graf č. 12).

7.1.7 Vztah k vlastním dětem (DET)

Tak jak se dalo předpokládat, v této oblasti respondentky projevily nejvyšší míru spokojenosti ze všech, což bylo znát i ve struktuře jejich odpovědí, kterou pro zpřesnění přikládám níže v tabulce č. 14.

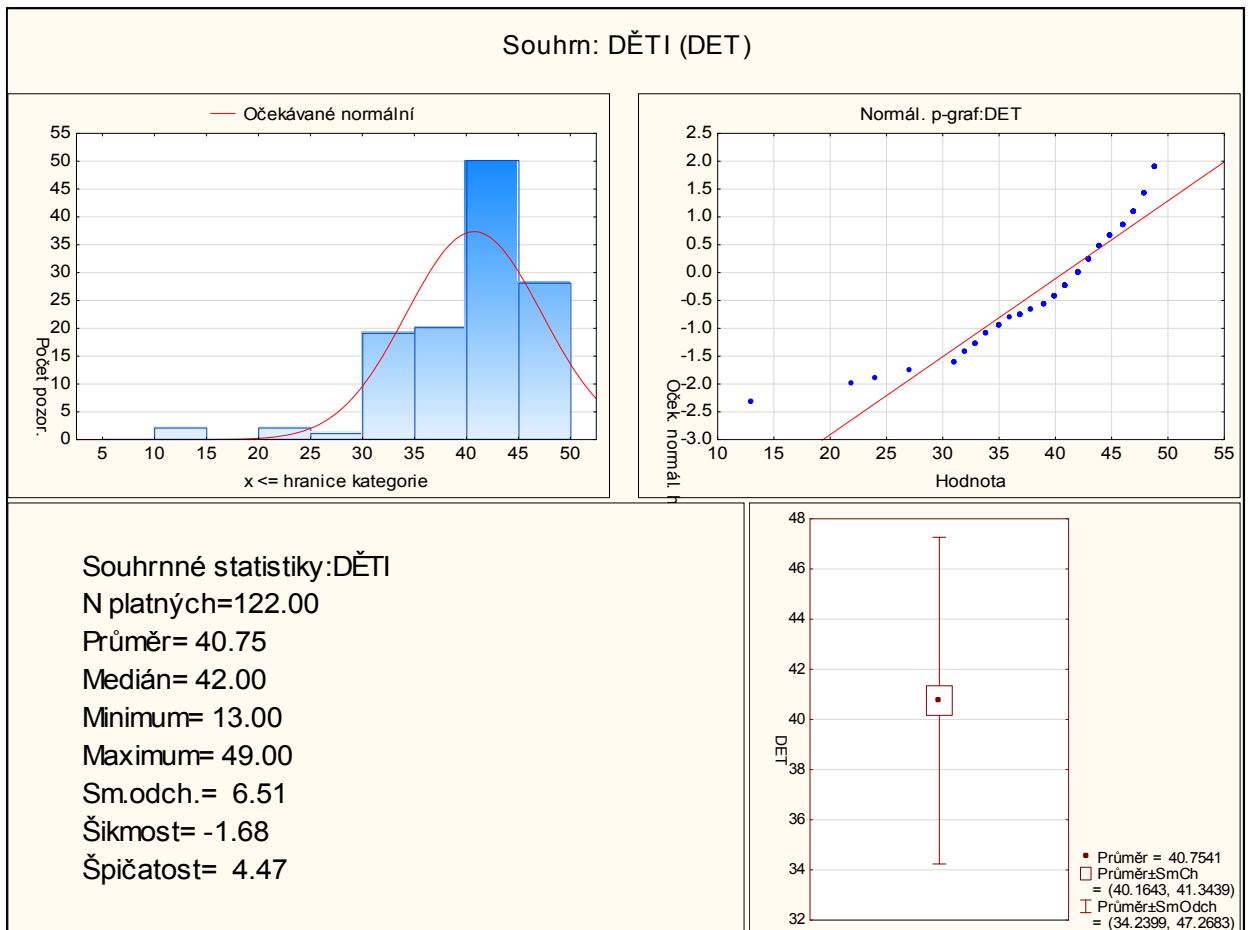
Tabulka č. 14: Tabulka četností – dosažená skóre v dimenzi Vztah k vlastním dětem

Kategorie	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četn.	Kumul. %
5.0 <x<=10.0	0,0	0,0	0,0	0,0
10.0 <x<=15.0	2,0	2,0	1,6	1,6
15.0 <x<=20.0	0,0	2,0	0,0	1,6
20.0 <x<=25.0	2,0	4,0	1,6	3,3
25.0 <x<=30.0	1,0	5,0	0,8	4,1
30.0 <x<=35.0	19,0	24,0	15,6	19,7
35.0 <x<=40.0	20,0	44,0	16,4	36,1
40.0 <x<=45.0	50,0	94,0	41,0	77,0
45.0 <x<=49.0	28,0	122,0	23,0	100,0
ChD		122,0		100,0

Z výše uvedené tabulky četností je vidět, že se hodnoty nejčastěji pohybovaly v rozmezí 40-45 bodů a 45-49 bodů, což jsou maximální hodnoty. Průměrná hodnota skóre

dosahovala 40,75 bodů, což je nad průměrem normy, ale stále v rámci standardní odchylky (PH norma = 39,47, SD 6,41, horní hranice normy 45,88). Minimum bodů bylo 13 (uviedla matka děvčátka s oboustranným retinoblastomem) a maximum 49 bodů.

Graf č. 13: Vztah k vlastním dětem

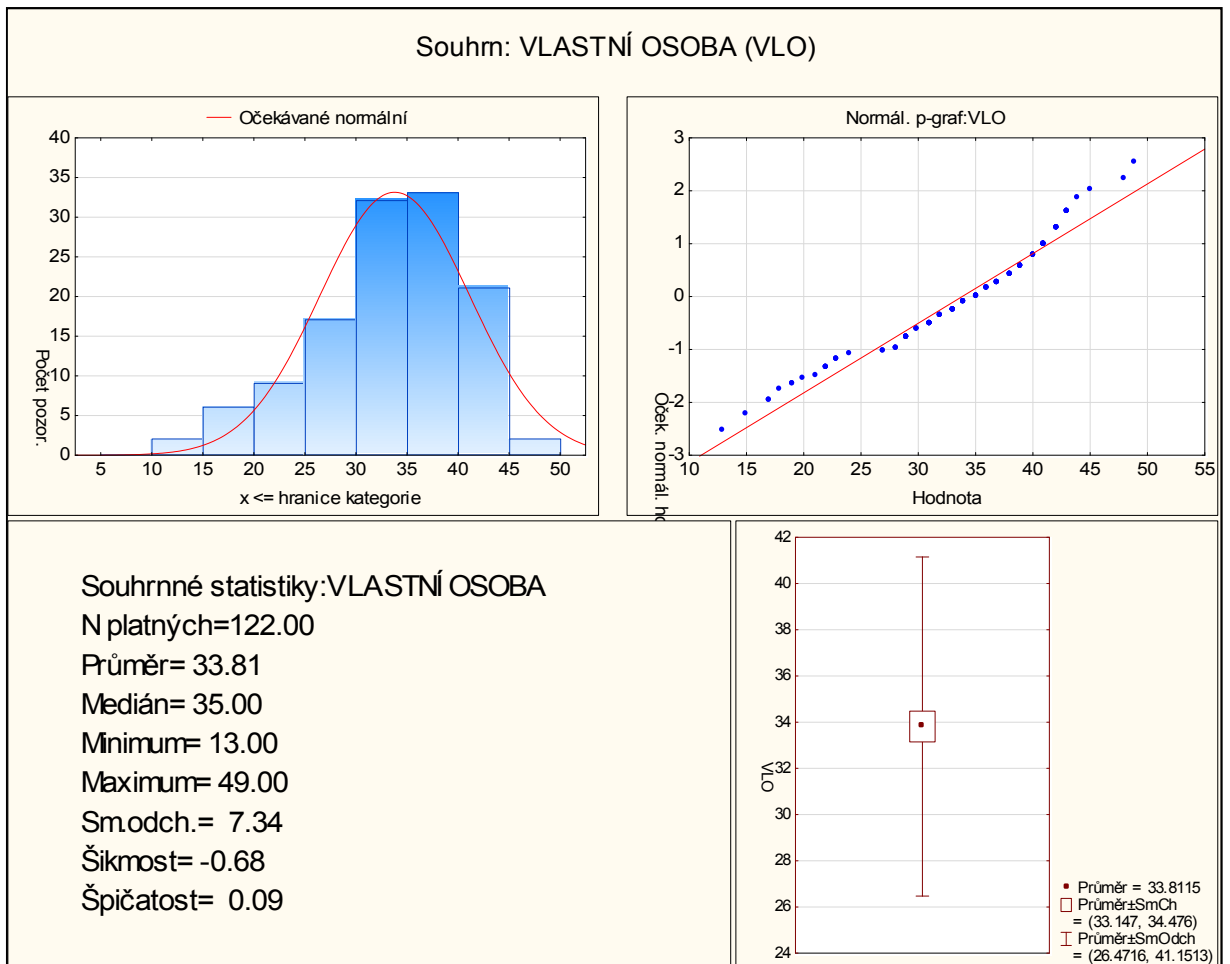

7.1.8 Vlastní osoba (VLO)

Výraznější změny ve vnímání životní spokojenosti se očekávaly i v oblasti vnímání vlastní osoby. Vnímání vlastní osoby se v souvislosti s mateřstvím často zásadním způsobem mění. V těhotenství se žena zakulacuje, plní se jí prsy a žena definitivně ztrácí dívčí tvary, mění se i psychika ženy. Po porodu dítěte nezřídka ženě zůstane nějaké to „těhotenské kilo“ a známky prodělaného těhotenství na kůži. Nezřídka si ženy po mateřství i stěžují na

vzhled svých prsou poznamenaných kojením, změnou v ukládání tuku, který jde především do partií boků, hýždí a stehen. Žena již také nemá tolik času na sebe, tak jako dříve. Její sebevědomí klesá a spolu s ním i hodnocení sebe sama.

Graf č. 14: Vlastní osoba

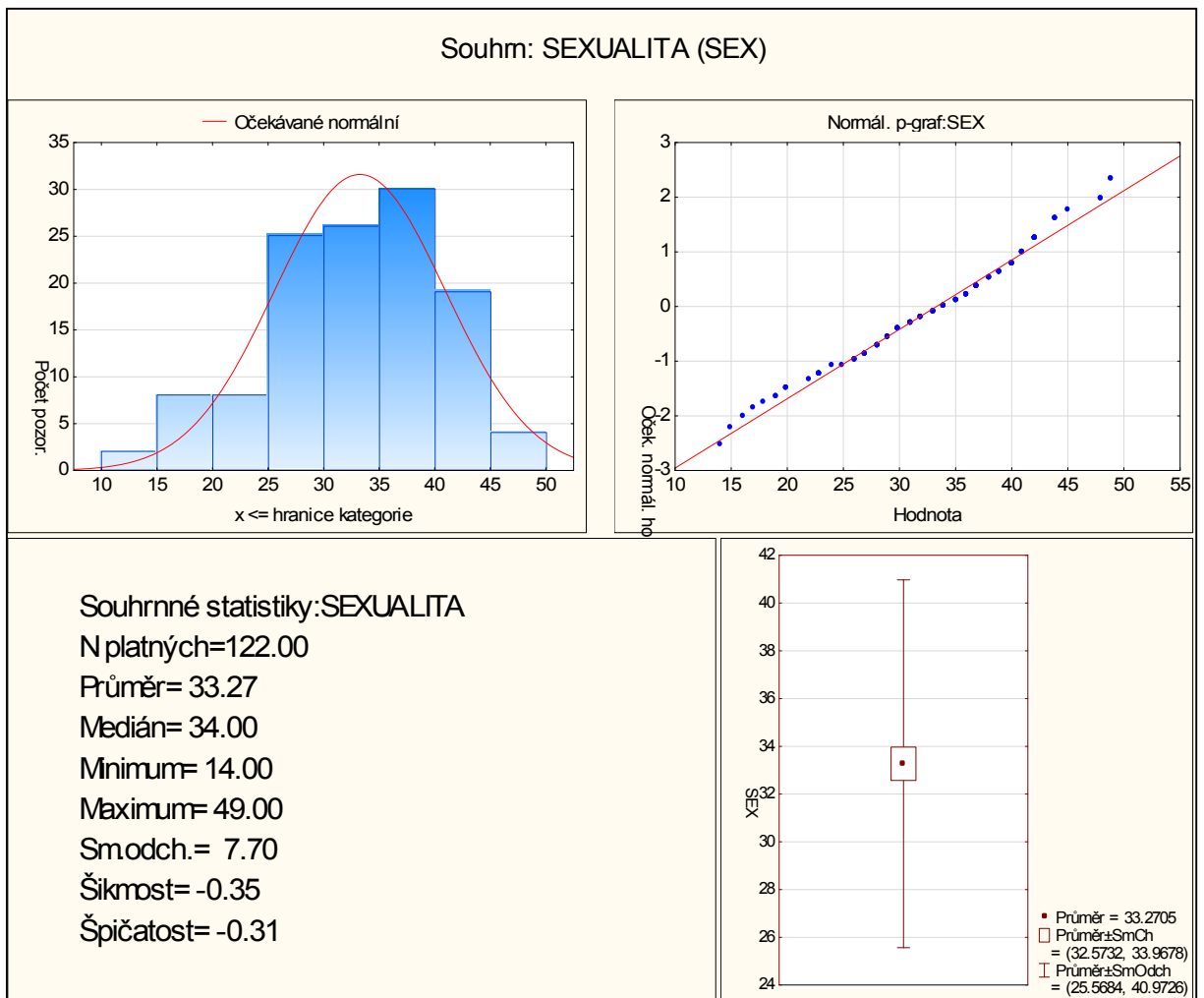

Z výzkumného šetření vyplývá, že oslovené ženy na mateřské a rodičovské dovolené jsou s vlastní osobou méně spokojené oproti normovacímu průměru. Dosažené skóre bylo 33,81, kdy PH normy je 38,32 (SD 5,94, spodní hranice normy 32,38). Ale stále je jejich hodnocení sebe sama v rámci normy. Dosažené minimum v odpovědích bylo 13 bodů a maximum 49 bodů.

7.1.9 Sexualita (SEX)

Další zjišťovanou oblastí životní spokojenosti je sexualita. U ní se dá předpokládat, že velmi úzce souvisí se spokojeností v manželství a partnerství. Ve výzkumném vzorku byla tato dimenze lehce pod průměrem normy 33,27 (PH norma = 34,28, SD 7,9, spodní hranice normy 26,38), ale v rámci standardní odchylky. Dosažená minima a maxima ve skórování byly 14 a 49 bodů.

Graf č. 15: Sexualita

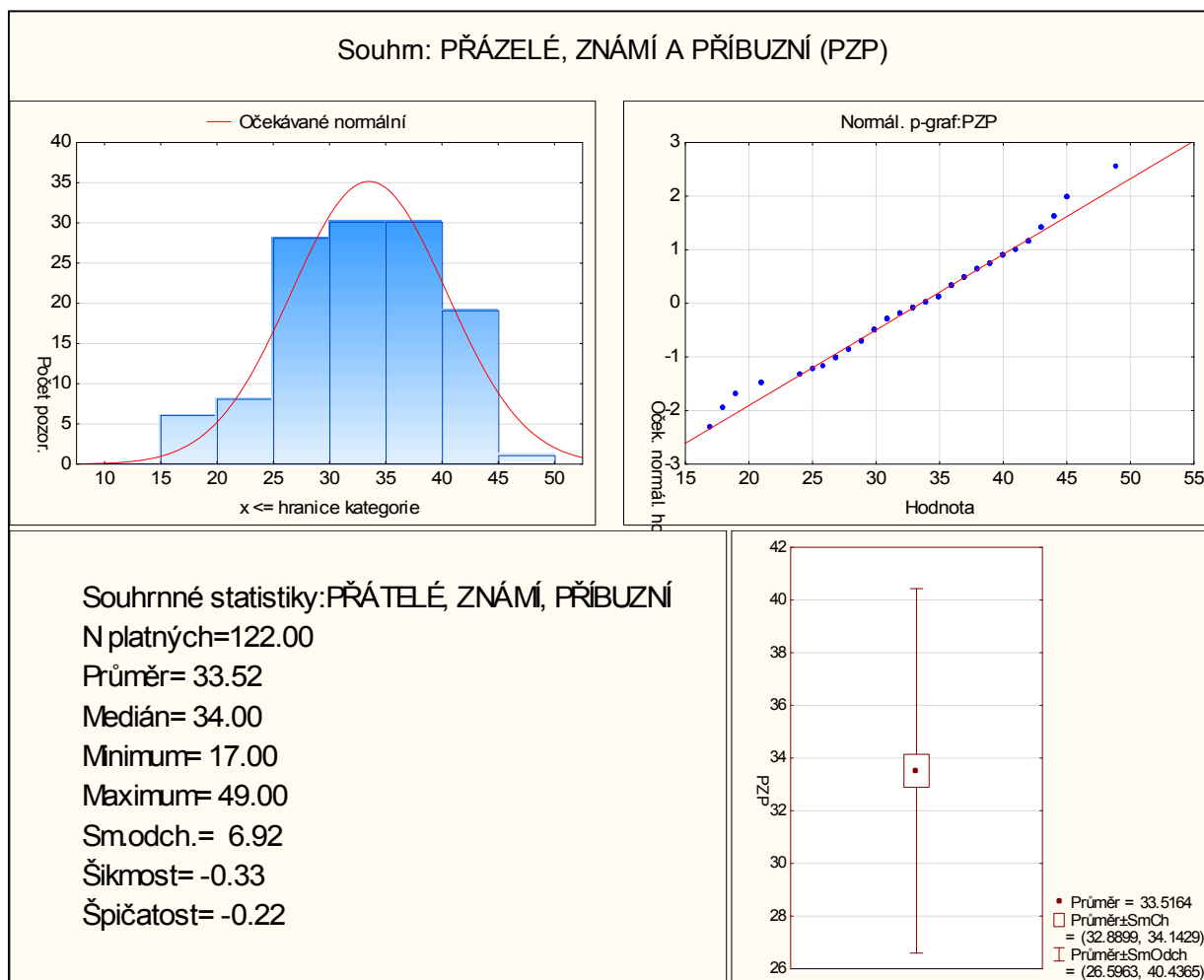

7.1.10 Přátelé, známí, příbuzní (PZP)

Předposlední dimenzí Dotazníku životní spokojenosti jsou „Přátelé, známí, příbuzní“. Jak ukazuje graf č. 16, je průměrná míra spokojenosti s touto dimenzí 33,52 bodů (PH norma =

37,26, SD 6,05), což je nižší oproti normě a je to i nižší oproti původnímu výzkumu (v rámci magisterské práce byl tento skór 33,16), přesto je to v rámci standardní odchylky (spodní mez normy 31,21). Nejméně spokojená respondentka dosáhla v této dimenzi 17 bodů a naopak nejvíce spokojená 49 bodů.

Graf č. 16: Přátelé, známí, příbuzní

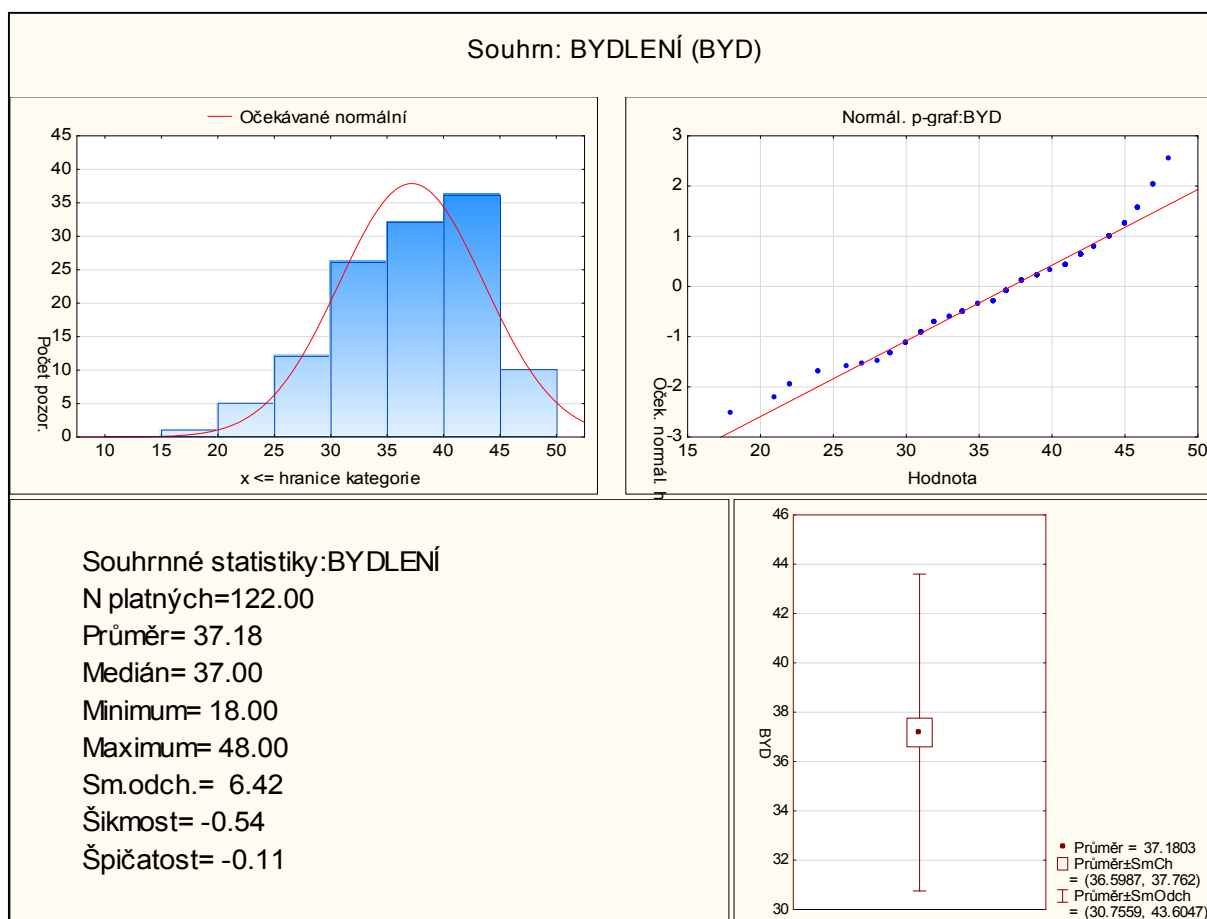
Možným důvodem, proč jsou oslovené ženy ve výzkumném vzorku o něco méně spokojeny, než průměrná populace je, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené si velmi často stěžují na nedostatek sociálních kontaktů. Udávají sníženou frekvenci různých setkání s přáteli a návštěv kulturních akcí. Na druhou stranu je třeba dodat, že podle Tíkalové (in Kaspříková, 2008) ženy toto omezení nevnímají příliš negativně. Spíše to berou jako přirozený důsledek toho, že svou pozornost věnují dítěti. A navíc často dochází

k navazování nových přátelství s dalšími matkami, se kterými se například potkávají na hřištích, v různých kroužcích a dětských akcích.

7.1.11 Bydlení

Poslední dimenzí je „Bydlení“, které v žebříčku dimenzí skončilo na druhém místě, tedy bylo ženami relativně pozitivně vnímáno. Naměřená průměrná hodnota skóre byla 37,18 bodů. (PH norma = 38,05, SD 6,82, spodní hranice normy 31,23), což je velmi blízko průměru normy. Dosažené minimum bodů bylo 18 a maximum 48.

Graf č. 17: Bydlení

Podle udávaných odpovědí většina žen byla vcelku spokojená s polohou, velikostí a vybavením bytu, stejně tak s dostupností dopravních prostředků. S čím byly téměř všechny ženy shodně nespokojeny, byly výdaje za bydlení, což je vzhledem k socioekonomickému

vývoji a současné politice státu celkem logické. Zde je třeba ještě dodat, že naprostá většina žen (95 %) nežije v domácnosti sama, tudíž se dá předpokládat, že se o náklady na bydlení s někým dělí. Přehled soužití našich respondentek uvádím v kapitole 7.3.1 Základní charakteristiky souboru v grafu č. 7.

Součástí tohoto výzkumu nebylo zjišťování míry spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené s dostupností sociální opory, což by bylo jistě zajímavé, ale v rámci jiné studie. Zde jsem od tohoto směru upustila pro lepší přehlednost práce.

7.2 SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH DIMENZÍ DŽS S NORMOU

Jak už bylo výše uvedeno, v rámci jednotlivých dimenzí jsem pracovala s hrubými skóry, jež jsem získala sečtením dosažených bodů v dané dimenzi. Normovaná hodnota celkové životní spokojenosti je počítána z oblastí: zdraví, finance, volný čas, vlastní osoba, sexualita, přátelé, známí, příbuzní a bydlení. Data ze škál práce a zaměstnání, manželství a partnerství a vztah k vlastním dětem nebyly do celkové životní spokojenosti (SUMA DŽS) v normách započítány, neboť údaje v těchto oblastech často chyběly. Z důvodu možného porovnání mezi získanými údaji a normovanou hodnotou nebyly škály PAZ, MAN a DET u celkové životní spokojenosti také administrovány. Pro srovnání výstupních dat jsem použila normované hodnoty, uvedené v manuálu k Dotazníku životní spokojenosti (Rodná, Rodný 2001). Pro přehlednost jsem seřadila dotazníky podle věku žen a utvořila tři věkové kategorie tak, aby odpovídaly věkovým kategoriím, uvedeným v tabulkách norem pro DŽS (14-25 let, 26-35 let a 36-45 let).

7.2.1 Životní spokojenost žen 14-25 let v jednotlivých dimenzích DŽS

Podle tabulky č. 15 je zřetelné, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené ve věkové kategorii 14-25 let udávají převážně nižší životní spokojenost oproti tabulkovým normám. Pro přehlednost jsem do těchto tabulek (tab. 15, 16, 17 a 18) uvedla i standardní odchylku a spodní (růžově podbarveno) či horní (žlutě podbarveno) mez normy podle toho, kterým směrem se hodnoty získané od výzkumného vzorku vychylují. Nejnižší spokojenost

vykazovaly respondentky ve věku 14-25 let v oblasti zdraví (-4,75) a přátelé, známí a příbuzní (-3,51). Potom v oblastech manželství (-2,83) a práce a zaměstnání (-2,60).

Tabulka č. 15: Srovnávání průměrných výsledků DŽS v kat. 14-25 let s normou

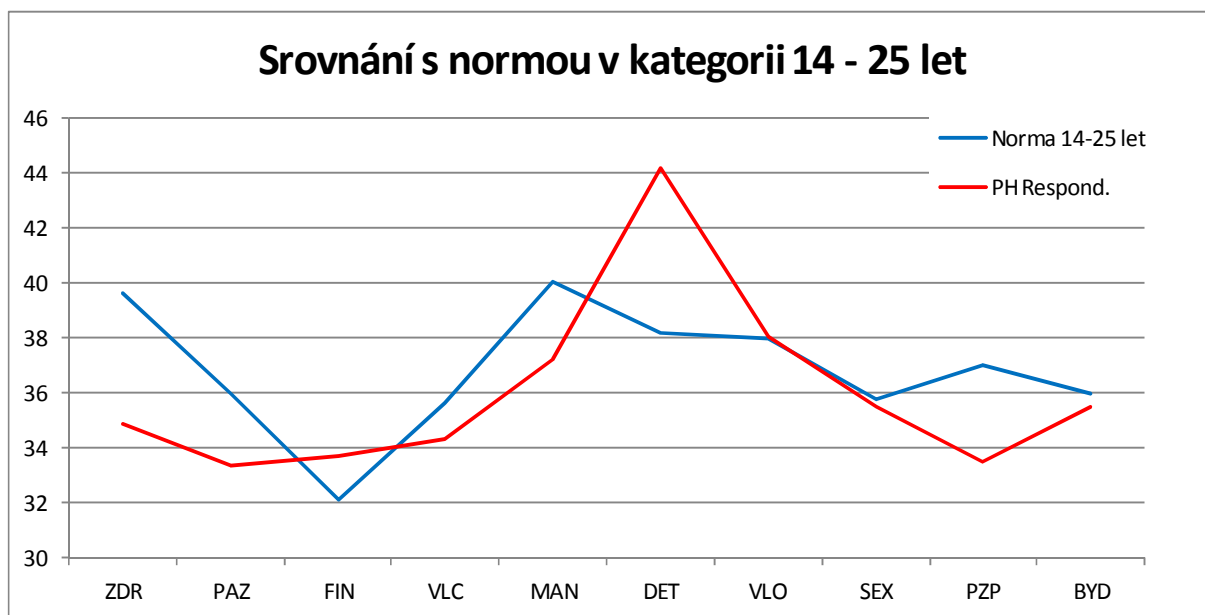
	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
Norma	39,58	35,93	32,14	35,61	40,00	38,16	37,94	35,75	37,01	35,94	253,97
PH respond	34,83	33,33	33,67	34,33	37,17	44,17	38,00	35,50	33,50	35,50	245,33
Rozdíl	-4,75	-2,60	1,53	-1,28	-2,83	6,01	0,06	-0,25	-3,51	-0,44	-8,64
SD	7,75	8,66	8,35	8,24	6,59	7,75	6,64	7,67	6,06	7,07	33,15
Hranice normy	31,83	27,27	40,49	27,37	33,41	45,91	44,58	28,08	30,95	28,87	220,82

Spokojenost, blíží se průměru normy, vykazovaly oslovené ženy v oblastech bydlení (-0,44) a sex (-0,25) a lehce nad průměrem normy byly ve třech oblastech, a to vlastní osoba (+0,06), finance (+1,53) a vztah k vlastním dětem, kde byl rozdíl od průměru normy největší (+6,01). Přesto všechno tyto ženy vykazují životní spokojenost v normě a odchýlení od normovacího průměru jsou v rámci standardní odchylky.

Celková životní spokojenost respondentek této kategorie je nepatrně pod průměrem normy (-8,64), ale stejně tak jako jednotlivé dimenze, je toto odchýlení v rámci standardní odchylky, kdy PH normy je 253,97 bodů a spodní hranice normy 220,82. Ženy ve výzkumném souboru dosáhly skóre 245,33 bodů.

Grafické znázornění odchýlení hodnot výzkumného souboru od průměru normy ukazuje níže zobrazený graf č. 18.

Graf č. 18: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 14-25 let

7.2.2 Životní spokojenost žen 26-35 let v jednotlivých dimenzích DŽS

Stejným způsobem, jako předchozí kategorii byla vyhodnocena i kategorie žen 26-35 let. Na první pohled je z tabulky č. 16 patrné, že tyto ženy vykazovaly oproti předchozí kategorii o něco nižší životní spokojenost. V pozitivním směru se od průměru normy vychýlily pouze v oblasti bydlení (+0,41) a to jen velmi nepatrně.

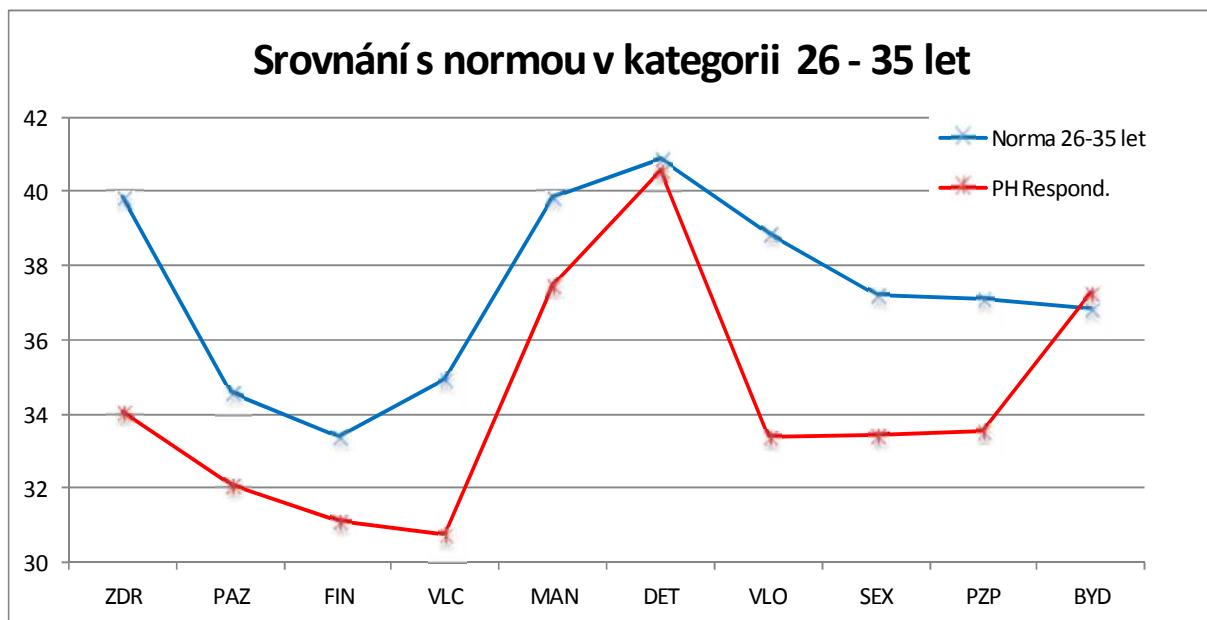
Zde byly ženy nejvíce nespokojeny stejně jako u předchozí magisterské práce v oblasti zdraví (nyní -5,80, v předchozí práci -5,25) a vlastní osoba (nyní -5,45, v předchozí práci to bylo -5,54). Pokud se zaměřím na dimenzi „vlastní osoba“, tak ta byla u předchozí věkové kategorie vnímána dokonce pozitivně. Je otázkou, zda se u těchto žen již projevila delší doba strávená na mateřské dovolené, shon kolem dětí a rodiny a samozřejmě i postupující věk a s ním spojené změny postavy ženy. Taktéž je třeba dodat, že všechny naměřené hodnoty jsou v mezích směřodátné odchylky od normy a tudíž nejsou statisticky významné.

Tabulka č. 16: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 26-35 let s normou

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
Norma	39,84	34,56	33,37	34,95	39,84	40,86	38,85	37,18	37,12	36,83	258,15
PH respond.	34,04	32,11	31,12	30,77	37,48	40,57	33,40	33,41	33,52	37,24	233,51
Rozdíl	-5,80	-2,45	-2,25	-4,18	-2,36	-0,29	-5,45	-3,77	-3,60	0,41	-24,64
SD	7,04	8,99	8,39	7,49	7,66	5,59	5,72	7,10	5,88	6,79	34,08
Hranice normy	32,8	25,57	24,98	27,46	32,18	35,27	33,13	30,08	31,24	43,62	224,07

Obdobně jako v předchozí práci tomu bylo i v dimenzi vztah k vlastním dětem, kde ženy taktéž vykazovali mírně nižší spokojenost oproti průměru normy (nyní -0,29, v předchozí práci -0,05) a v oblasti bydlení, kde ženy taktéž vykazovaly dokonce mírnou spokojenost (+0,41). V celkové životní spokojenosti byly ženy v této kategorii oproti průměru normy o něco méně spokojenější (-24,64). Ale stejně jako u předchozí kategorie, všechna zjištění se nachází v mezích normy, v rámci standardní odchylky.

Graf č. 19: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 26-35 let

Grafické znázornění porovnání jednotlivých dimenzí s průměrem normy pro tuto věkovou kategorii znázorňuje graf č. 19.

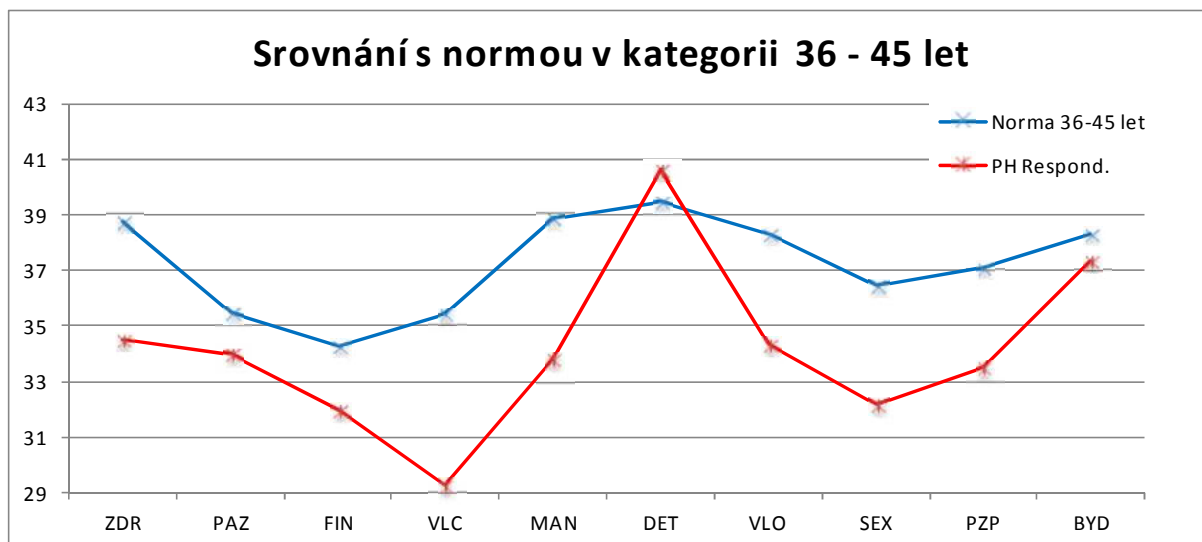
7.2.3 Životní spokojenost žen 36-45 let v jednotlivých dimenzích DŽS

Poslední věkovou kategorií byly ženy mezi 36 až 45 lety. Ty vykazovaly vyšší životní spokojenost oproti průměru normy pouze v dimenzi vztah k vlastním dětem (+1,15).

Tabulka č. 17: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 36-45let s normou

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MA N	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
Norma	38,72	35,50	34,30	35,43	38,86	39,48	38,29	36,45	37,10	38,33	258,61
PH respond	34,54	33,96	32,00	29,25	33,79	40,63	34,33	32,17	33,50	37,38	233,17
Rozdíl	-4,18	-1,54	-2,30	-6,18	-5,07	1,15	-3,96	-4,28	-3,60	-0,95	-25,44
SD	6,54	8,13	8,91	7,89	7,86	6,19	5,70	7,09	5,74	6,53	34,75
Hranice normy	32,18	27,37	25,39	27,54	31,00	45,67	32,59	29,36	31,36	31,80	223,86

Graf č. 20: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 36-45 let

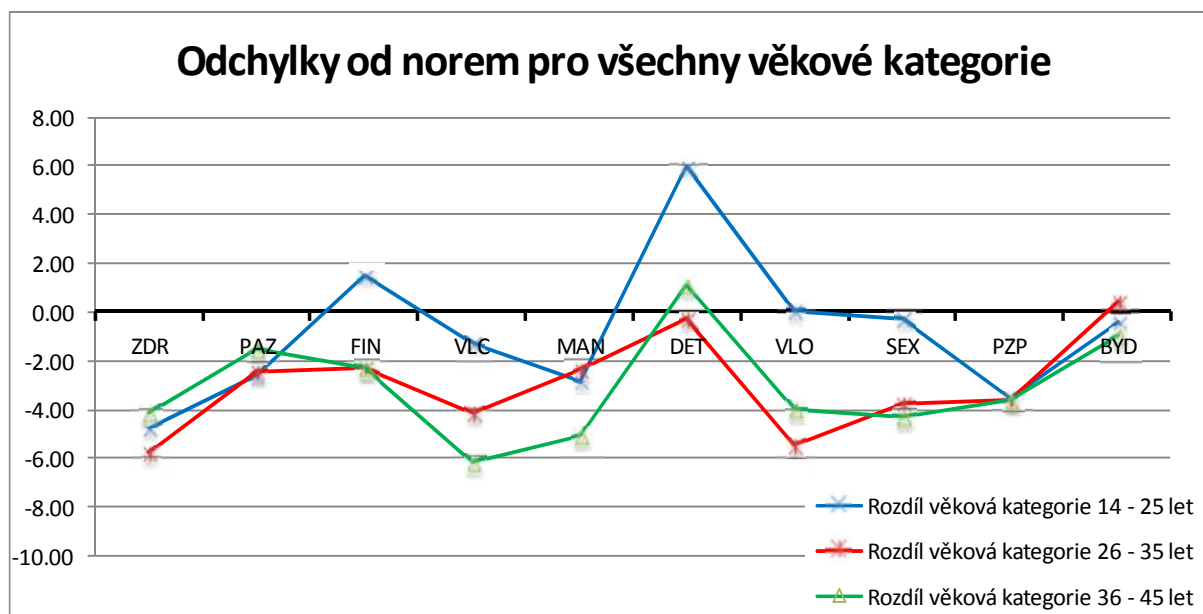
Ve všech ostatních oblastech vykazovaly spokojenost oproti normovacímu průměru o něco nižší. Nevýraznější odchylky od průměru normy byly v dimenzi volný čas (-6,18) a v manželství (-5,07). Přesto všechno, byly odchylky v rámci normy.

Závěrem této podkapitoly si tedy dovoluji shrnout výše uvedené poznatky podle věkových kategorií a graficky znázornit rozdíly od průměru normy v celkové životní spokojenosti u jednotlivých věkových kategorií (viz tabulka č. 18 a graf č. 21).

Tabulka č. 18: Průměrné hodnoty celkové životní spokojenosti – srovnání s normou

Věkové kategorie	AČ	RČ v %	PH SUMA	PH norma	Rozdíl	SD	Spodní hranice normy
14-25	2	1,6	245,33	253,97	-8,64	33,15	220,82
26-35	87	71,3	233,51	258,15	-24,64	34,08	224,07
36-42	33	27	233,17	258,61	-25,44	34,75	223,86

Graf č. 21: Odchyly od norem pro všechny věkové kategorie

Z tabulky 18 je patrné, že se nejméně od průměru normy odklonily ženy na mateřské a rodičovské dovolené ve věku 14 až 25 let. A i když všechny věkové kategorie vykazují nižší míru celkové životní spokojenosti, je toto odchylení od průměru normy

v rámci standardní odchylky a tudíž v normě. Pouze ještě připomínám, že celková životní spokojenost (suma DŽS) se vypočítává z hrubých skóre všech dimenzí DŽS mimo dat ze škál práce a zaměstnání, manželství a partnerství a vztah k vlastním dětem.

Obecně lze tedy shrnout, že dotazované respondentky ve všech věkových kategoriích vykazují o něco nižší celkovou životní spokojenost oproti průměru normy. Je však třeba dodat, že všechny naměřené hodnoty jsou v mezích směrodatné odchylky od normy (SD) a tudíž nejsou statisticky významné. Nejlépe na tom byly ženy ve věku 14-25 let, nejhůře se cítily ženy ve věku 36-45 let. Tento vývojový trend tedy může naznačovat možnou souvislost mezi věkem respondentek a jejich životní spokojeností. Jak ale budu prezentovat níže, tento vztah se nepotvrdil a mezi věkem a celkovou životní spokojeností není žádný statisticky významný vztah (počítáno na hladině významnosti $\alpha=0,05$, pro $n= 122$, kdy $r= /0,1779/$).

Obecně nejlépe vnímanou dimenzí byla dimenze DŽS vztah k vlastním dětem, která v prvních dvou věkových kategoriích byla nad průměrem normy a u poslední velmi nepatrně pod průměrem normy a obecně nejhůře vnímanou dimenzí bylo zdraví.

7.3 VÝSTUPY SUPOS – 7 - PC A ŠKÁLY NEURASTENIE

Pro srovnání naměřených skóre jednotlivých komponent dotazníku SUPOS - 7 – PC s normou pro tento dotazník byl vypočítán aritmetický průměr naměřených skóre, který byl následně vydělen sumou, která je součtem rubriky „p“ daného dotazníku. Výsledná hodnota byla následně srovnávána s hodnotami normy. Σ SUPOS je celková kvalita psychického stavu a je sycena všemi položkami dotazníku SUPOS 7, tzn. PE, A, O, N, U, D, S. Do této sumy se však započítávají opačné hodnoty položek PE a A (jsou to pozitivní hodnoty oproti ostatním a tudíž by zkreslovaly celkovou sumu SUPOS), než jakými je skórovaly respondentky. Pokud vzrůstá celkové skóre sumy, znamená to, že celková kvalita psychického stavu je horší, tedy klesá. A naopak, pokud hodnota sumy klesá, kvalita celkového psychického stavu se zvyšuje, je tedy lepší.

Tabulka č. 19: SUPOS – srovnání sumy s normou

	PE	A	O	N	U	D	S	Σ SUPOS
HS	5,328	5,992	4,656	4,803	4,820	4,869	3,770	34,238
HS/Σ	0,156	0,175	0,136	0,140	0,141	0,142	0,110	
Norma	0,205	0,186	0,115	0,130	0,125	0,123	0,117	
Rozdíl	-0,049	-0,011	0,021	0,010	0,016	0,019	-0,007	
SD	0,098	0,077	0,051	0,048	0,049	0,053	0,058	
Hranice normy	0,107	0,109	0,166	0,178	0,174	0,176	0,059	

Z výše uvedené tabulky je patrné, že se celkový profil všech dotazovaných žen nepatrně lišil od průměru normy. Veškerá odchýlení však byly v rámci standardní odchylky (SD) a tudíž nejsou statisticky významná. Nepatrně vyšších hodnot skóre oproti průměru normy dosáhly respondentky v kategorii O (impulzivita, odreagování se), N (psychický nepokoj, rozlada) a v kategorii U (úzkostné očekávání, obavy) a D (psychické deprese). Nižších skóre dosáhly v kategoriích PE (psychická pohoda – toto je pozitivní hodnota), druhá „pozitivní“ hodnota A (aktivita, činorodost) a S (sklíčenost), což posouvá psychický stav směrem k pohodě. Podle manuálu k SUPOS (Mikšík, 1993) není třeba při

vyhodnocování dat zohledňovat věk respondentů, jako tomu bylo např. u Dotazníku životní spokojenosti.

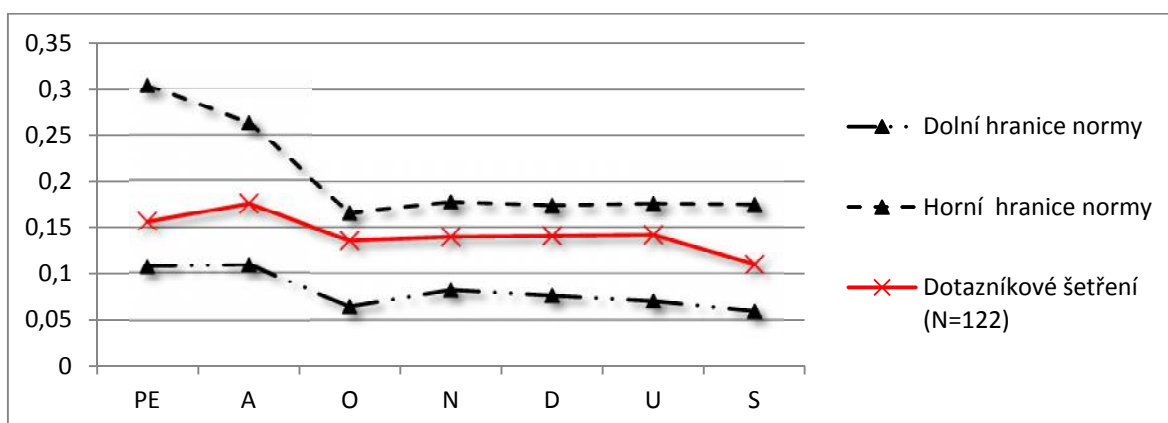
Tabulka č. 20: SUPOS – procentuální zastoupení jednotlivých kategorií

	PE	A	O	N	U	D	S	ΣSUPOS
HS	5,328	5,992	4,656	4,803	4,820	4,869	3,770	34,238
% složek SUPOS	16	18	14	14	14	14	11	

Z tabulky č. 20 je patrné, že procentuálním rozložením jednotlivých komponent psychického stavu u respondentek je vcelku stejnosměrné v kategoriích PE, O, N, U a D. Poměrně vysoké procentuální zastoupení mají kategorie A a o něco méně PE, které jsou složky dobré psychické pohody. Lze shrnout, že průměrná celková struktura psychického stavu žen ve výzkumném souboru je tvořena: 16 % pocit pohody, 19 % aktivita a činorodost, 14 % impulzivita, 14 % pocity nepokoje a rozlady, 14 % úzkost a obavy, 14 % deprese a 11 % sklíčenost.

Níže uvedený graf č. 22 pak graficky znázorňuje jednotlivé kategorie v kontextu normy, kdy je v grafu znázorněna horní a dolní hranice normy, jenž byla získána pomocí normy SUPOS vychýlené na obě strany o standardní odchylku. Zde je jasně patrné, že veškerá naměřená odchýlení jsou právě v rámci standardní odchylky a tudíž nejsou statisticky významná.

Graf č. 22: SUPOS - srovnání průměrných hodnot jednotlivých komponent SUPOS s normou v rámci standardní odchylky

Neurastenie

Jak už jsem výše uvedla, škálu SUPOS – 7 PC jsem pro úplnost doplnila o škálu neurastenie (NEU). Neurastenie obsahuje osm položek, které se týkají subjektivních potíží tělesného rázu, které respondenti zaznamenávají s ohledem na četnost jejich výskytu (0-3). Otázky ve škále jsou koncipovány tak, aby zaznamenávaly tělesné koreláty stresové zátěže, jako jsou bolesti hlavy, žaludeční potíže, nechutenství, poruchy spánku apod. Ze závislostí je ve škále zjišťováno kouření.

Tabulka č. 21: NEURASTENIE – průměrné hodnoty

bolesti hlavy	žaludeční potíže	nechutenství	potivost	poruchy spánku	neustálé nutkání na WC	tělesná únava	kouření	Σ NEU
0,9	0,6	0,3	0,7	0,7	0,5	1,6	0,3	5,7

Průměrná hodnota neurastenie pro výzkumný soubor dosahovala hodnoty 5,7 bodů se směrodatnou odchylkou 2,9. Minimální skór udávaný respondentkami v dotaznících byl 0 a maximální 13 bodů. Podrobnější popis této škály viz tabulka č. 22 níže.

Tabulka č. 22: NEURASTENIE – četnosti odpovědí

	bolesti hlavy		žaludeční potíže		nechutenství		potivost		poruchy spánku		neustálé nutkání na WC		tělesná únava		kouření		průměr	
	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %	AČ	RČ %
0	39	31,9	66	54,2	89	73	63	51,6	63	51,6	82	67,2	7	5,7	102	83,6	46	52
1	54	44,3	42	34,4	26	21,3	36	29,5	35	28,7	28	23	50	41	8	6,5	26	29
2	26	21,3	12	9,8	6	4,9	20	16,4	20	16,4	7	5,7	46	37,7	9	7,4	14	15
3	3	2,5	2	1,6	1	0,8	3	2,5	4	3,3	5	4,1	19	15,6	3	2,5	4	4
N	122	100	122	100	122	100	122	100	122	100	122	100	122	100	122	100	122	100

pozn.: *0) vůbec ne
 *1) zřídka
 *2) často
 *3) soustavně

7.3.1 Profil souboru v dotazníku SUPOS – 7 - PC

PE = psychická pohoda

První dvě kategorie SUPOS PE (psychická pohoda) a A (aktivita, činorodost) mají pozitivní hodnotu. Strukturu odpovědí respondentek v kategorii PE – psychická pohoda, zobrazuje tabulka č. 23 níže.

Více jak polovina oslovených matek na mateřské a rodičovské dovolené má často pocit spokojenosti, příjemného naladění a příznivého psychického „nažhavení“ (Mikšík, 1993). Oproti tomu však 32 % matek ze souboru má tyto pocity zřídka a 4 % vůbec ne. Z tabulky níže je také patrné, že matky se sice často cítí poměrně dobře, ale už zřídka svěží (48 %, často se cítí svěží 40 %).

Tabulka č. 23: SUPOS – psychická pohoda

	spokojený		naladěný		svěží		klidný		průměr	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
0 – vůbec ne	2	2	2	2	10	8	4	3	4,5	4
1 - zřídka	25	20	28	23	59	48	42	34	38,5	32
2 - často	82	67	86	70	49	40	71	58	72	59
3 - soustavně	13	11	6	5	4	3	5	4	7	6

A = aktivnost, čínorodost

Aktivnost, čínorodost zahrnuje pocity síly a energie spojené s prahnutím po akci. Jde tudíž o zvýrazněnou pohotovost k aktivní interakci s dynamikou situačních proměnných, definovatelnou takovými kvalitami psychických jevů, jako je čínorodost a průbojnost (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 24: SUPOS – aktivnost, čínorodost

	energetický		temperamentní		čínorodý		průbojný		průměr	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
0 – vůbec ne	8	7	10	8	10	8	14	11	10,5	9
1 - zřídka	45	37	43	35	50	41	58	48	49	40
2 - často	64	52	54	44	52	43	43	35	53,25	44
3 - soustavně	5	4	15	12	10	8	7	6	9,25	8

Tato komponenta je druhou „kladnou“ složkou psychického stavu. Z výše uvedené tabulky je patrné, že nejvíce je zastoupena odpověď „často“ (44 %) a o něco méně odpověď „zřídka“ (40 %). Dále pokud se podíváme na odpovědi „často“ a „soustavně“ u

obou kladných složek SUPOS, tedy PE a A, tak lze konstatovat, že více jak polovina dotazovaných žen výzkumného vzorku v těchto kategoriích pocítuje psychickou pohodu.

O = impulzivita, odreagování se

Jde v podstatě o neřízené, spontánní uvolňování energického napětí a psychických tenzí (na základě emocionální impulzů při oslabení racionální sebekontroly, vnitřních útlumů). Impulzivita je definovatelná náladovostí, obtížným sebeovládáním, výbušností, podrážděností a nekorigovanou agresivitou (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 25: SUPOS – impulzivita, odreagování se

	náladový		těžko se ovládá		výbušný		vzteklý		průměr	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
0 - vůbec ne	8	7	34	28	24	20	27	22	23,25	19
1 - zřídka	57	47	64	52	58	48	59	48	59,5	49
2 - často	47	39	24	20	34	28	36	30	35,25	29
3 - soustavně	10	8	0	0	6	5	0	0	4	3

Zde je nejvíce zastoupena odpověď „zřídka“ (49 %), což spolu s odpovědí „vůbec ne“ (19 %) tvoří 68 % všech získaných odpovědí, což znamená, že ženy ve výzkumném souboru vykazují nižší míru náladovosti, podrážděnosti a agresivity.

N = psychický nepokoj, rozlada

Jedná se o takový typ psychického napětí (resp. „nažhavení“), kdy člověk prožívá (mnohdy blíže nespecifikovaně) psychické tenze a přitom nenachází ventily pro jejich uvolňování.

Projevuje se psychickým a motorickým neklidem, rozmrzelostí, nespokojeností a roztěkanost (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 26: SUPOS – psychický nepokoj, rozlada

	rozmrzelý		netrpělivý		nespokojený		neklidný		průměr	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
0 - vůbec ne	13	11	13	11	23	19	22	18	17,75	15
1 - zřídka	72	59	53	43	70	57	78	64	68,25	56
2 - často	34	28	37	30	27	22	21	17	29,75	24
3 - soustavně	3	2	19	16	2	2	1	1	6,25	5

Zde je taktéž nejvíce zastoupena odpověď „zřídka“ (56 %). Druhou nejčastější odpovědí bylo naopak „často“ (24 %). Odpověď „vůbec ne“ byla zastoupena v 15 %, což spolu s odpovědí „zřídka“ tvoří 71 % všech odpovědí a značí, že respondentky vykazují nižší míru tenze, rozmrzelosti a nespokojenosti.

U = úzkostné očekávání, obavy

Tato dimenze poukazuje na astenické prožívání psychického napětí při nejistém či „ohrožujícím“ vývoji situace, jemuž chybí pohotovost k interakci v určitém směru (prožívání budoucího možného situačního vývoje se u daného jedince aktualizuje v podobě prožívání, nikoli však v pohotovosti k řešení situačních komponent). Jde tudíž o komplex takových pocitů a projevů člověka, jako jsou pocity nejistoty, prožitky psychického napětí, úzkostná nálada, obavy z možných důsledků budoucího aj. (Mikšík, 1993).

V této kategorii dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí je patrný posun k dobré psychické pohodě (celkem 67 % zastoupení odpovědí „vůbec ne“ – 18 % a „zřídka“ – 49 %). Grafické znázornění viz tabulka č. 27 níže.

Tabulka č. 27: SUPOS – úzkostné očekávání, obavy

	napjatý		úzkostně naladěný		nejistý		prožívání obav		průměr	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
0 - vůbec ne	14	11	38	31	22	18	13	11	21,75	18
1 - zřídka	62	51	58	48	64	52	54	44	59,5	49
2 - často	39	32	24	20	30	25	46	38	34,75	28
3 - soustavně	7	6	2	2	6	5	9	7	6	5

D = psychická deprese, pocity vyčerpání

Psychická deprese, pocity vyčerpání - komplex pocitů a stavů, jejichž nejpříznačnějším znakem je snížená pohotovost k interakci se situačními proměnnými (tj. tendence k pasivitě, odstoupení) spolu s apatií (nulovou „nažhaveností“, tenzí). Patří sem takové projevy, jako je pesimismus, otrávenost, pocity slabosti a zmoženosti, apatie (Mikšík, 1993).

Tabulka č. 28: SUPOS – psychická deprese, pocity vyčerpání

	otrávený		zmořený		pesimistický		vyčerpáný		průměr	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
0 - vůbec ne	30	25	31	25	40	33	6	5	26,75	22
1 - zřídka	67	55	47	39	57	47	40	33	52,75	43
2 - často	24	20	32	26	20	16	51	42	31,75	26
3 - soustavně	1	1	12	10	5	4	25	20	10,75	9

Taktéž v této kategorii respondentky vykazovaly nižší míru depresivity a pocitu vyčerpání, což naznačuje četnost odpovědí negujících výskyt těchto příznaků („vůbec ne“ 22 % a „zřídka“ 43 %).

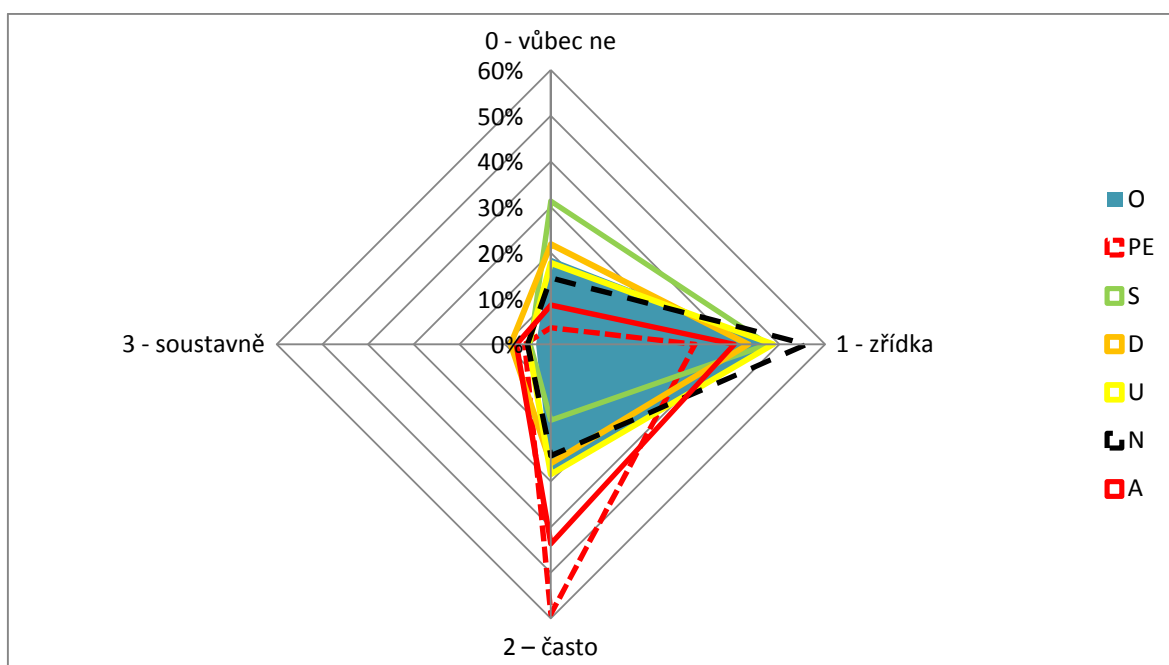
S = sklíčenost

Poslední kategorií je sklíčenost. Zde se jedná o pasivní prožívání negativních důsledků prodělané psychického napětí nikoli ven, k interakcím s prostředím, ale dovnitř. Jde o takové prožitky, které lze vyjádřit adjektivy: smutný, osamělý, přecitlivělý, nešťastný (Mikšík, 1993). I zde je dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí patrný posun k dobré psychice (odpovědi „vůbec ne“ a „zřídka“ čítají celkem 79 % odpovědí).

Tabulka č. 29: SUPOS – sklíčenost

	Smutný		přecitlivělý		nešťastný		osamělý		průměr	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
0 - vůbec ne	57	47	29	24	17	14	50	41	38,25	31
1 - zřídka	54	44	72	59	59	48	47	39	58	48
2 - často	10	8	18	15	34	28	19	16	20,25	17
3 - soustavně	1	1	3	2	12	10	6	5	5,5	5

Graf č. 23: SUPOS - 7 – PC: grafické znázornění odpovědí respondentek

Grafický souhrn četností udávaných odpovědí na jednotlivé kategorie SUPOS je zobrazen v grafu č. 23 výše.

7.4 KORELÁTY DOTAZNÍKŮ

Korelace byly prováděny za pomoci statistické funkce „korelace“ v programu Excel. Pracovalo se na statistické hladině významnosti $\alpha = 0,05$, pro kterou je kritická hodnota odpovídající velikosti našeho souboru ($n=122$) $r = /0,1779/$. Čím více se korelační koeficient blíží k hodnotě -1 a 1, tím je vztah proměnných těsnější a jejich vztah statisticky významnější. Výsledky výpočtů jsou uvedeny v následujících podkapitolách, kompletní statistické matice se pak nacházejí v přílohách 4.

7.4.1 Koreláty Dotazníku životní spokojenosti

Zde jsem při výpočtech vycházela ze stanovených hypotéz a porovnávala jsem průměrnou hodnotu hrubých skóru v jednotlivých dimenzích DŽS a sumu DŽS, s věkem respondentek (vyjádřeném v letech) a dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené (v měsících). Taktéž mě zajímalo, zda celková životní spokojenost souvisí s počtem dětí (matice s výpočty korelací viz příloha č. 3).

Tabulka č. 30: Koreláty DŽS s demografickými údaji respondentek

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
Věk	0,013	0,042	0,059	-0,064	-0,171	0,028	0,048	-0,091	0,105	0,168	0,041
M/RD	-0,199	-0,125	-0,088	-0,066	-0,169	-0,149	-0,181	-0,068	-0,068	-0,014	-0,138
Počet dětí	-0,186	-0,146	-0,237	-0,354	-0,224	-0,215	-0,087	-0,085	-0,098	-0,108	-0,236

Výsledky statistických výpočtů prezentujeme ve výše uvedené tabulce č. 30, ze které je patrné, že jsme nezaznamenali žádnou statisticky významnou souvislost mezi věkem námi oslovených žen a jejich celkovou životní spokojeností a ani s jednotlivými dimenzemi DŽS (pokud tyto výsledky porovnáme s předchozí studií v rámci magisterské

diplomové práce, tak tam jsme zaznamenali statisticky významnou negativní souvislost mezi věkem žen a dimenzemi „Manželství, partnersví“ a „Sexuální oblast“).

Prokázali jsme však slabou negativní korelaci doby strávené na mateřské a rodičovské dovolené s dimenzemi Dotazníku životní spokojenosti „Zdraví“ (-0,199) a „Vlastní osoba“ (-0,181). S celkovou životní spokojeností délka mateřské a rodičovské dovolené nekorelovala, tedy nebyla prokázána statisticky významná souvislost mezi nimi (v předchozí studii nám doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené negativně korelovala s dimenzemi DŽS MAN a DET).

Dále jsme se zabývali vztahem počtu dětí k životní spokojenosti. Podle našich zjištění, počet dětí nejvíce z výše uvedených sociodemografických faktorů ovlivňuje životní spokojenost. Statisticky významná negativní souvislost počtu dětí byla prokázána s dimenzemi DŽS „Zdraví“ (-0,186), „Finance“ (-0,237), „Volný čas“ (-0,354 – mírná negativní závislost), „Manželství (-0,224), partnersví“, „Vztah k vlastním dětem“ (-0,215) a celkovou životní spokojeností (suma DŽS, $r = -0,271$).

Koreláty jednotlivých dimenzí DŽS

Zajímavé výsledky přinesl rozbor jednotlivých dimenzí a jejich vzájemného vztahu. Koreláty jednotlivých dimenzí mezi sebou graficky znázorňuje tabulka č. 31. Pro přehlednost je v ní zvýrazněna střední a vysoká míra statistické závislosti.

Střední míra statistické závislosti byla zaznamenána mezi dimenzemi „Práce a zaměstnání“ a „Finance“ (0,581). Dimenze „Vlastní osoba“ statisticky významně korelovala (střední míra závislosti) s dimenzemi „Zdraví“ (0,504), „Volný čas“ (0,601) a „Děti“ (0,523).

Dimenze „Sex“ statisticky významně korelovala (střední míra závislosti) s oblastmi „Manželství“ (0,505) a „Vlastní osoba“ (0,540). Taktéž oblast Dotazníku životní spokojenosti „Přátelé, známí, příbuzní“ vykazovala střední míru statistické závislosti a to s oblastmi „Volný čas“ (0,537), „Děti“ (0,562), „Vlastní osoba“ (0,649) a „Sex“ (0,526).

Tabulka č. 31: Koreláty jednotlivých dimenzí DŽS

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUM
ZDR	1,00										
PAZ	0,280	1,00									
FIN	0,344	0,581	1,00								
VLC	0,392	0,336	0,431	1,00							
MAN	0,267	0,179	0,342	0,383	1,00						
DET	0,434	0,336	0,338	0,450	0,296	1,00					
VLO	0,504	0,373	0,497	0,601	0,292	0,523	1,00				
SEX	0,360	0,273	0,281	0,445	0,505	0,330	0,540	1,00			
PZP	0,448	0,381	0,447	0,537	0,276	0,562	0,649	0,526	1,00		
BYD	0,277	0,202	0,492	0,165	0,273	0,362	0,281	0,212	0,422	1,00	
SUM	0,662	0,491	0,702	0,733	0,475	0,601	0,824	0,686	0,807	0,553	1,00

Celková životní spokojenost reprezentovaná sumou DŽS statisticky významně korelovala s více dimenzemi. Střední závislost se podařilo prokázat s oblastmi „Zdraví“ (0,662), „Děti“ (0,601), „Sex“ (0,686) a „Bydlení“ (0,553). Vysokou statistickou závislost pak celkové životní spokojenosti s dimenzemi „Finance“ (0,702), „Volný čas“ (0,733), „Přátelé, známí, příbuzní“ (0,807) a dimenzí „Vlastní osoba“, kde byla závislost vůbec nejsilnější ($r = 0,824$).

7.4.2 Koreláty škály SUPOS - 7 PC

Zde jsem taktéž vycházela z předem stanovených hypotéz, a proto jsem porovnávala sumu SUPOS s demografickými údaji, tedy věkem respondentek (vyjádřeném v letech), dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené (v měsících) a počtem dětí. Dále jsem porovnávala výsledky ze škály SUPOS (suma SUPOS) se škálou Neurastenie (suma NEU). Veškeré matice s výpočty korelací jsou přiloženy v příloze č. 3.

Z tabulky č. 32 níže je patrné, že na statistické hladině významnosti $\alpha = 0,05$, pro kterou je kritická hodnota odpovídající velikosti našeho souboru ($n=122$) $r = 0,1779$ / kvalita psychického stavu a vnímání psychické pohody vyjádřené sumou SUPOS statisticky významně nesouvisí s věkem respondentek, dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené a počtem dětí. S čím však souvisí a dle síly korelačního koeficientu ($r = 0,589$) poměrně významně (střední síla vztahu), je Neurastenie. Neurastenie je koncipována tak, že zaznamenává tělesné projevy stresu. Jinými slovy, psychická pohoda významně souvisí se stresem.

Tabulka č. 32: Koreláty SUPOS s demografickými údaji respondentek a Neurastenií

	Věk	M/RD	počet dětí	suma NEU
suma SUPOS	-0,089	0,147	0,112	0,589

7.4.3 Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS

Dále se výzkum zabýval tím, zda existuje souvislost mezi sumou DŽS a sumou SUPOS a mezi sumou DŽS a sumou NEU. Vzhledem k tomu, že jsem v rámci „pilotní“ magisterské diplomové práce zaznamenala i souvislosti mezi průměrnou hodnotou hrubých skóre jednotlivých dimenzí DŽS se sumou SUPOS, které jsem však neprezentovala, rozšířila jsem aktuální výzkum i o tuto oblast (matice s výpočty korelací viz příloha č. 3).

Tabulka č. 33: Porovnávání Σ SUPOS, Σ DŽS, Σ NEU

	Σ SUPOS	Σ DŽS	Σ NEU
Σ SUPOS	1,000	-0,702	0,589
Σ DŽS	-0,702	1,000	-0,426

Dle výzkumných zjištění je statisticky významná negativní souvislost mezi sumou DŽS a sumou SUPOS (-0,702) a vzhledem k tomu, že se korelační koeficient blíží k mezní hodnotě -1, lze usuzovat na poměrně silnou závislost. Taktéž byla zjištěna negativní souvislost mezi sumou DŽS a sumou NEU (-0,426 – mírná závislost). Statisticky významnou pozitivní souvislost jsme zaznamenali mezi sumou SUPOS a sumou NEU (0,589 – střední míra závislosti). Lze tedy vyvodit závěr, že psychický stav a psychická pohoda mají poměrně výrazný vliv na vnímání životní spokojenosti u oslovených žen (viz tabulka č. 33).

Tabulka č. 34: Koreláty SUPOS a NEU s jednotlivými dimenzemi DŽS

	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD
suma SUPOS	-0,585	-0,357	-0,416	-0,535	-0,272	-0,609	-0,689	-0,437	-0,559	-0,261
suma NEU	-0,474	-0,300	-0,412	-0,223	-0,108	-0,304	-0,285	-0,228	-0,214	-0,305

Ve výše uvedené tabulce č. 34 jsou prezentovány výsledky korelací škály SUPOS a Neurastenie s jednotlivými dimenzemi DŽS. Sumu DŽS v této tabulce úmyslně neuvádím pro lepší přehlednost znázornění dat.

Jak už naznačuje zjištění výše, kdy se potvrdila statisticky významná negativní souvislost mezi sumou DŽS a sumou SUPOS a také sumou DŽS a sumou NEU, tak i jednotlivé dimenze statisticky významně souvisí se sumami SUPOS a NEU.

Nejvýznamnější negativní souvislost byla zaznamenána ve vztahu sumy SUPOS k dimenzím DŽS „Vztah k vlastním dětem“ (-0,609) a „Vlastní osoba“ (-0,689) – střední síla závislosti. Statisticky významný vztah se nepotvrdil pouze mezi sumou NEU a dimenzí MAN životní spokojenosti.

7.5 SROVNÁNÍ SOUBORU MATEK S JEDNÍM DÍTĚTEM SE SOUBOREM MATEK S VÍCE DĚTMI

V cílech práce jsem si také vytyčila vzájemně porovnat soubory matek s jedním dítětem a matek s více dětmi. Vycházela jsem z předpokladu, že mezi těmito matkami může být rozdíl v životní spokojenosti, který je odůvodněn domněnkou, že matky s více dětmi, i když mají více povinností vzhledem k počtu dětí, jsou spokojenější, neboť již mají životní zkušenosti a jsou vyzrálé. Oproti nim matky s jedním dítětem se teprve učí s dítětem žít, pečovat o něj, skloubit péči o dítě, manžela a domácnost.

Proto byly matky nejprve rozděleny podle počtu dětí do dvou souborů: na matky s jedním dítětem a na matky s dvěma a více dětmi. Poté byla porovnána střední hodnota skóru v jednotlivých položkách DŽS v obou skupinách a pomocí dvouvýběrového F-testu pro rozptyl bylo určeno, zda je mezi sledovanými soubory signifikantní rozdíl. Pokud byl rozdíl signifikantní, byl aplikován dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů. V případě statisticky nevýznamného rozdílu F byl použit dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů. Pracovalo se na hladině významnosti 0,05, pro kterou je kritická hodnota rozptylů $t_{\alpha} = 1,98$. Výsledky jsou prezentovány v tabulce č. 35. Pro přehlednost jsou však uváděny pouze výsledky t-testu. Dimenze, u kterých byl použit dvouvýběrový F-test s nerovností rozptylů, jsou žlutě podbarvené (kompletní statistické matice v příloze č. 2).

Tabulka č. 35: Porovnávání jednotlivých dimenzí DŽS u žen MJ a MV

Dimenze DŽS	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	SUMA
Hodnoty MJ	36,00	33,69	33,19	33,33	39,36	42,36	34,48	33,92	34,05	37,43	242,41
Hodnoty MV	33,22	31,92	30,49	29,24	35,36	39,91	33,46	32,92	33,23	37,05	229,62
T-test	2,16	1,09	2,04	2,79	2,51	1,99	0,72	0,60	0,61	0,31	1,94
T-krit	1,98	1,98	1,98	1,98	1,98	1,98	1,98	1,98	1,98	1,98	1,98

Z uvedené tabulky č. 35 vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi soubory matek s jedním dítětem a matek s dvěma a více dětmi v celkové životní spokojenosti.

Statisticky významný rozdíl mezi soubory matek byl však zaznamenán v dimenzích životní spokojenosti „Zdraví“ (2,16), „Finance“ (2,04), „Volný čas“ (2,79), „Manželství, partnerství“ (2,51) a „Vztah k vlastním dětem“ (1,99). Bohužel však statistika neříká, do jaké míry je platný výše uvedený předpoklad, že matky s více dětmi jsou spokojenější, neboť již mají životní zkušenosti a jsou vyzrálé.

7.6 K PLATNOSTI HYPOTÉZ

V rámci této studie jsem si stanovila na základě vytyčených cílů deset pracovních hypotéz. Hlavním cílem práce bylo zjistit úroveň životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené a to, zda celková životní spokojenost těchto žen souvisí s kvalitou psychického stavu. Dílčími cíly pak bylo vytvořit profil dimenzí životní spokojenosti žen ve výzkumném souboru a zjistit vzájemnou závislost mezi nimi. Dalším dílčím cílem bylo vytvořit profil jednotlivých komponent psychického stavu a porovnat ho s normou a jednotlivými dimenzemi životní spokojenosti a zjistit vliv jednotlivých demografických činitelů na celkový psychický stav. Jako základní proměnné byly považovány věk, délka mateřské a rodičovské dovolené a počet dětí dotázaných žen.

H1: Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené je statisticky významně nižší než průměrná životní spokojenost normovacího výběru.

Zjištěná průměrná hodnota celkové životní spokojenosti v našem výzkumném souboru žen na mateřské a rodičovské dovolené je 234,02. Střední hodnota pro normovací výběr je pro celkovou životní spokojenost 255,79. Rozdíl činí -21,77. Tento rozdíl je však v rámci standardní odchylky (SD 34,07), což znamená, že se nejedná o statisticky významný rozdíl oproti normovacímu průměru. Ke stejnému závěru jsme došli i v rámci členění výzkumného souboru do věkových skupin. Tato hypotéza se tedy zamítá jako neplatná.

H2: Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje s počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené.

Z našich výpočtů vyplývá, že celková životní spokojenost (vyjádřená sumou DŽS) statisticky významně nekoreluje s dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené (-0,138). Korelace jsme prováděli za pomoci statistické funkce „korelace“ v programu Exel a pracovali jsme na statistické hladině významnosti $\alpha = 0,05$, pro kterou je kritická hodnota odpovídající velikosti našeho souboru ($n=122$) /0,1779/. Lze tedy říci, že hypotézu zamítáme jako neplatnou.

H3: Existuje statisticky významná souvislost mezi počtem dětí a celkovou životní spokojeností (suma DŽS).

Tuto hypotézu jsme testovali tak, že jsme pomocí korelace zjišťovali, zda je mezi počtem dětí žen a jejich celkovou životní spokojeností (vyjádřeno sumou DŽS) nějaký vztah. Na hladině významnosti 0,05 se nám potvrdila slabá statisticky významná závislost (-0,236). Tudíž hypotézu nezamítáme, hypotéza je platná.

H4: Celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené signifikantně pozitivně nestoupá s věkem.

Pro potvrzení či vyvrácení této hypotézy jsme opět použili korelace. Provedli jsme korelaci mezi celkovou životní spokojeností (sumou DŽS) a věkem námi oslovených žen, kdy na statistické hladině významnosti α 0,05 ($\alpha=0,1779/$) jsme zjistili korelační koeficient $r = 0,041$, což znamená, že mezi nimi není statisticky významná souvislost. Proto hypotézu zamítáme jako neplatnou.

H5: Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škál SUPOS-7-PC.

Zde jsme prováděli korelace mezi celkovou životní spokojeností (suma DŽS) a škálami SUPOS (suma SUPOS) a Neuratsenie (suma NEU, viz následující hypotéza), které vyjadřovaly psychickou pohodu žen. Opět jsme pracovali na 5 % hladině významnosti. Na základě námi provedených výpočtů jsme zaznamenali poměrně významnou negativní souvislost mezi celkovou životní spokojeností a sumou SUPOS (-0,702). Hypotéza je tedy platná.

H6: Celková životní spokojenost statisticky významně negativně koreluje se sumou škály Neurastenie.

Tato hypotéza je také platná, protože celková životní spokojenost (suma DŽS) statisticky významně negativně souvisí se sumou škály Neurastenie (-0,426). Lze tedy

obecně říci, že se zhoršení psychické pohody odrazí v celkové životní spokojenosti. Hypotéza je potvrzena.

H7: Existuje statisticky významná souvislost mezi počtem měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené a kvalitou psychického stavu – suma SUPOS.

Tuto hypotézu jsme také testovali pomocí programu MS Excel, funkce korelace. Na 5 % hladině významnosti jsme zjistili, že síla vztahu mezi délkou mateřské/ rodičovské dovolené a psychickou pohodou (suma SUPOS) se dá vyjádřit korelačním koeficientem $r=0,147$, což je statisticky nevýznamné. Hypotézu zamítáme jako neplatnou.

H8: Existuje statisticky významná souvislost mezi počtem dětí a kvalitou psychického stavu – suma SUPOS.

Podobně jsme zjišťovali vztah mezi sumou SUPOS a počtem dětí. Ani zde jsme nezaznamenali statisticky významnou souvislost na 5 % hladině významnosti ($-0,089$), a proto hypotézu zamítáme jako neplatnou.

H9: Existuje statisticky významný vztah mezi kvalitou psychického stavu a věkem.

Věk byl poslední demografický faktor, jenž jsme porovnávali s psychickou pohodou vyjádřenou sumou SUPOS. Na základě korelačních výpočtu můžeme tvrdit, že není statisticky významná souvislost mezi těmito proměnnými ($-0,089$). Potvrdil se tedy náš předpoklad, a tudíž lze potvrdit hypotézu, že kvalita psychického stavu, psychická pohoda nestoupá s věkem. Veškeré výpočty byly prováděny na 5 % hladině významnosti.

H10: Suma škály SUPOS – 7 – PC statisticky významně pozitivně koreluje se sumou škály Neurastenie.

Na základě našich zjištění, lze tvrdit, že suma škály SUPOS statisticky významně pozitivně koreluje se sumou škály Neurastenie ($r=0,589$) pro hladinu významnosti $\alpha 0,05$ ($\alpha = /0,1779/$). Hypotéza je platná.

DISKUZE

V rámci rigorózní práce jsem prováděla výzkum, při kterém jsem se zaměřila na ženy na mateřské a rodičovské dovolené a na jejich životní spokojenost, psychickou pohodu a kvalitu psychického stavu. Vzhledem k povaze výzkumného designu (kvantitativní studie) jsem jako vhodný nástroj výzkumu zvolila dotazníkové šetření pomocí Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001), jenž byl doplněn o demografická data a škálu SUPOS – 7 – PC, která byla rozšířena o škálu Neurastenie. Výběr respondentek probíhal náhodně, kdy byly ženy oslovovány přes mateřská centra a stránky určené pro matky a byla využita tzv. „technika sněhové koule“, kdy došlo k „nabalování“ dalších respondentek. Jsem si vědoma, že právě toto může být slabina realizovaného výzkumu, jelikož výsledné rozložení zkoumaného souboru matek nemusí odpovídat skutečnému rozložení ve společnosti. Z cca 520 žádostí o spolupráci na výzkumu se vrátilo 122 plnohodnotně vyplněných dotazníků, a ačkoliv byli oslovováni i otcové na rodičovské dovolené, žádný z nich se nechtěl výzkumu účastnit. Důvodem, proč se výzkumu účastnilo tak málo respondentů, ač byli osloveni, je dle mého názoru určitá nedůvěra v různé internetové dotazníky a ankety a možná obava ze zneužití dat. Taktéž může na respondenty působit i určitá anonymita autora, neboť při šetření v rámci pilotní práce při osobní administraci dotazníků v papírové podobě bylo rozdáno 70 dotazníků a vrátilo se jich 55 (tedy více jak dvě třetiny). Na druhou stranu si myslím, že díky oslovování žen na mateřských portálech jsem pro naše výzkumné účely získala podstatně různorodější vzorek žen, z jiných krajů, různého vzdělání a troufám si říci, že i různě společensky postavené ženy. Nelze tedy 100 % tvrdit, že výzkumný vzorek plně odpovídá socioekonomickému rozložení cílové populace, a proto musím na výsledky této studie pohlížet s určitou kritičností a ohledem na výše uvedené důvody.

Při formulování výzkumného problému jsem vycházela z dostupných empirických poznatků a předpokladu, že skloubení mnoha rolí ženy-matky a příchod dítěte do rodiny s sebou nese psychickou, fyzickou a i ekonomickou zátěž ženy a v důsledku toho i dopady na psychiku a pocíťování životní spokojenosti ženou. Na základě těchto úvah byly formulovány výzkumné otázky a stanoveny výzkumné cíle.

V rámci této práce byly stanoveny dva hlavní cíle, a to zjistit úroveň životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené (měřeno Dotazníkem životní

spokojenosti - DSŽ), a zda celková životní spokojenost těchto žen souvisí s kvalitou psychického stavu měřenou škálou SUPOS – 7 a Neurastenie). Dále byly stanoveny dílčí cíle, kterými bylo vytvořit profil dimenzí životní spokojenosti žen ve výzkumném souboru a zjistit jejich vzájemnou souvislost. Taktéž zjistit, zda vybrané demografické proměnné korelují s proměnnými v Dotazníku životní spokojenosti. V rámci posuzování psychického stavu byly dílčími cíly vytvoření profilu jednotlivých komponent psychického stavu a jeho porovnání s normami a jednotlivými dimenzemi životní spokojenosti a zjistit vliv jednotlivých demografických činitelů na celkový psychický stav. V souladu s cíly práce bylo stanoveno celkem deset hypotéz, které mapují problematiku v centru výzkumného zájmu tohoto projektu.

Na základě analýzy sebraných dat a statistických výpočtu lze konstatovat, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené sice vykazují nižší míru životní spokojenosti oproti průměru normy, ale v rámci standardní odchylky a tudíž se nejedná o statisticky významný jev. Při kritickém pohledu na předchozí pilotní studii v rámci magisterské práce je třeba udat, že jsem uvedla nesprávná fakta, neboť jsem nebrala v úvahu právě standardní odchylku od normovacího průměru. S ohledem na tato zjištění je třeba se zamyslet, do jaké míry je tedy vhodné porovnávat nynější výsledky s diplomovými studii dříve zmiňované Hůlové (2009) či Kaspříkové (2008), které stejně jako pilotní magisterská studie nebraly v potaz právě standardní odchylky.

Proto se spíše zaměřím na zahraniční studie, které lze považovat za vědecky sofistikovanější. Vzpomenout lze především norskou studii z let 1999-2008 o všeobecné životní spokojenost žen, podle které životní spokojenost žen po porodu roste a kulminuje ve věku zhruba 6 měsíců dítěte. Poté pocit životní spokojenosti postupně klesá a dosahuje svého minima v období kolem třetího roku věku dítěte (Dyrdal, Røysamb, Nes, 27. January 2011). Na základě rozboru sebraných dat lze potvrdit, že se nejméně od průměru normy vychýlila skupina matek ve věku 14-25 let, což jsou většinou matky s prvním dítětem a podle délky mateřské cca do 2 let věku dítěte. Je však třeba ale uvést to, že tento výzkum lze spíše považovat za jakousi sondu do populace matek a nelze výsledky generalizovat vzhledem k limitům této studie. Dle mého mínění si lze tento fakt, tedy to, že ženy na mateřské a rodičovské dovolené vykazují životní spokojenost v rámci normy, vysvětlit tím, že právě ono psychické, fyzické a i ekonomické zatížení kompenzuje pocit

naplnění role matky, pocit štěstí z dítěte a dyadické souznění matky s dítětem, které je nejmýraznější právě v prvních měsících života dítěte.

V rámci výzkumu byly zjištěny i poněkud rozporné výsledky, kdy jsem v rámci zjišťování vztahu celkové životní spokojenosti a počtu dětí žen, dospěli ke dvěma různým závěrům. Při korelačních výpočtech jsme zjistili slabý statisticky významný negativní vztah mezi celkovou životní spokojeností a počtem dětí. Ale při porovnání souborů matek s jedním dítětem a matek s dvěma a více dětmi jsme po provedení t-testů v celkové životní spokojenosti mezi těmito soubory žádné statisticky významné rozdíly nezaznamenali. V porovnání se zahraničními studiemi jsou naše závěry odlišné, například výzkumníci z Velké Británie, kteří prováděli studii v letech 1991 až 2005, došli k závěru, že životní spokojenost rodičů roste s počtem dětí až do 3-4 dětí. To znamená, že pocit spokojenosti se jen nepatrně zvýšil s příchodem jednoho dítěte, ale byl dramaticky vyšší, pokud rodiče měli rodiče 3 – 4 děti (Angeles, 22. November 2010).

Také jsem se věnovala psychickému stavu žen a jejich psychické pohodě, kdy jsem na základě studia dostupné literatury vycházela z předpokladu, že existuje souvislost mezi životní spokojeností a jednotlivými komponentami psychických stavů. Lze předpokládat, že vyšší míra životní spokojenosti bude souviset s psychickou pohodou, s celkovým pozitivním laděním. A naopak, nižší životní spokojenost bude souviset s pocity neklidu, úzkosti a depresivním laděním. Proto jsem vyslovila předpoklad, že čím bude žena na mateřské a rodičovské dovolené se svým životem celkově spokojenější, tím bude v lepším psychickém stavu. Tuto hypotézu lze na základě výsledků potvrdit a lze dodat, že se jedná o poměrně silnou závislost. Tyto výsledky jsou v souladu s dostupnými zjištěními. Například Mikšík a Břicháček (1981) publikovali výsledky výzkumu, který se zabýval vztahem mezi strukturou aktuálních psychických stavů, frustrací a životní spokojeností u poměrně velkého vzorku. Předpokladem bylo, že stupeň životní spokojenosti nebo frustrace je ve vztahu k celé řadě komponent vnitřního stavu. Tedy spokojenost se životem bude vázána s celkovým laděním směrem k dobré pohodě a k celkové aktivitě a pocitu vlastní síly a vyšší stupeň frustrace bude naopak spojen s pocity úzkosti, deprese, celkové sklíčenosti a nepokoje. Tento předpoklad se autorům studie potvrdil. Podobně Fahrenberg et al. (2001) uvádí, že nízká míra spokojenosti se zdravím koinciduje se zvýšenou emocionalitou, depresivním laděním a problémy v interpersonální oblasti.

Zajímavé výsledky taktéž přinesl rozbor jednotlivých dimenzí a jejich vzájemného vztahu. Střední míra statistické závislosti byla zaznamenána mezi dimenzemi „Práce a zaměstnání“ a „Finance“, což je dle mého mínění vcelku logické. Žena odchází z práce a je odkázána na dávky sociální podpory, a tudíž zákonitě klesne její finanční „komfort“. Taktéž se zde promítá i nejistota, zda se bude moci do původního zaměstnání vrátit. Dimenze „Vlastní osoba“ statisticky významně korelovala (střední míra závislosti) s dimenzemi „Zdraví“, „Volný čas“ a „Děti“, což taktéž odpovídá předpokladům, jež jsou uvedeny v teoretické části práce a z nichž bylo vycházeno. Tedy že žena nemá již tolik času na sebe, své koníčky a je zaujatá dítětem a veškerou péčí o ně na úkor sebe sama.

Dimenze „Sex“ statisticky významně korelovala (střední míra závislosti) s oblastmi „Manželství“ a „Vlastní osoba“. I zde bych podotkla, že tento vztah bylo možné předpokládat. Oblast Dotazníku životní spokojenosti „Přátelé, známí, příbuzní“ také vykazovala střední míru statistické závislosti a to s oblastmi „Volný čas“, „Děti“, „Vlastní osoba“ a „Sex“. A celková životní spokojenost reprezentovaná sumou DŽS statisticky významně korelovala s více dimenzemi. Střední závislost se podařilo prokázat s oblastmi „Zdraví“, „Děti“, „Sex“ a „Bydlení“. Vysokou statistickou závislost pak celkové životní spokojenosti s dimenzemi „Finance“, „Volný čas“, „Přátelé, známí, příbuzní“ a dimenzí „Vlastní osoba“. Zde bych pouze chtěla poznamenat domněnku, která byla předeslána již v úvodu práce, a to, že mateřství – rodičovství má dopady na všechny aspekty života ženy, na individuální (vlastní osoba, zdraví), partnerské (manželství, intimní oblast), sociální (volný čas, přátelé, nutnost omezit koníčky), ekonomická rovina (finance, bydlení, otázka pracovní perspektivy) atd. Nejedná se o izolovanou problematiku, ale o otázky přesahující rámec individuální a i společenský. Podle mého názoru je téma mateřství a rodičovství a možnosti podpory otázkou nadnárodní, která by se měla řešit v rámci mezinárodního společenství jako je Evropská unie či v rámci mezinárodních organizací jako například Světová zdravotnická organizace v rámci podpory „zdravého mateřství“.

Na závěr této diskuse si dovoluji poznamenat, že pro získání přesnějších statistických výsledků by bylo vhodné mít podstatně větší výzkumný soubor čítající stovky. Myslím, že námi zvolená metodika dobře mapuje tuto problematiku, ale samozřejmě není vyčerpávající. Přesto si dovoluji tvrdit, že tato práce by mohla být přínosem pro praxi a možnou oporou pro další výzkum této problematiky.

ZÁVĚR

V rámci této práce jsem se zabývala zkoumáním kvality psychického stavu, životní spokojeností, jejími dimenzemi a korelátů u žen na mateřské a rodičovské dovolené a chtěla jsme tak přispět ke zvýšení povědomí o této problematice, k probuzení zájmu o ni a jak už bylo výše uvedeno, doufám, že by tato práce eventuálně mohla posloužit i jako teoretická základna pro další výzkumy u žen či mužů na mateřské a rodičovské dovolené.

Životní spokojenost byla zjišťována prostřednictvím standardizovaného Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001). Pracovala jsem se statistickými programy MS Exel a Statistika a pracovala jsem na statistické hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Na základě analýzy dat a jejich statistickém zpracování lze shrnout následná zjištění. Byla zaznamenána o něco nižší životní spokojenost u výzkumného souboru oproti průměru normy, ale toto vychýlení bylo v rámci standardní odchylky a tudíž nelze považovat za statisticky významné.

Souvislost životní spokojenosti (vyjádřena sumou DŽS) a demografických údajů, jako jsou věk a počet měsíců strávených na mateřské a rodičovské dovolené, statisticky významně nekoreluje. Statisticky významná slabá souvislost byla zaznamenána mezi celkovou životní spokojeností a počtem dětí (-0,236). Při porovnávání souborů matek s jedním dítětem a s více dětmi pomocí t-testů nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl v celkové životní spokojenosti mezi oběma skupinami žen.

Při rozboru jednotlivých dimenzí DŽS a jejich vzájemného vztahu byla zjištěna střední a vysoká míra statistické závislosti mezi některými dimenzemi. Střední míra statistické závislosti byla zaznamenána mezi dimenzemi „Práce a zaměstnání“ a „Finance“. Dimenze „Vlastní osoba“ statisticky významně korelovala s dimenzemi „Zdraví“, „Volný čas“ a „Děti“. Dimenze „Sex“ statisticky významně korelovala s oblastmi „Manželství“ a „Vlastní osoba“. Oblast „Přátelé, známí, příbuzní“ korelovala s oblastmi „Volný čas“, „Děti“, „Vlastní osoba“ a „Sex“. Celková životní spokojenost (suma DŽS) pak korelovala s oblastmi „Zdraví“, „Děti“, „Sex“ a „Bydlení“. Vysokou statistickou závislost pak celková životní spokojenost vykazovala s dimenzemi „Finance“, „Volný čas“, „Přátelé, známí, příbuzní“ a „Vlastní osoba“.

Kvalita psychického stavu byla zjišťována ze škály SUPOS 7 PC, která byla rozšířena o škálu Neurastenie. Dle výzkumného zjištění lze konstatovat, že mezi celkovou životní spokojeností a psychickým stavem existuje statisticky významná a poměrně silná negativní závislost. Prokázána byla statisticky významná pozitivní souvislost mezi sumou škály SUPOSU a sumou Neurastenie. Nejistila jsem však souvislost mezi kvalitou psychického stavu a věkem, dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené či počtem dětí.

Jsem si vědoma toho, že slabinou tohoto výzkumu může být menší výzkumný soubor, méně demografických údajů a časová omezenost výzkumu a tudíž nemožnost výsledky generalizovat.

SOUHRN

Cílem této rigorózní práce s názvem „Kvalita psychického stavu a dimenze životní spokojenosti žen na mateřské dovolené“ bylo popsat životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené a jejich korelátů, kdy jsme se zaměřili na životní spokojenost zjišťovanou Dotazníkem životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) a kvalitu psychického stavu námi oslovených žen, jenž jsme zjišťovali škálou SUPOS 7 PC doplněnou o škálu Neurastenie. Jak životní spokojenost, tak i kvalitu psychického stavu jsme se snažili postihnout i v souvislosti se demografickými údaji žen, jako je věk, doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené a počet dětí.

Teoretickým východiskem pro tento výzkumný projekt byl aktuální zájem o problematiku ženy, jejího postavení ve společnosti a otázku mateřství a mnoha rolí ženy. Žena má velmi důležité postavení ve společnosti a otázka je mateřství má dopady na všech úrovních společnosti. Podle současných demografických ukazatelů víme, že populace stárne (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 21. července 2013). Dle jejich prognózy lze předpokládat, že pokles bude nadále pokračovat, pokud by nedošlo ke zvýšení fertility žen. Dle mého mínění empirická zjištění o prožívání spokojenosti žen – matek mohou být významným podkladem pro rozhodování nejenom zákonodárců, ale například zaměstnavatelů, zřizovatelů státních institucí jako jsou školky a školy a další. Pokud odhlédnu od ekonomického a politického prospěchu společnosti, tak význam ženy neklesá ani v rovině individuální, kdy její spokojenost je jistě významným faktorem při rozhodování o rodičovství, což se odrazí v porodnosti, ale také i v kvalitě rodičovství jako takovém.

Práce je rozdělena na teoretickou a na výzkumnou část. Teoretická část je věnována současnému postavení žen a pojetí rolí ženy, rodině, mateřství a rodičovství. Dále se věnuji duševní pohodě a životní spokojenosti a definování základních pojmů. Pro účely této práce vycházím z konceptu životní spokojenosti coby kognitivní složky osobní pohody. Na závěr této části je podán stručný přehled metod používaných pro zjišťování těchto kvalit a výběr dostupných českých a zahraničních výzkumů a studií.

Ve výzkumné části se nejprve věnuji formulaci výzkumného problému, kdy je zároveň popsána i motivaci k provedení tohoto výzkumu. Dále se věnuji popisu zvoleného výzkumného designu a formulování pracovních hypotéz. Následuje deskripce zvolených

výzkumných metod - kombinace Dotazníku životní spokojenosti od Fahrenberga (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher a Brähler, 2001; česká verze Rodná a Rodný, 2001) a škály SUPOS – 7 – PC (Mikšík, 1993), jež je rozšířena o škálu Neurastenie, výzkumného souboru žen – 122 matek na mateřské a rodičovské dovolené a samotná analýza a prezentace zjištěných údajů.

Získaná data byla zpracována pomocí počítačových programů Exel a Statistica 9. Pro porovnání vztahů jednotlivých dimenzí DŽS, SUPOS – 7 – PC, Neurastenie a sociodemografických údajů byl použit Pearsonův korelační koeficient. K porovnání dvou souborů – matek s jedním dítětem a matek s více dětmi – byly použity Studentovy t-testy. Pracovala jsem na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Celková životní spokojenost (vyjádřená sumou DŽS) není statisticky významně odlišná od normy a statisticky významně nekoreluje s věkem a dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené. Avšak statisticky významná slabá souvislost byla zaznamenána mezi celkovou životní spokojeností a počtem dětí. Při porovnávání souborů matek podle počtu dětí porovnávali, nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl v celkové životní spokojenosti mezi nimi.

Dále jsem se zabývala kvalitou psychického stavu oslovených žen. Zde jsem vycházela z dat získaných ze škály SUPOS 7 PC, která byla rozšířena o škálu Neurastenie. Závěrem analýzy dat je, že mezi celkovou životní spokojeností a psychickým stavem existuje statisticky významná a poměrně silná negativní závislost. Také byla prokázána statisticky významná pozitivní souvislost mezi sumou škály SUPOSU a sumou Neurastenie. Nebyla zjištěna statistická souvislost mezi kvalitou psychického stavu a věkem, dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené či počtem dětí.

Výzkumná část je zakončena vyjádřením k platnosti stanovených výzkumných hypotéz. Některé hypotézy byly potvrzeny - celková životní spokojenost nesouvisí s věkem žen - matek. Byla potvrzena poměrně významná negativní souvislost mezi celkovou životní spokojeností a sumou SUPOS a sumou Neurastenie. Jiné hypotézy byly pro jejich neplatnost naopak zamítnuty. Nepotvrdil se předpoklad, že celková životní spokojenost žen na mateřské a rodičovské dovolené je statisticky významně nižší než průměrná životní spokojenost normovacího výběru. Taktéž že celková životní spokojenost souvisí s dobou strávenou na mateřské a rodičovské dovolené.

Na závěr bych chtěla zdůraznit, že jsem si vědoma toho, že slabinou tohoto výzkumu může být menší výzkumný soubor, méně demografických údajů a časová omezenost výzkumu a tudíž nemožnost výsledky generalizovat. Nicméně i takový vzorek má určitou vypovídající hodnotu a k nastínění dané problematiky je dostačující. Také je třeba dodat, že z neformálních rozhovorů během průzkumného šetření vyplynulo, že momentální vnímání životní spokojenosti může být ovlivněno mnoha faktory (například momentální nálada), jež nemůžeme dotazníkovou metodou zachytit.

Doufám, že tato práce bude přínosem do současné teoreticko-empirické základny pro tuto problematiku. Doufám, že je zde dostatečně vysvětlena potřeba se mateřstvím a ženami na mateřské a rodičovské dovolené zabývat a jejich význam pro budoucí vývoj společnosti.

POUŽITÁ LITERATURA

1. Abramsová, L. (2005). *Zrození moderní ženy – Evropa 1789-1918*. Brno, Centrum pro studium kultury a demokracie.
2. Angeles, L. (22. November 2010). *Children and Life satisfaction*. Získáno 21. února 2012 z Happy after all? Parenting and life satisfaction. website: <http://www.evidencebasedmummy.com/?p=329>
3. Atkinson, R. L.; Atkinson, R. C.; Smith, E. E.; Bem, D. J.; Nolen-Hoeksema, S. (1995). *Psychologie*. Praha, Victoria Publishing.
4. Baštecká, B., Goldman, P. (2001). *Základy klinické psychologie*. Praha, Portál.
5. Baštecká, B. et al. (2003). *Klinická psychologie v praxi*. Praha, Portál.
6. *Better Life Index: Life Satisfaction* (2013). Získáno 18. srpna 2013 z OECD website: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/life-satisfaction/>
7. Beutell, N. (25. May 2006). *Life satisfaction*. Získáno 15. ledna 2013 z website: http://wfnetwork.bc.edu/encyclopedia_entry.php?id=3283&area=academics
8. Binarová, M. (2007). *Rigorózní práce: Životní spokojenost a fungování rodin s tělesně postiženým dítětem*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
9. Blatný, M. (2001). *Osobnostní determinanty sebehodnocení a životní spokojenosti: Mezipohlavní rozdíly*. *Československá psychologie*, roč. 45, č. 5, s. 385-392.
10. Blatný, M. (2005). *Osobnostní předpoklady sebehodnocení a životní spokojenosti: shody a rozdíly*. In M. Blatný, J. Dosedlová, V. Kebza, I. Šolcová (Eds.). *Psychosociální souvislosti osobní pohody* (s. 83-107). Brno, Masarykova Univerzita a Nakladatelství.
11. Blatný, M.; Osecká, L. (1998). *Zdroje sebehodnocení a životní spokojenosti: Osobnost a strategie zvládání*. *Československá psychologie*, roč. 42, č. 5, s. 385-394.
12. Blatný, M.; Plháková, A. (2003). *Temperament, inteligence, sebepojetí – nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu*. Brno, Psychologický ústav Akademie věd ČR a Sdružení SCAN Tišnov.
13. Čermáková, M.; Maříková, H.; Šanderová, J.; Tuček, M. (2000). *Proměny současné české rodiny*. Praha, Sociologické nakladatelství.

14. Dyrdal, G. M.; Røysamb, E.; Nes, R. B.; Vittersø, J. (2011, 27. January). *Can a Happy Relationship Predict a Happy Life? A Population-Based Study of Maternal Well-Being During the Life Transition of Pregnancy, Infancy, and Toddlerhood*. *Journal of Happiness Studies*, 2010 in Norwegian Institute of Public Health. Mother's happier when babies are six months old than when three years old. Získáno 22. února 2012 z website: <http://www.sciencedaily.com/releases/2011/01/110127101320.htm>
15. Fahrenberg, J., Myrtege, M., Schumacher, J., Braehler, E. (2001, překlad a úprava Rodná, K.; Rodný, T.). *Dotazník životní spokojenosti*. Praha, Testcentrum.
16. Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha, Portál.
17. Hamplová, D. (2006): *Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích*. Sociologický časopis, roč. 42, č. 1, s. 35-55.
18. Hamplová, D. (2004). Sociolog. Ústav AV ČR. *Životní spokojenost, rodina, práce a další faktory*. Získáno 11. května 2009 z website: http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/209_1hamp130%20pro%20tisk.pdf
19. Hanzlík, F. (28. června 2011). *Mateřská dovolená a dávky v evropském srovnání*. Získáno 28. února 2012 z Mimi klub website: <http://www.mimi-klub.cz/radce-mimiklubu/finance-a-paragrafy/materska-dovolena-a-davky-v-evropskem-srovnani>
20. Hartl, P., Hartlová, H. (2000.) *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
21. Hartl, P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Praha, Portál.
22. Heřmanová, E. (2012): *Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu*. Sociológia, roč. 44, č. 4, s. 407-425.
23. Hewstone, M., Stroebe W.(2006): *Sociální psychologie*. Praha. Portál.
24. Hnilica, K. (2004): *Vliv pracovního stresu a životních událostí na spokojenost se životem*. Československá psychologie 48, s. 193-202.
25. Hnilica, K. (2005): *Vlivy politické orientace, sociálního srovnávání a osobnosti na spokojenost se životem*. Československá psychologie, 49, č. 2, s. 97-116.
26. Hnilica, K (2006) *Vlivy socioekonomického statusu a přírodní katastrofy na spokojenost se životem*. Československá psychologie 50, č. 1, s. 16-35.

27. Hnilica, K., Rendlová, M., Bariekzahyová, T., Hnilica, M. (2006): *Životní standard, individualistické hodnoty a spokojenost se životem*. Československá psychologie, 50, 3, s. 201-207.
28. Hodačová, L.: *Mozek, emoce a spokojený život*. Psychologie Dnes, 2007, roč. 13, č. 2, s. 48-51. ISSN 1212-9607.
29. Hůlová, J. (2009). *Diplomová práce: Životní spokojenost žen na mateřské dovolené*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.
30. Chapple, S.; D'Addio, A.; Hoherz, A. (2010) *Does birth-related leave make german mothers more satisfied?* Získáno 22. srpna 2013 z IZO website: http://www.iza.org/conference_files/ReDisWeBe2010/chapple_s6593.pdf
31. Jandourek, J. (2003). *Úvod do sociologie*. Praha, Portál.
32. Jirsáková, A.: *Postavení ženy v dnešním světě*. Mezinárodní politika, 1994, roč. 18, č. 12, s. 27-28. ISSN 0543 7962.
33. Karsten, H. (2006) *Ženy-muži. Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha, Portál.
34. Kaspříková, K. (2008). *Diplomová práce: Ženy na mateřské a rodičovské dovolené a jejich životní spokojenost*. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta.
35. Kebza, V.; Šolcová, I. (2003). *Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem*. Československá psychologie, roč. 47, č. 4, s. 333-343.
36. Kramulová, D.: *Umíte být šťastní*. Psychologie Dnes, 2008, roč. 14, č. 1, s 30-31. ISSN 1212-9607.
37. Kramulová, D.: *Láska bez prstýnku*. Psychologie Dnes, 2010, roč. 16, č. 2, s. 19-23. ISSN 1212-9607.
38. Křivohlavý, J. (1994). *Jak zvládat stres*. Praha, Grada Avicenum.
39. Křivohlavý, J. (1998). *Jak neztratit nadšení*. 2.aktual.vyd. Praha, Grada Publishing.
40. Křivohlavý, J. (2001). *Psychologie zdraví*. Praha, Portál.
41. Křivohlavý, J. (2002). *Psychologie nemoci*. Praha, Grada Publishing.
42. Křivohlavý, J. (2004). *Pozitivní psychologie*. Praha, Portál.

43. Křivohlavý, J.: *Čemu slouží pozitivní emoce*. Psychologie Dnes, 2006, roč. 12, č. 12, s. 32-33. ISSN 1212-9607.
44. Langmeier, J; Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha, Grada.
45. Lašek, J. (2004). *Subjektivní životní spokojenost u tří věkových skupin respondentů*. Československá psychologie, roč. 48, č. 3, s. 213-223.
46. *Life satisfaction and other measure of wellbeing in England 2007 – 2011* (13. April 2011). Získáno 21. února 2012 z: <https://www.gov.uk/government/news/life-satisfaction-and-other-measures-of-wellbeing-in-england-2007-to-2011>
47. Macek, P. (1999). *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha, Portál.
48. Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha, Portál.
49. *Mateřská (2001)*. Získáno 15. ledna 2013 z Gender studies website: <http://materskarodicovska.cz/cz/materska-zamestnanec>
50. Matoušek, O. (1997). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha, Sociologické nakladatelství.
51. Mikšík, O., Břicháček, V. (1981). *Detekce osob náchylných k psychickému selhání: metodická příručka ke komplexní vyšetřovací baterii*. Praha: Výzkumný ústav psychiatrický.
52. Mikšík, O. (1993). *Posuzovací škála SUPOS-7-PC*. Praha: Heuréka Progress s.r.o.
53. Možný, I. (1999). *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno, Nakladatelství Blok.
54. Možný, I.: (2002). *Sociologie rodiny*. Praha, Sociologické nakladatelství.
55. Možný, I.: (2008). *Rodina a společnost*. Praha, Sociologické nakladatelství.
56. *Na cestu (2003)*. Získáno 15. ledna 2013 z Ministerstvo práce a sociálních věcí website: http://www.mpsv.cz/files/clanky/953/na_cestu.pdf
57. Nicolson, P. (2001). *Poporodní deprese*. Praha, Grada Publishing.
58. Oakley, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha, Portál.

59. O'Connor, N. (4. June 2013). *Life Satisfaction and Wellbeing*. Získáno 20. srpna 2013 z Progressive-economy@tasc website: <http://www.progressive-economy.ie/2013/06/life-satisfaction-and-wellbeing.html>
60. Öztürk, İ. (21. July 2013). *Well-being: GDP vs. life Satisfaction*. Získáno 20. srpna 2013 z Today's Zaman website: <http://www.todayszaman.com/columnist-321481-well-being-gdp-vs-life-satisfaction.html>
61. Pavlíková, P. (2012). *Diplomová práce: Životní spokojenost žen na mateřské dovolené a její koreláty*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.
62. Payne, J. et al. (2005). *Kvalita života a zdraví*. Praha, Triton.
63. Pařízek, A. (2009). *Kniha o těhotenství a dítěti*. Praha, Galén.
64. Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Brno, nakladatelství DOPLNĚK.
65. Plaňava, I.; Rajmicová, K.; Blažková, P. (2003). *Manželská spokojenost a partnerské interakce*. Československá psychologie, roč. 47, č. 5, s. 385-391.
66. *Podpora rodin s dětmi je prioritou*. Získáno 23. listopadu 2007 z Ministerstvo práce a sociálních věcí website: <http://www.mpsv.cz>
67. Pollmann-Schult, M (2013). *Parenthood and life satisfaction: Why don't children make people happy?* Získáno 20. srpna 2013 z website: <http://paa2013.princeton.edu/papers/130973>
68. Příb, J.; Břeská, N.; Pilátová, J.; Špundová, E. (2002). *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha, Grada Publishing.
69. Reiterová, E. (2004). *Statistické metody*. Olomouc, UP.
70. Reiterová, E. (2005). *Psychometrie*. Olomouc, UP.
71. Reiterová, E. (2006). *Statistické techniky a možnosti realizace výzkumu v psychologii*. Olomouc, UP.
72. *Rodička a novorozenec 2011*. Získáno 21. července 2013 z Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR website: <http://www.uzis.cz/system/files/rodnov2011.pdf>
73. *Rodičovská (2011b)*. Získáno 15. ledna 2013 z Gender studies website: <http://materskarodicovska.cz/cz/rodicovska-otec-na-rodicovske-zamestnanec>

74. *Rodina a práce – jak to dohromady zvládnout? (2011c)*. Získáno 15. ledna 2013 z Gender studies website: <http://www.materskarodnicovska.cz/>
75. Robbins, L. R.; McFadden, J. R. (2003). *Single mothers: The impact of work on home and the impact of home on work*. *Journal of Family and Consumer Sciences Education*, Vol. 21, No. 1. Získáno 28. února 2012 z website: <http://www.natefacts.org/JFCSE/v21no1/v21no1Robbins.pdf>
76. Ryff, C. D.; Keyes, C. L. M. (1995). *The structure of psychological well – being revisited*. *Journal of Personality and Social Psychology*, No. 69, p. 719 – 727.
77. Říčan, P. (1973). *Psychologie osobnosti*. Praha, Orbis.
78. Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha, Portál.
79. Satirová, V. (1994). *Knihy o rodině*. Havl. Brod, PRAH.
80. *Sňatečnost v ČR (2012)*. Získáno 13. ledna 2013 z Český statistický úřad website: <http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>
81. Sobotková, I. (2007). *Psychologie rodiny*. Praha, Portál.
82. Sobotková, I.; Reiterová, E.; Hurníková, K. (2011). *Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou*. *Československá psychologie*, roč. 55, č. 2, s. 139-151.
83. Suchomelová, A. (2013). *Bakalářská práce: Matky ve vícedětných rodinách a jejich životní spokojenost*. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, Pedagogická fakulta.
84. Svoboda, M. (2005). *Psychologická diagnostika dospělých*. 3.vyd.Praha, Portál.
85. Šolcová, I.; Kebza, V. (2005). *Prediktory osobní pohody (well-being) u reprezentativního souboru české populace*. *Československá psychologie*, roč. 49, č. 1, s. 1-8.
86. Švancara, J. (1984). *Psychologie emocí a motivace*. Praha, SPN.
87. Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie*. Praha, Portál.
88. Vágnerová, M. (2008). *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha, Nakladatelství Karolinum.

- 89.** *Velká Británie – životní a pracovní podmínky.* (3. října 2007, poslední aktualizace 2014). Získáno 28. února 2012 z Integrovaný portál MPSV website: http://portal.mpsv.cz/eures/prace_v_eu/zeme/vb
- 90.** Zemek R. (30. března 2009). *Ženy, služby, zdravotnictví, patriarchát.* Získáno 3. ledna 2013 z Zdravotnické noviny website: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/zeny-sluzby-zdravotnictvi-patriarchat-414215>

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Graf č. 1: Rozložení výzkumného souboru v krajích	65
Graf č. 2: Věkové rozložení respondentek.....	66
Graf č. 3: Rozdělení respondentek podle počtu dětí.....	69
Graf č. 4: Délka mateřské a rodičovské dovolené (v měsících)	71
Graf č. 5: Vzdělání respondentek	73
Graf č. 6: Rodinný stav respondentek.....	74
Graf č. 7: Partnerské soužití.....	75
Graf č. 8: Zdraví.....	83
Graf č. 9: Práce a zaměstnání.....	84
Graf č. 10: Finanční situace	85
Graf č. 11: Volný čas	86
Graf č. 12: Manželství a partnerství.....	87
Graf č. 13: Vztah k vlastním dětem	89
Graf č. 14: Vlastní osoba	90
Graf č. 15: Sexualita	91
Graf č. 16: Přátelé, známí, příbuzní	92
Graf č. 17: Bydlení.....	93
Graf č. 18: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 14-25 let... 96	
Graf č. 19: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 26-35 let... 97	
Graf č. 20: Srovnání jednotlivých dimenzí DSŽ s normou – věková kategorie 36-45 let... 98	
Graf č. 21: Odchyly od norem pro všechny věkové kategorie	99
Graf č. 22: SUPOS - srovnání průměrných hodnot jednotlivých komponent SUPOS s normou v rámci standardní odchylky.....	103
Graf č. 23: SUPOS - 7 – PC: grafické znázornění odpovědí respondentek.....	109
Tabulka č. 1: Životní spokojenost žen v zemích OECD dle BLI (OECD, 2013).....	40
Tabulka č. 2: Rozložení výzkumného souboru v krajích.....	65
Tabulka č. 3: Věkový průměr respondentek	67
Tabulka č. 4: Věkové rozložení respondentek do kategorií.....	67
Tabulka č. 5: Věkové průměry respondentek podle počtu dětí	68
Tabulka č. 6: Rozdělení respondentek do věkových kategorií podle počtu dětí	68

Tabulka č. 7: Respondentky podle počtu dětí.....	69
Tabulka č. 8: Průměrná doba strávená na mateřské a rodičovské dovolené.....	70
Tabulka č. 9: Délka mateřské a rodičovské dovolené	72
Tabulka č. 10: Rozdělení respondentek podle vzdělání	73
Tabulka č. 11: Rodinný stav respondentek	74
Tabulka č. 12: Soužití respondentek.....	76
Tabulka č. 13: Souhrnné výsledky DŽS	82
Tabulka č. 14: Tabulka četností – dosažená skóre v dimenzi Vztah k vlastním dětem.....	88
Tabulka č. 15: Srovnávání průměrných výsledků DŽS v kat. 14-25 let s normou.....	95
Tabulka č. 16: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 26-35 let s normou.....	97
Tabulka č. 17: Srovnávání výsledků DŽS respondentek 36-45let s normou.....	98
Tabulka č. 18: Průměrné hodnoty celkové životní spokojenosti – srovnání s normou	99
Tabulka č. 19: SUPOS – srovnání sumy s normou.....	101
Tabulka č. 20: SUPOS – procentuální zastoupení jednotlivých kategorií.....	102
Tabulka č. 21: NEURASTENIE – průměrné hodnoty	103
Tabulka č. 22: NEURASTENIE – četnosti odpovědí.....	104
Tabulka č. 23: SUPOS – psychická pohoda	105
Tabulka č. 24: SUPOS – aktivnost, činnost	105
Tabulka č. 25: SUPOS – impulzivita, odreagování se.....	106
Tabulka č. 26: SUPOS – psychický nepokoj, rozlada	107
Tabulka č. 27: SUPOS – úzkostné očekávání, obavy.....	108
Tabulka č. 28: SUPOS – psychická deprese, pocity vyčerpání	108
Tabulka č. 29: SUPOS – sklíčenost	109
Tabulka č. 30: Koreláty DŽS s demografickými údaji respondentek.....	110
Tabulka č. 31: Koreláty jednotlivých dimenzí DŽS	112
Tabulka č. 32: Koreláty SUPOS s demografickými údaji respondentek a Neurastením	113
Tabulka č. 33: Porovnávání Σ SUPOS, Σ DŽS, Σ NEU	114
Tabulka č. 34: Koreláty SUPOS a NEU s jednotlivými dimenzemi DŽS.....	114
Tabulka č. 35: Porovnávání jednotlivých dimenzí DŽS u žen MJ a MV.....	116

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Český a anglický abstrakt

Příloha č. 2: Výpočet dat – F-test, t-test

Příloha č. 3: Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS

Příloha č. 1: Abstrakt rigorózní práce v českém a anglickém jazyku

ABSTRAKT RIGORÓZNÍ PRÁCE

Název rigorózní práce: Kvalita psychického stavu a dimenze životní spokojenosti žen na mateřské a rodičovské dovolené

Autor práce: Mgr. Petra Pavlíková

Počet stran a znaků: 141/ 228 615

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 90

Abstrakt rigorózní práce:

Cílem této rigorózní práce je popsat psychickou pohodu žen na mateřské a rodičovské dovolené. Zabývali jsme se jejich životní spokojeností, jejími koreláty a tím, jak souvisí s vybranými demografickými charakteristikami. V teoretické části nejprve popisujeme současné postavení žen, specifika manželství, partnerství a rodiny a věnuje se ženám na mateřské a rodičovské dovolené. Důležitou součástí jsou i kapitoly o životní spokojenosti a s tím souvisejícími pojmy. Tato část je uzavřena přehledem výběru dostupných výzkumů a studií. Výzkumná část obsahuje popis explorativního výzkumu. Výzkumný soubor tvořilo celkem 122 respondentek - žen na mateřské a rodičovské dovolené. Na základě analýzy získaných dat od respondentek, které vyplnily Fahrenbergův Dotazník životní spokojenosti, škálu SUPOS 7 PC doplněnou o škálu Neuratsenie, jsme zjišťovali životní spokojenost v jednotlivých dimenzích DŽS a její koreláty. Výsledky jsme pak podrobně prezentovali.

Klíčová slova:

- mateřství, mateřská dovolená, rodičovská dovolená
- psychická pohoda, subjective well-being, životní spokojenost, DŽS, SUPOS

ABSTRACT OF RIGOROUS THESIS

Title: **Quality of psychic condition and dimensions of life satisfaction of women on maternity and parentel leave**

Author: Mgr. Petra Pavlíková

Number of pages and characters: 141/ 228 615

Number of appendices: 3

Number of references: 90

Abstrakt:

In the theoretical section first describes the current status of women, the specifics of marriage, partnerships and families and is dedicated to women on maternity and parental leave. Important parts are also chapters on life satisfaction and related concepts. This part finishes with an overview of the available research and studies. Practical part describes exploration. Experimental group is 122 informants – woman on maternity leave. Based on the analysis of the data of subjects who completed the of Life Satisfaction Questionnaire of Fahrenberg and scale SUPOS 7 PC supplemented by scale Neuratsenie, was confirmed that the global life satisfaction and its cerrelates. The results are then presented very detail.

Key words:

- maternity, maternity leave, parentel leave,
- well-being, life satisfaction, DŽS, SUPOS

Příloha č. 2: Výpočet dat – F-test, t-test

ZDRAVÍ	FINANCE	VOL. ČAS	VL. OS.																																																																																																																																										
Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	Dvouvýběrový F-test pro rozptyl																																																																																																																																										
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>ZDR</th> <th>ZDR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>36</td> <td>33,225</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>26,1463415</td> <td>55,31582278</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>41</td> <td>79</td> </tr> <tr> <td>F</td> <td>0,47267382</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(F<=f) (1)</td> <td>0,00488503</td> <td></td> </tr> <tr> <td>F krit (1)</td> <td>0,62455152</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		ZDR	ZDR	Stř. hodnota	36	33,225	Rozptyl	26,1463415	55,31582278	Pozorování	42	80	Rozdíl	41	79	F	0,47267382		P(F<=f) (1)	0,00488503		F krit (1)	0,62455152		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>FIN</th> <th>FIN</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>33,19048</td> <td>30,4875</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>41,036</td> <td>62,177057</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>41</td> <td>79</td> </tr> <tr> <td>F</td> <td>0,659986</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(F<=f) (1)</td> <td>0,072966</td> <td></td> </tr> <tr> <td>F krit (1)</td> <td>0,624552</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		FIN	FIN	Stř. hodnota	33,19048	30,4875	Rozptyl	41,036	62,177057	Pozorování	42	80	Rozdíl	41	79	F	0,659986		P(F<=f) (1)	0,072966		F krit (1)	0,624552		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>VLC</th> <th>VLC</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>33,333333</td> <td>29,2375</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>59,00813</td> <td>59,499842</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>41</td> <td>79</td> </tr> <tr> <td>F</td> <td>0,9917359</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(F<=f) (1)</td> <td>0,4993891</td> <td></td> </tr> <tr> <td>F krit (1)</td> <td>0,6245515</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		VLC	VLC	Stř. hodnota	33,333333	29,2375	Rozptyl	59,00813	59,499842	Pozorování	42	80	Rozdíl	41	79	F	0,9917359		P(F<=f) (1)	0,4993891		F krit (1)	0,6245515		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>VLO</th> <th>VLO</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>34,47619048</td> <td>33,4625</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>61,76771196</td> <td>50,09984177</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>41</td> <td>79</td> </tr> <tr> <td>F</td> <td>1,232892356</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(F<=f) (1)</td> <td>0,211139719</td> <td></td> </tr> <tr> <td>F krit (1)</td> <td>1,542405645</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		VLO	VLO	Stř. hodnota	34,47619048	33,4625	Rozptyl	61,76771196	50,09984177	Pozorování	42	80	Rozdíl	41	79	F	1,232892356		P(F<=f) (1)	0,211139719		F krit (1)	1,542405645																																											
	ZDR	ZDR																																																																																																																																											
Stř. hodnota	36	33,225																																																																																																																																											
Rozptyl	26,1463415	55,31582278																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Rozdíl	41	79																																																																																																																																											
F	0,47267382																																																																																																																																												
P(F<=f) (1)	0,00488503																																																																																																																																												
F krit (1)	0,62455152																																																																																																																																												
	FIN	FIN																																																																																																																																											
Stř. hodnota	33,19048	30,4875																																																																																																																																											
Rozptyl	41,036	62,177057																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Rozdíl	41	79																																																																																																																																											
F	0,659986																																																																																																																																												
P(F<=f) (1)	0,072966																																																																																																																																												
F krit (1)	0,624552																																																																																																																																												
	VLC	VLC																																																																																																																																											
Stř. hodnota	33,333333	29,2375																																																																																																																																											
Rozptyl	59,00813	59,499842																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Rozdíl	41	79																																																																																																																																											
F	0,9917359																																																																																																																																												
P(F<=f) (1)	0,4993891																																																																																																																																												
F krit (1)	0,6245515																																																																																																																																												
	VLO	VLO																																																																																																																																											
Stř. hodnota	34,47619048	33,4625																																																																																																																																											
Rozptyl	61,76771196	50,09984177																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Rozdíl	41	79																																																																																																																																											
F	1,232892356																																																																																																																																												
P(F<=f) (1)	0,211139719																																																																																																																																												
F krit (1)	1,542405645																																																																																																																																												
<p><u>závěr:</u> F < F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.</p>	<p><u>závěr:</u> F > F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.</p>	<p><u>závěr:</u> F > F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.</p>	<p><u>závěr:</u> F < F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.</p>																																																																																																																																										
Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů	Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů	Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů																																																																																																																																										
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>ZDR</th> <th>ZDR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>36,000</td> <td>33,225</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>26,146</td> <td>55,316</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Společný rozptyl</td> <td>45,350</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hyp. rozdíl stř. hodnot</td> <td>0</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>120</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t Stat</td> <td>2,163</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (1)</td> <td>0,016</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (1)</td> <td>1,658</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (2)</td> <td>0,033</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (2)</td> <td>1,980</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		ZDR	ZDR	Stř. hodnota	36,000	33,225	Rozptyl	26,146	55,316	Pozorování	42	80	Společný rozptyl	45,350		Hyp. rozdíl stř. hodnot	0		Rozdíl	120		t Stat	2,163		P(T<=t) (1)	0,016		t krit (1)	1,658		P(T<=t) (2)	0,033		t krit (2)	1,980		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>FIN</th> <th>FIN</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>33,190</td> <td>30,488</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>41,036</td> <td>62,177</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Hyp. rozdíl stř. hodnot</td> <td>0</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>99</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t Stat</td> <td>2,041</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (1)</td> <td>0,022</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (1)</td> <td>1,660</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (2)</td> <td>0,044</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (2)</td> <td>1,984</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		FIN	FIN	Stř. hodnota	33,190	30,488	Rozptyl	41,036	62,177	Pozorování	42	80	Hyp. rozdíl stř. hodnot	0		Rozdíl	99		t Stat	2,041		P(T<=t) (1)	0,022		t krit (1)	1,660		P(T<=t) (2)	0,044		t krit (2)	1,984		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>VLC</th> <th>VLC</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>33,333</td> <td>29,238</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>59,008</td> <td>59,500</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Hyp. rozdíl stř. hodnot</td> <td>0</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>84</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t Stat</td> <td>2,794</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (1)</td> <td>0,003</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (1)</td> <td>1,663</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (2)</td> <td>0,006</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (2)</td> <td>1,989</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		VLC	VLC	Stř. hodnota	33,333	29,238	Rozptyl	59,008	59,500	Pozorování	42	80	Hyp. rozdíl stř. hodnot	0		Rozdíl	84		t Stat	2,794		P(T<=t) (1)	0,003		t krit (1)	1,663		P(T<=t) (2)	0,006		t krit (2)	1,989		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>VLO</th> <th>VLO</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Stř. hodnota</td> <td>34,476</td> <td>33,463</td> </tr> <tr> <td>Rozptyl</td> <td>61,768</td> <td>50,100</td> </tr> <tr> <td>Pozorování</td> <td>42</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>Společný rozptyl</td> <td>54,086</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hyp. rozdíl stř. hodnot</td> <td>0</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Rozdíl</td> <td>120</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t Stat</td> <td>0,723</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (1)</td> <td>0,235</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (1)</td> <td>1,658</td> <td></td> </tr> <tr> <td>P(T<=t) (2)</td> <td>0,471</td> <td></td> </tr> <tr> <td>t krit (2)</td> <td>1,980</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		VLO	VLO	Stř. hodnota	34,476	33,463	Rozptyl	61,768	50,100	Pozorování	42	80	Společný rozptyl	54,086		Hyp. rozdíl stř. hodnot	0		Rozdíl	120		t Stat	0,723		P(T<=t) (1)	0,235		t krit (1)	1,658		P(T<=t) (2)	0,471		t krit (2)	1,980	
	ZDR	ZDR																																																																																																																																											
Stř. hodnota	36,000	33,225																																																																																																																																											
Rozptyl	26,146	55,316																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Společný rozptyl	45,350																																																																																																																																												
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0																																																																																																																																												
Rozdíl	120																																																																																																																																												
t Stat	2,163																																																																																																																																												
P(T<=t) (1)	0,016																																																																																																																																												
t krit (1)	1,658																																																																																																																																												
P(T<=t) (2)	0,033																																																																																																																																												
t krit (2)	1,980																																																																																																																																												
	FIN	FIN																																																																																																																																											
Stř. hodnota	33,190	30,488																																																																																																																																											
Rozptyl	41,036	62,177																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0																																																																																																																																												
Rozdíl	99																																																																																																																																												
t Stat	2,041																																																																																																																																												
P(T<=t) (1)	0,022																																																																																																																																												
t krit (1)	1,660																																																																																																																																												
P(T<=t) (2)	0,044																																																																																																																																												
t krit (2)	1,984																																																																																																																																												
	VLC	VLC																																																																																																																																											
Stř. hodnota	33,333	29,238																																																																																																																																											
Rozptyl	59,008	59,500																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0																																																																																																																																												
Rozdíl	84																																																																																																																																												
t Stat	2,794																																																																																																																																												
P(T<=t) (1)	0,003																																																																																																																																												
t krit (1)	1,663																																																																																																																																												
P(T<=t) (2)	0,006																																																																																																																																												
t krit (2)	1,989																																																																																																																																												
	VLO	VLO																																																																																																																																											
Stř. hodnota	34,476	33,463																																																																																																																																											
Rozptyl	61,768	50,100																																																																																																																																											
Pozorování	42	80																																																																																																																																											
Společný rozptyl	54,086																																																																																																																																												
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0																																																																																																																																												
Rozdíl	120																																																																																																																																												
t Stat	0,723																																																																																																																																												
P(T<=t) (1)	0,235																																																																																																																																												
t krit (1)	1,658																																																																																																																																												
P(T<=t) (2)	0,471																																																																																																																																												
t krit (2)	1,980																																																																																																																																												
<p><u>závěr:</u> t stat > t krit (2) na 0.05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že je statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.</p>	<p><u>závěr:</u> t stat > t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že je statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.</p>	<p><u>závěr:</u> t stat > t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že je statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory nejsou shodné.</p>	<p><u>závěr:</u> t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.</p>																																																																																																																																										

SEX	SEX		PŘÁTELÉ	PŘÁTELÉ		BYDLENÍ	BYDLENÍ		SUMA	SUMA	
Dvouvýběrový F-test pro rozptyl			Dvouvýběrový F-test pro rozptyl			Dvouvýběrový F-test pro rozptyl			Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	SEX	SEX		PZP	PZP		BYD	BYD		SUM_1	SUM_1
Stř. hodnota	33,9285714	32,925	Stř. hodnota	34,047619	33,2375	Stř. hodnota	37,42857143	37,05	Stř. hodnota	242,4047619	229,625
Rozptyl	72,0191638	53,1335443	Rozptyl	57,6562137	43,196044	Rozptyl	40,88501742	41,94683544	Rozptyl	1108,63705	1359,781646
Pozorování	42	80	Pozorování	42	80	Pozorování	42	80	Pozorování	42	80
Rozdíl	41	79	Rozdíl	41	79	Rozdíl	41	79	Rozdíl	41	79
F	1,35543685		F	1,3347568		F	0,974686576		F	0,815305203	
P(F<=f) (1)	0,1235815		P(F<=f) (1)	0,13576819		P(F<=f) (1)	0,474149198		P(F<=f) (1)	0,238991182	
F krit (1)	1,54240565		F krit (1)	1,54240565		F krit (1)	0,624551524		F krit (1)	0,624551524	

závěr: F < F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

závěr: F < F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

závěr: F > F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

závěr: F > F krit, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

SEX	SEX		PŘÁTELÉ	PŘÁTELÉ		BYDLENÍ	BYDLENÍ		SUMA	SUMA	
Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů			Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů			Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů			Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
	SEX	SEX		PZP	PZP		BYD	BYD		SUM_1	SUM_1
Stř. hodnota	33,929	32,925	Stř. hodnota	34,048	33,238	Stř. hodnota	37,429	37,050	Stř. hodnota	242,405	229,625
Rozptyl	72,019	53,134	Rozptyl	57,656	43,196	Rozptyl	40,885	41,947	Rozptyl	1108,637	1359,782
Pozorování	42	80	Pozorování	42	80	Pozorování	42	80	Pozorování	42	80
Společný rozptyl	59,586		Společný rozptyl	48,137		Hyp. rozdíl stř. hodnot	0		Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0		Hyp. rozdíl stř. hodnot	0		Rozdíl	84		Rozdíl	91	
Rozdíl	120		Rozdíl	120		t Stat	0,309		t Stat	1,940	
t Stat	0,682		t Stat	0,613		P(T<=t) (1)	0,379		P(T<=t) (1)	0,028	
P(T<=t) (1)	0,248		P(T<=t) (1)	0,271		t krit (1)	1,663		t krit (1)	1,662	
t krit (1)	1,658		t krit (1)	1,658		P(T<=t) (2)	0,758		P(T<=t) (2)	0,055	
P(T<=t) (2)	0,496		P(T<=t) (2)	0,541		t krit (2)	1,989		t krit (2)	1,986	
t krit (2)	1,980		t krit (2)	1,980							

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

závěr: t stat < t krit (2) na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

PRÁCE

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	PAZ	PAZ
Stř. hodnota	33,69047619	31,925
Rozptyl	74,46283391	70,98164557
Pozorování	42	80
Rozdíl	41	79
F	1,0490435	
P(F<=f) (1)	0,419033283	
F krit (1)	1,542405645	

závěr: $F < F_{krit}$, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	PAZ	PAZ
Stř. hodnota	33,690	31,925
Rozptyl	74,463	70,982
Pozorování	42	80
Společný rozptyl	72,171	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	120	
t Stat	1,091	
P(T<=t) (1)	0,139	
t krit (1)	1,658	
P(T<=t) (2)	0,278	
t krit (2)	1,980	

závěr: $t_{stat} < t_{krit} (2)$ na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

MANŽEL

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	MAN	MAN
Stř. hodnota	39,35714286	35,3625
Rozptyl	62,08885017	84,13275316
Pozorování	42	80
Rozdíl	41	79
F	0,737986668	
P(F<=f) (1)	0,143847305	
F krit (1)	0,624551524	

závěr: $F > F_{krit}$, tudíž rozdíl mezi rozptyly je statisticky významný (je signifikantní). Zamítáme hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů

	MAN	MAN
Stř. hodnota	39,357	35,363
Rozptyl	62,089	84,133
Pozorování	42	80
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	95	
t Stat	2,511	
P(T<=t) (1)	0,007	
t krit (1)	1,661	
P(T<=t) (2)	0,014	
t krit (2)	1,985	

závěr: $t_{stat} < t_{krit} (2)$ na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

DĚTI

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	DET	DET
Stř. hodnota	42,35714286	39,9125
Rozptyl	23,94250871	50,48591772
Pozorování	42	80
Rozdíl	41	79
F	0,474241329	
P(F<=f) (1)	0,005041773	
F krit (1)	0,624551524	

závěr: $F < F_{krit}$, tudíž rozdíl mezi rozptyly není statisticky významný. Můžeme přijmout hypotézu, že se rozptyly obou souborů rovnají.

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	DET	DET
Stř. hodnota	42,357	39,913
Rozptyl	23,943	50,486
Pozorování	42	80
Společný rozptyl	41,417	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	120	
t Stat	1,994	
P(T<=t) (1)	0,024	
t krit (1)	1,658	
P(T<=t) (2)	0,048	
t krit (2)	1,980	

závěr: $t_{stat} < t_{krit} (2)$ na 0,05 hladině významnosti. Z toho vyplývá, že není statisticky významný rozdíl mezi průměry obou souborů, tj. soubory jsou shodné.

Příloha č. 3: Koreláty Dotazníku životní spokojenosti a SUPOS

	Počet dětí	Věk	materáská	ZDR	PAZ	FIN	VLC	MAN	DET	VLO	SEX	PZP	BYD	ΣDZS	PE	A	O	N	U	D	S	ΣSUP OS	ΣNEU
Počet dětí	1,000																						
Věk	0,480	1,000																					
materáská	0,339	0,269	1,000																				
ZDR	-0,186	0,013	-0,199	1,000																			
PAZ	-0,146	0,042	-0,125	0,280	1,000																		
FIN	-0,237	0,059	-0,088	0,344	0,581	1,000																	
VLC	-0,354	-0,064	-0,066	0,392	0,336	0,431	1,000																
MAN	-0,224	-0,171	-0,169	0,267	0,179	0,342	0,383	1,000															
DET	-0,215	0,028	-0,149	0,434	0,336	0,338	0,450	0,296	1,000														
VLO	-0,087	0,048	-0,181	0,504	0,373	0,497	0,601	0,292	0,523	1,000													
SEX	-0,085	-0,091	-0,068	0,360	0,273	0,281	0,445	0,505	0,330	0,540	1,000												
PZP	-0,098	0,105	-0,068	0,448	0,381	0,447	0,537	0,276	0,562	0,649	0,526	1,000											
BYD	-0,108	0,168	-0,014	0,277	0,202	0,492	0,165	0,273	0,362	0,281	0,212	0,422	1,000										
ΣDZS	-0,236	0,041	-0,138	0,662	0,491	0,702	0,733	0,475	0,601	0,824	0,686	0,807	0,553	1,000									
PE	-0,195	0,016	-0,231	0,560	0,363	0,380	0,511	0,212	0,609	0,599	0,342	0,485	0,194	0,620	1,000								
A	0,047	0,174	0,002	0,399	0,136	0,229	0,213	-0,027	0,410	0,450	0,241	0,301	0,110	0,390	0,600	1,000							
O	0,165	0,097	0,189	-0,278	-0,208	-0,181	-0,317	-0,263	-0,421	-0,395	-0,247	-0,275	-0,200	-0,381	-0,354	0,018	1,000						
N	0,113	-0,019	0,168	-0,440	-0,303	-0,355	-0,454	-0,276	-0,499	-0,533	-0,350	-0,451	-0,228	-0,567	-0,589	-0,324	0,637	1,000					
U	0,034	-0,098	0,082	-0,538	-0,361	-0,405	-0,436	-0,264	-0,413	-0,572	-0,363	-0,431	-0,233	-0,600	-0,667	-0,507	0,381	0,724	1,000				
D	0,084	-0,135	0,070	-0,494	-0,255	-0,305	-0,485	-0,200	-0,495	-0,582	-0,357	-0,552	-0,196	-0,599	-0,684	-0,436	0,409	0,636	0,673	1,000			
S	0,083	-0,109	0,086	-0,437	-0,303	-0,386	-0,470	-0,277	-0,448	-0,567	-0,436	-0,503	-0,240	-0,614	-0,587	-0,495	0,280	0,546	0,712	0,687	1,000		
ΣSUPOS	0,112	-0,089	0,147	-0,585	-0,357	-0,416	-0,535	-0,272	-0,609	-0,689	-0,437	-0,559	-0,261	-0,702	-0,825	-0,623	0,563	0,825	0,872	0,849	0,810	1,000	
ΣNEU	0,024	-0,123	0,095	-0,474	-0,300	-0,412	-0,223	-0,108	-0,304	-0,285	-0,228	-0,214	-0,305	-0,426	-0,485	-0,428	0,273	0,451	0,570	0,466	0,483	0,589	1,000

